

• IX. ÉVFOLYAM •
• 1919 •
MEGJELENIK
MINDEN-HÉT
VÉGÉN •

HALT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ-HETILAP • SZERKESZTI:

DR. PATAI JÓZSEF

SZERKESZTŐSÉG • ÉS • KIADÓHIVATAL:

BUDAPEST • PODMANICZKY-U. 6 • TEL: 146-92

ELŐFIZETÉSI • DIJ • EGÉSZ • ÉVRE • 100 • K • FÉLÉVRE • 50 • K

A TARTALOMBÓL: dr. Bernstein Béla: Intelligenciánk és a zsidóság. — Jegyzetek. Simonyi Zsigmond. — Héber költők. Holder József verse. Wachsberger Mózes: Egy héber humorista. Lewinszky. — Tollhegyről. Mosakodnak. Ezért harcoltunk? Így dolgoztak a bitangok. — Patai József: A belzi csodarabbinál. — Sas László: Guriewics. — Krónika. — Illusztrációk.

Intelligenciánk és a zsidóság.

Irta: Dr. Bernstein Béla.

Álmaimnak szép országa, melyet huszonöt évvel ezelőtt festettem ki magamnak, hova lettél? Eltűntél: átgázolt rajtad a rideg valóság, letörte duzzadó reményeidet, megfagyasztotta üde virágaidat. Mikor ifjú lélekkel, ábrándokkal tele útnak indultam a papi pályán, rajongó lelkesedéssel vettem magam egy előkelő, nagy hitközségben a szent munkára. Azt hittem, hogy sikerülni kell a nemes vállalkozásnak, mert az nem lehet, hogy ész, akarat és meggyőződés a maga tiszta hevével hiába áldozza fel magát; azt hittem, hogy lehet magyar földön is igazán intelligens zsidó hitközséget teremteni, amelyben a zsidóság magasztos eszméit az ősi hagyomány kipróbált eszközeivel bele lehet vinni az életbe, hogy ott megvalósulva, teremtsenek megbízható új gárdát a régi birtok megvédésére.

És elkezdtem hirdetni a zsidóság fenséges tanait modern formában, templomban és iskolában, bátran és céltudatosan, követelve az igének megtestesítését, az elméletnek a gyakorlatban való érvényesítését, de az eredmény messze mögötte maradt a kitűzött célnak, az érzékelhető valóság meg sem közelítette az eszményi követelményeket.

És akkor körülnéztem modern hitközségeinkben, kerestem a modern zsidó élet megnyilatkozását és azt találtam, hogy többé-kevésbé *mindenütt egyformán szomorúak az állapotok. A hitközségek vezetői is általában vallástalanok*, akik a külső dísz miatt elvállalják a tisztséget, de szívük nincs vele, lelket nem visznek bele és így nem építenek és így nem építenek a zsidóság beléletében vallásos alapon, hanem inkább rombolnak. Azt láttam, hogy ahol huszonöt évvel ezelőtt a férfisorban álló zsidók még vallásos érzéssel birtak, mert vallásos szellemben nevelkedtek, szüleik házában még maguk előtt látták a vallás hatását és hatalmát, azok már saját családjukban nem folytatják a szülők hagyományát, azok gyermekei már zsidótlan nevelésben részesülnek. Elgondolkodtam, mit várhat a zsidóság ilyen nemzedéktől? Hisz ime, mihelyt bezárult a gyermekek mögött a zsidó elemi iskola ajtaja és belépnek a középiskolába, azonnal rálépnek arra a sikamlós lejtőre, mely őket rohamosan szállítja kifelé a zsidóságból. A szombat nem létezik rájuk nézve, az ünnepeket nem tartják meg, a héber ima idegen lesz számukra, a tóran tanulásra nincs idejük és hiába küzd a hittanítás, hiába az úgynevezett ifjúsági istentisztelet, *ahol a családi ház nem*

ad semmit a gyermeknek zsidó érzésből, zsidó vallásos gyakorlatból, ott minden külhatalom tehetetlen.

Igy azután, ez az általános tapasztalat, ami modern zsidóságunk, mely az u. n. intelligenciát képviselje, mind gyengébb és gyengébb lesz zsidó tudásban, mind idege-nebb a zsidó élet folytatásában és azért *nem vagyunk képesek intelligens magyar zsidóságot teremteni*, mely községekben tömörülne és oly szilárd egységeket alkotna, mint pl. Németországban a majna-frankfurti Hirsch-község, Berlinben az Adász Jiszróél, Mainzban a Lehmanné, Kolinban a Guggenheimeré és így tovább Münchenben, Karlsruhéban, Nürnberg s a többi városokban kisebb-nagyobb konzervatív hitközségek.

Hisz nálunk még azok, akiknek hivatása a zsidóság képviselése, a zsidó vallás tanítása és erősítése, még azok sem teljesítik hivatásukat, saját családjukban sem. Nem szölok a felekezeti iskolák úgynevezett zsidó tanítóiról, akik vallástanítók volnának, ők maguk is tulnyomó részben vallástalan életet élnek, de a modern rabbik gyermekei is — tisztelet a csekély kivételnek — szüleik vallásos küldetése ellenére, teljesen elmerülnek a vallástalan ifjúság tengerében és nem tudnak, *nem akarnak igazán intelligens és igazán vallásos zsidóság létrehozásában résztvenni.* Hogy pedig a kettő összefér és az életben megvalósítható, azt bizonyítja a mai német ortodoxián kívül a zsidóság történetének számos fényes korszaka és számtalan dicső alakja. Ezt legfeljebb a mindenkori neológián tagadja

és azért nem teljesíti azt a köteleességét, mely pedig *elsősorban az ő hivatása lenne, hogy intelligens zsidó községeket alakítson hazánkban.*

Hisz a mi modern hitközségeink elméletben kivétel nélkül a hagyományos zsidó vallás alapján állanak, az orgonás templomoktól eltekintve, nem helyezkednek hivatalosan szembe a Sulchan Aruchhal sem, de ó! — mily szomorú az ellentét az elmélet és a gyakorlat, az elvek és a kivétel között! Ha pl. a mi modern hitközségeinkben szombatot tartó zsidókkal akarnák a vezető tisztségeket betölteni, bizony nagyon lesújtó eredményre jutnának.

Már pedig ami a zsidóságot azzá tette, amivé lett az emberiség művelődésének folyamatában, az emberiség erkölcsi és szellemi fejlesztésében, közgazdasági és társadalmi életében, olyan elsőrangú tényezővé, mellyel az egész világ számol a földteke minden táján, *az egyedül és kizárólag vallása volt.* Az a zsidó vallás, mely az írott és szóbeli tanban kifejezést nyert és mely a zsidóságot

a többi népektől eltérően nevelte, fejlesztette és emelte az általánosan irigyelt magaslatra.

Ősi vallása nélkül, szombat és ünnepek megszentelése, rituális életmód, tóratanulmány nélkül nincs igazán életképes zsidóság és amily mértékben fog a mi intelligenciánknál mindennek gyakorlata, aszerint pusztul benne a zsidó érzés a kötelező ragaszkodás a történeti zsidósághoz. *Ha tehát nem sikerül a mi intelligenciánkat visszahódítani — legalább részben — a vallás számára, akkor az lassanként elvész számunkra; vagy teljes közömbösségbe sülyed és mint névleg zsidó él és hal meg, vagy pedig teljesen lehullik a zsidóság fájáról.*

És ha nem is képzelem úgy, hogy minden intelligens zsidót képesek leszünk egyesíteni a közös intenzív vallásosságban, hisz ez emberileg lehetetlen; nem vagyunk és nem lehetünk mind egy nézetben és meggyőződésben, főleg zsidók, de végtelenül leverő az a tény, hogy *nem tudunk egyetlen modern zsidó hitközségre sem rámutatni, amely vezetőségében és tagjai többségében vagy csak jó részében intelligens, vallásában élő zsidóságot mutatna.*

Ez pedig el lehet, ezt el kell érniük, úgy mint elérték Németországban, Hollandiában vagy egyebütt.

Én úgy gondolom, hogy a magyar zsidóság jövője, akár felszabadul mai függő helyzetéből az állammal szemben, akár megmarad ebben, úgy fog helyesen kialakulni, ha az ortodoxiának az a része, mely művelődik, mely gyermekeit iskoláztatja, mely a modern társadalmi formák kötelező voltát elismeri, képezi majd törzsét annak az intelligens zsidóságnak, mely magához szivja a mai neológiából is mindazokat, akik a hagyományos zsidó alapon állanak, akik szintén tudják erős zsidó érzésükben, hogy csak ily módon lehetnek, ők és utódaik, igazán oszlopai a fejlődő, intelligens, magyar zsidóságnak.

Akkor azután megint *három részből fog állani a magyar zsidóság és pedig az orthodoxiából, mely nem megy túl a „halacba négy rőfjen“ és melynek szintén teljes joga van ehhez a maga szempontjából, azután a konzervatív vallásosságu, de modern világfelfogásu zsidóságból, harmadszor pedig a reformzsidóságból, mely akkor majd őszintebben és becsületesebben, mint eddig tette, kimondhatja, hogy nem áll ugyan az ősi hagyományos vallási alapon, nem akarja annak korlátozó szabályait elfogadni, de azért zsidó akar maradni és a maga felfogása, a maga minden korról és körülménnyel megalkuvó módja szerint akarja a maga*

zsidóságát fenntartani. Hogy mennyiben és miként sikerül ez neki, az az ő dolga; hogy mint fogja a három rész elhatárolni magát egymástól, az a gyakorlatban többnyire az egyéni nézettől és meggyőződéstől fog függeni, de *hogy a magyar zsidóság így egészségesebb állapotba kerül, az bizonyos.*

Hogy azonban *nem szabad a magyar zsidóságot eddigi ziláltságában, tunyaságában meghagyni, az kétségen felül áll, mert különben csak bomlik, pusztul, ahelyett, hogy erősödnék és gyarapodnék. Céltudatosan kell haladnunk a magyar zsidóság jövőjének kialakításában; ehhez pedig elsősorban olyan vezetőségre van szükségünk,*

értve alatta a papit és világit egyaránt, mely nemcsak intelligens, de vallásos is a szó igazi értelmében, amely példájával képes tanítani a községet arra, hogy milyen legyen az intelligens zsidóság meggyőződésében, felfogásában és életmódjában egyaránt. Caveant consules!

Seelenfreund : Jahrzeittábla.

JEGYZETEK

Simonyi Zsigmond.

Mondják,

„A főváros lakosságának egy része“ állítólag maradásra kérte volna a románokat. Hogy melyik „része“, azt alig kell mélyebben kombinálni. Világos, hogy — a zsidók. Mert hát bizonyos, hogy sehol sincs olyan jó dolguk a zsidóknak, mint Romániában, és a zsidóknak egyenesen érdekük, hogy Budapestet Romániához csatolják. És ugyebár napnál világosabb. Igaz, hogy Romániában még ma sincs a zsidóknak polgárjoguk, de hát azt mondják, hogy a zsidók attól féltek, hogy a „magyarok“ elveszik tőlük itt is a polgárjogot. Igaz viszont ezzel szemben, hogy Magyarországon ezer és egynehány év óta itt vannak a magyarok és a zsidók mindig meg voltak valahogy velük, ellenben a bojárok még a mai napig sem emancipálták a zsidókat. A zsidók tehát nem voltak a főváros lakosságának ama része, amely román megszállásért könyörgött volna. Lehet talán, hogy akadt egy ember vagy béreltek egy embert erre a magasztos célra, és elvégre egy ember is „a főváros lakosságának egy része“. De a zsidók egészen bizonyosan egy csigalépést sem tettek ebben az ügyben. A zsidóság még azokon a területeken is, amelyeket a románok már „annektáltak“, lelkesen kitartanak a magyarság mellett. Így szól a tudósítás Temesvárról, Kolozsvárról és egész Erdélyből. Nagyváradon ép a napokban Diamandi magához hívatta a két zsidó rabbit, hogy puhatalózzon a váradi zsidóság véleményéről, hangulatáról és érzéseiről. Az egyik (a neolog) azt felelte, hogy Várad zsidósága magyar nevelést kapott és magyarérzésű, a magyarokkal azonos bánásmódot kér tehát, *ha* Várad Romániához tartozik, — a másik (az orthodox) pedig azt mondta, hogy „a határokat majd az Isten fogja megállapítani“.

(drpi.)

Egy héber humorista.

— Lewinszky —

HÉBER KÖLTŐK

Mert átjáró-ház a szived...

— Az Ella-cyklusból. —

— Holder József. —

*Büszkén mondtad: a szived átjáró-ház,
Hol száz legény a vágyban énekel,
De göggel üzöd egyenként el őket,
S nevetve mondd: ez sem érdekel!*

*Betévedtem szivedbe egyszer én is,
— Az élet, jól tudom, örök talány —
Egy ajtaján bejöttem és sietve
Távoztam el a másik ajtaján.*

*Szétnéztem s láttam szürke sok legénykét...
De én költő vagyok: gögös, kemény,
Hát átjáró-ház nem lehet lakásom
És versenytársam nem lesz száz legény!...*

*Énrám aranykapuk kitárva várnak:
Királyi vendég jő a hidon át,
Kigyult sziveknek bársonyára lépek,
S száz kürtös fújja majd a harsonát!*

*Az átjáró-ház hüvös udvarában
Lehulltam én a vágnak térdein,
De midörökre hangzanak füledben
A büszke, bátor, gögös lépteim!*

jiddisből fordította: Erdödy Elek.

Egyik tárcájában tollhegyre vesz Lewinsky egy reklamhírt, melyszerint Tolstojnak a művészetről szóló könyvét héberre fordították. Lewinsky szerint Tóránk (M. II. 31. f. 2—5 v.) röviden és világosan adja tudtunkra a művészet mibenlétét. E szerint minden művészet értéke a benne megnyilatkozó isteni szellemtől függ. Tolstoj nem mond tehát nekünk semmi újat. A könyvében idézett különböző vélemények közül csak egyetlenegy mondható eredetinek és helyesnek, még pedig az, hogy a legfőbb művészet az élni-tudás művészete. Mert csakugyan vannak emberek, akik tudnak élni és vannak, akik nem tudnak élni. Vannak, akiket Isten bőséggel és mindenféle jóval áldott meg, de nem ajándékozta meg őket az „élni-tudás” tehetségével. — És vannak, akik nem bővelkednek semmiben, de az élni-tudás csodálatos tehetsége lakozik bennük és boldogan élnek. Sokkal többet érnek el az élet minden ágán avval a kevéssel, amijök van, mint a gazdagok, a dúskálók az ő bőségükkel. És amiképen ez áll egyes emberekre, ép úgy áll ez egész népekre is. Vannak, melyek kis eszközökkel, szűk koponyákkal, kis ésszel, kevés szívvvel és igen parányi lélekkel bírnak, — de a természet megáldotta őket az élni-tudás tehetségével — és boldogan élnek. Vannak viszont nagy népek, amelyeknek széles koponya, sok ész, nagy szív és lélek jutott — de nem tudnak élni.

Ugy vélem, hogy mi zsidók az utóbbiakhoz tartozunk. Mi valóban nem tudunk élni, sem az egyes zsidó, sem az egész nép.

Mennyi szellemi erő, mennyi szív és lélek lakozott bennünk! Mennyi tehetséget és energiát pazaroltunk el, akarva és nem akarva, olyan dolgokra, amelyeknek semmiféle hasznát nem láttuk... Még avval, ami megmaradt nekünk — még avval is kiváló és boldog nép lehetnénk — de sajnos, nem tudunk élni, hiányzik belőlünk az élni-tudás művészete, tehetsége. Az egész történetünkben elejétől végéig látjuk és érezzük e tehetségtelenségünket. Voltak népek, amelyek üres kezekkel léptek a világba, a história piacára — mégis boldogultak. Pedig rosszabbak és silányabbak voltak nálunknál... És mi, kiváló energiáink, nagyszerű tulajdonságaink dacára sem tudtunk boldogulni — mert nélkülözzük az élni-tudás művészetét.

Tán bánkódjunk ezen? Oh nem! Történetünk menete szerint nem is élhattünk másképpen, mint ahogy éltünk. Akinek sok jutott, attól sokat követelnek. Az ilyenre

mindenfelől irigy és gyűlölködő szemmel néznek. Mindenki igyekszik elkaparintani és kierőszakolni tőle valamit, amit csak lehet, és így az ilyenek az élete nem is élet.

Találós hasonlat erre két ember, aki a piacra megy szükségleteit beszerezni. Az egyiknek a tárcája tele van apró pénzzel, a másiké pedig csupa nagy pénzekkel, rengeteg nagy bankókkal. Az elsőnek a szükséglete csekély és be tud szerezni mindent, ami neki kell, garasainak jó keletje van és így ő is, meg az eladó is megelégedettek. A másiknak a szükségletei azonban nagyok, és amit be szeretne szerezni, az a piacon nehezen található. És ha már található, akkor nem kap pénzváltót, aki nagy bankóját apró pénzre tudná felváltani. É miatt aztán ő is, meg az eladó is elégedetlen és rosszkedvű. A nagypénzü éhen is pusztulhat az élet piacán. Mert vagy odaadja az egész pénzét egy kis kenyérért, vagy pedig koplal és éhenhal.

Mi zsidók nagy vagyonnal, milliókat érő pénzekkel jöttünk a világ piacára: az egyistenség, a Tóra, a „papi birodalom“, a „szentek legyetek“, az igazság és a könyörületesség nagy arányaival. Az élet piacán azonban nem volt akkor pénzváltó, aki ezeket az aranyakat apró pénzre váltotta volna. A világ akkor kicsi és szűk volt számunkra, az emberiségnek még nagy volt akkor a mi pénzünk. Bizonyára más lett volna népünk sorsa, hogyha az idők folyamán egyszer felváltottuk volna nagy aranyaink egyikét apró pénzre. Akkor bizonyára mi is szívesen láttott vendégek lettünk volna az élet piacán, úgy mint más népek. . . De hát jól tudta a nagy aranyak és bankók eredeti gazdája, hogy kire kell bízni a nagy vagyonát. . . Egy „keménynyaku“ makacs népre bizta, mely e nagy pénzeket nem váltja és nem cseréli fel sohasem. . . És, hála Istennek, e nagy bankók még most is hiánytalanul megvannak nemzeti kincstárunkban.

És bár itt-ott egy kissé kopottak és egy-némelyikének a széle kissé rongyos — azért még sem vették érvényüket, azért megvan még most is a teljes hajdani értékük. Ezek egyuttal bizonyítják, hogy Izrael nem tud úgy élni, mint a többi népek — és e bizonyítvány nem szegénységről — hanem nagy vagyonról tanuskodik.

Egyik tárcájában nagyon érdekesen jellemzi a berlini rabbiképzőket és a hitközségi életet. Berlinben — írja — két rabbiüzem van, mely lényegesen eltér ugyan egymástól, abban azonban teljesen egyformák, hogy egyben sem értenek a héber szöveghez. Az egyikben tanulnak „Chaje ádám“-ot német fordításban és a legfontosabb tudnivaló az, hogy miképpen kell szombatot az orrtörést

eszközölni: zsebkendővel-e vagy kabátszöggel. Ezeket konzervatívoknak mondják. A másikban szó sincs „Chaje ádámról.“ A legfőbb tudnivaló, hogy mikor éltek azok, akiknek szavaiban nem hisznek, és hogy mikor szövegezték vallási szabványaikat, amelyeket ők nem tartanak be. Még azt is tanulják, hogy mit és hogyan kell prédikálni névnapon vagy születésnapon, különösen egy „Jahrzeit“-napon. Ezeket reformoknak nevezik. A szentírás kutatásában óriási eredményeket érnek el. Így például kiderítették — ottilétemkor — többek közt, hogy Jób könyvét Frankfurtban Schopenbauer egyik tanítványa írta, hogy Rut könyve Magyarországon íródott, még pedig a vegyes házasság törvényét megelőző nagy viták idejében, hogy a Sir hamalót b'suv adonáj et sivász Zion“ kezdetű zsoltár Baselben íródott, az első cionista kongresszus idejében.

A két rabbi-üzemen kívül nevezetes még a berlini zsidóság hitközségi élete. Berlinben az a szép uzus, hogyha valaki a hitközségi tagok közül megüt egy főnyereményt, vagy fényes üzletet köt, vagy pénzkölcsönt bonyolít le, gazdagon nő, vagy jó és előkelő összeköttetést tart fenn nem-zsidó körökkel, szóval, ha valaki meggazdagodik vagy szép pozícióba jut — akkor az illetőt mindjárt hitközségi előjárónak teszik meg. És a berlini hitközség előjárói nemcsak a hitközség anyagi ügyeit, hanem korlátlan és szuverén hatalommal intézik az egész vallás- és hitéletet is. Ha pl. áb hó kilencedikének böjt-napja nagyon forró időre esik, akkor az előjáróknak jogában áll azt egy téli hónapra áttenni. Minden hónapban új imakönyvet és új templomi szokásokat írnak elő. Jaj annak az imának, mely valamely előjáró tetszését nem nyerte meg. Azt azonnal könyörtelenül száműzik. Az előjárók legnagyobb ellenszenve az: „uvá l'ziön góel (és jön Ciónba a megváltó) kezdetű ima ellen irányul. Ezt az imát sokszor száműzték, meg vissza is fogadták, ugyanugy, ahogy azt hajdanában a német fejedelmek és érsekek a zsidókkal tették. Nemrég újból vissza akarták fogadni ezt az imát, de ez ellen erősen fellépett Ludwig Geiger professzor. Szerinte, a legszegényesebb dolog ilyet imádkozni. Ő tulajdonképpen nem bánna, hogyha azt imádkoznák, hogy: úvá góel (= jön a megváltó), az egész ellenszenve csak a l'Cion szó ellen tör. Mert, úgy gondolja, hogyha a megváltó csakugyan Ciónba jön, akkor a zsidók összeszedik sátorfájukat, visszamennek ősi hazájukba, megszeretik a héber nyelvüket és, Isten ments, elfelejtik a német nyelvet. Ilyesmit pedig ő még gondolatban sem bír elviselni.

Sikerült megnyugtatóni a professzor urat és bebizonyítani, hogy ez aggodalma teljesen

alapnélkül való. Mert népünk megújhdásának és feléledésének a folyamata egészen más természetű, mint a többi népeké. Rendszerint azt látjuk, hogy ha valamely nép megújhdott, akkor az illető nép ősi nyelve is megújhdott és virágzásnak indult. Sőt a nacionális ébredés legelső sorban a nyelvben nyilvánult meg. Nálunk azonban másképen van. A nacionális megújhdás eszméje nagyra nőtt, a cionista mozgalom megnövekedett, a cionisták megsokasodtak — nacionális nyelvünk azonban állandóan hanyatlik. Valaki lehet jó, lelkes cionista, lehet nagytudásu, kiváló cionista agitátor és szervező anélkül, hogy csak egyetlen egy héber betűt is ismerne. Sőt el is felejtheti azt a hébert, amit esetleg gyermekkorában tanult és tudott. Ha mozgalmunk az eddigi mód szerint fog fejlődni és erősödni, akkor biztosra vehető, hogy amíg visszajutunk ősi hazánkba, addigra teljesen és véglegesen elfelejtjük a héber nyelvet és Messiás első manifesztuma 70 nyelven és egy jiddis fordítás kíséretében fog megjelenni, csak éppen héber nyelven nem. A zsidók eszerint nem felejtik el a német nyelvet, sőt még jobban fogják kultiválni, mint most. A professzor ur erre teljesen kibékült a l'Cion szóval. . .

Wachsberger Mózes.

TOLLHEGYRŐL

Seelenfreund-Jahrzeittábla.

Patai József két új könyve:

Zsidó irások.

A zsidóság életbevágó aktuális kérdéseiről.

Sulamit, látod a lángot?

Versek Sulamithoz.
Bus alkonyatok óráiban.
Az öldöklések napjaiból.
Juda az örök nép.

Egy-egy kötet ára 15 K. A „Mult és Jövő” előfizetőinek 10 korona. ~ Megrendelhetők a „Mult és Jövő” kiadóhivatalában, Budapest, VI. ker., Podmaniczky-utca 6.

Ujra kapható! II-ik kiadás!

PATAI JÓZSEF:

KABALA

című könyve.

19 chaszidikus novella.

Az első kiadás néhány hét alatt elfogyott.

Ára 20 korona

a „Mult és Jövő” előfizetőinek 15 korona.

A belzi csodarabbinál.

— Visszaemlékezés egy régi galíciai tanulmányutra. —

Irta: Patai József.

Mint „Ingarischer“, mint író, vagy mint amolyan „eltávolodott“ részesültem-e olyan megkülönböztetett figyelemben Belzben, hogy a Tórához is felhívtak, még pedig „előkelő helyre“, — nem kutatom. Amióta a vonatról leszálltam, egészen elutazásomig egy pillanatra sem hagytak egyedül. Folyton nyomomban voltak; körülöttem lebzseltek különböző előterjesztésekkel és kérelmekkel, úgy, hogy már én is afféle fiók-csodarabbinak kezdtem magam érezni.

Ahogy a caddiktól visszajövet elfoglaltam kis szobámat, belép hozzám egy „négy tagu küldöttség“.

— Az Ülők Társasága (chevrasz josvim) nevében jöttünk.

— Ülők Társasága? — kérdezem csodálkozva.

Az Ülők Társaságának tagjai — ülnek és tanulnak. Vannak köztük — magyarázta az egyik — fiatal emberek, de vannak éltesebbek is, akik fogadalomból, önkéntes vezeklésből, vagy egyszerűen buzgalomból ott-hagyják családjukat, hogy néhány hónapot itt töltsenek a belzi rebbe árnyékában tóran tanulással.

— És minek köszönhetem a tiszteletet?

— Az Ülők Társasága meghívja Önt szombat reggelre kiddusra.

— Hálásan köszönöm a nagy kitüntetést. Eljövök.

A „küldöttség“ kissé zavarban volt, tétovázva néztek egymásra, hogy itt egy tájékozatlan emberrel van dolguk, aki nem tudja a kötelességét. Végre az egyik kissé bártortalanul megmagyarázta nekem, hogy akit az Ülők Társasága meghív a szombat reggeli serlegáldásra, az szokta rendelni a bort, a szilvóriumot, a tojásos pogácsát az egész Társaságnak.

Ahány város, annyi szokás — gondoltam. Nálunk, ha valakit meghívnak valahová ebédre, akkor ott látják el mindennel. Viszont a Keleten pl. az eladó lány apja nem ad, hanem kap hozományt a vőlegénytől.

*

Mig az Ülők Társaságának küldöttségével tárgyaltam, a szobám egészen megtelt kéregetőkkel. Minthogy erre az invázióra el voltam készülve, előre felváltottam husz-harminc koronát, úgy, hogy két zsebem tele volt apró pénzzel. Mikor az első snorrer felém közeledett, belenyultam a zsebembe, kivettem

„Igy dolgoztak a bitangok.“ Igaz, így dolgoztak ők is, ilyen bornirt durva hanggal, ilyen félelemgerjesztő vérességgel és mi már joggal remélhetnők, hogy már vége lesz-e falról ordító borzalmaknak. Azonban ha már így van és ha minden oldalról kiszinezve, kidomborítva mutatják be a borzalmakat, melyeket a vörös diktatura alatt át kellett szenvedniök, helyénvaló lenne, ha a Magyar Zsidók Országos Szövetsége egy hasonló plakátot adna ki annak az illusztrálására, hogy mennyi zsidó vér siratja a kegyetlen proletáruralmat. Ábrázolna pedig a plakát — az idézett falragaszhoz hasonlóan — egy ötágu csillag alatt törrel átszúrt főt, melynek kiömlő vére egy hatalmas „mogendovidot“ (a zsidóság *hatágú* csillagát) alakítja a szenvedő humuszon.

Ullmann Sándor.

egy marék rézpénzt és behullajtottam a kezébe.

A vendég kinyitotta a markát és a pénzt az egyik tenyeréről a másikba görgette, mint a gabona-szakértők, amikor a buza-marékot vizsgálgatják, sok-e benne a konkoly. Az én vendégem inkább ezüst darabokat keresett a „konkoly” között és mert nem talált, elégedetlenül szólt:

— Ich pfleg' zi nemen a poor Sechserlech! Vagyis ő egy pár hatost szokott „venni”. Nem is *kapni*, hanem *venni*. Mert hát a szegény ember kötelezi le azt, akitől alalmazsát fogad el, akinek alkalmat adott a jötevésre. Ez a zsidó felfogás.

A snorrerok között tolongtak a belzi „kereskedők” is. Az egyik a rebbetől megáldott („ubgesprochen”) fejkendőt ajánl édes anyám számára, a másik a rebbetől megáldott sapkát. Ez az! Ilyet hozott nekem sokszor édes apám Belzből. Most én viszek neki egy megáldott bugyellárist, és nagy bőrtárcát, amelybe sok pénz fér bele. Minden egyébbel úgy is meg van áldva!

Hogy a rebbenek mindezekről a kereskedelmi műveletekről sejtelve sincs, hogy itt

hamis „régiségeket”, illetve gyártott talizmánokat árulnak, az csak természetes. De hát annak, aki hisz benne, ez sem árt. Amint hogy Bölcs Náthán meséjének mind a három hamis gyűrűje „valódi”, annak, aki hisz a varázserejében.

*

Már alig tudtam mozdulni a szobámban, amikor hirtelen kiszabadított a tolongó tömegből a belzi zsinagóga két derék gárdistája, akik elhívtak, hogy nézzem meg a híres zsinagógát belülről, mert ép most takarítás után még üres és kényelmesen megnézhetek mindent töviről-hegyire. Szíves-örömet mentem velük, az impozáns imaház felé. Most a forrásnál hallhattam a gyönyörű legendákat, amelyeket részben már anyám mesélgetéseiből ismertem. A zsinagógát még az első belzi caddik, R. Solem Rokeach kezdte építeni száz évvel ezelőtt és még most sem kész. Még most is vakolatlanok a hatalmas külső falak és hiányosak a párkánydiszítések. Mire a templom teljesen elkészül, megérkezik a Messiás, és akkor ez a zsinagóga is ama tizenkettő között lesz, amelyeket a messiás utjában meglátogat és vele együtt átrepül-

Seelenfreund: Jahrzeittábla.

nek a Szentföldre, a Szentek Szentélye mellé. Mielőtt a caddik az építkezésbe fogott volna, előbb ezer éjszakát virrasztott, kabbalisztikus titokba mélyedve és felesége tartotta a könyve fölé a gyertyát. Az ezredik éjszaka megjelent neki Elijáhu szelleme és kinyilatkoztatta előtte a templomépítés titkát. A caddik és hivei maguk végezték az építést, hordták a téglákat, készítették a vakolatot és emelték a falakat. A caddik a titkok titkaiba merülve dolgozott kőmives munkáján — és felesége ügyelt, hogy senki meg ne zavarja szent gondolatait. Egy zsidógyűlölő gróf épen szembe épített magának palotát, hogy a zsinagóga szépségét elhomályosítsa. Amilyen magasra emelkedett a zsinagóga fala, ép olyan magasra építette a gonosz gróf a palotát. De mikor már mind a kettő kész volt, a caddik rézrudakra állított gyönyörű rézgömböket rakott a zsinagóga párkányára köröskörül, úgy, hogy a versenyben mégis a templom lett a győztes. A hatalmas négyszögletes imacsarnok aztán már nem bírta az egyre gyarapodó zarándoktömegeket befogadni, azért minden oldalt új hajókkal kellett kiegészíteni. Csak a keleti fal maradt érintetlen. Mert ott van a frigyláda, amelyet a caddik az égi Oltárral szemközt és a jeruzsálemi Frigylárával egy vonalban helyezett el, tehát nem szabad a helyéről egy hajszálnyira sem elmozdítani. Bent a falakon és a mennyezeten a Zodiakus állatképei és Izrael törzseinek cimerei. A régi lengyel zsinagógák általában sokkal több művészi érzékkel és zsidó egyéniséggel vannak díszítve, mint pl. a modern magyar zsinagógák. Ez a tény a kis Jaroslawban lepett meg először. A „kulturátlan“ lengyel zsidóknak van zsidó kulturájuk. Mikor a hajdani jaroslawi rabbi — mesélte a templomőr — meglátogatta belzi zsinagógát, egészen megrendült a templom szentségétől és megilletődve csókolta a falakat köröskörül. Nekem, bevallom, az üres templom úgy tetszett, mint test lélek nélkül. Majd este, ha megtelik a templom lángoló imákkal, forró fohászokkal, akkor lesz az csak igazán szép, élettől és lélekkel teljes. De a jaroslawi rabbi, úgy mondják, azon a fokon volt, hogy látta a szálló imákat és fohászokat az üres zsinagógában is. . .

*

A péntekesti ima után a belzi caddik még visszavonult „az Egyedülség szobájába“ és néhány órára a Zohár könyvébe merült. Közben az ebédlőcsarnok zsufolásig megtelt hivekkel. Akik már otthon megvacsoráztak, a terem közepén helyezkedtek el, akik pedig a rebbevel együtt akarták az ünnepet kö-

szönteni és a szombat első lakomáját elkölteni, a hosszú asztal körül foglaltak helyet és a Szombatköszöntőt bevezető melódiákat zümmögték. Majdnem éjfél volt, amikor a termen végigszágulzott az izgatott hír: „Jön a rebbe“. Az ajtó megnyílt és a caddik belépett tetőtől talpig tiszta hófehérben. „Jó Szombatot“, „Jó Szombatot“, üdvözölte sugárzó arccal a hiveket, akik meghatottan nyitottak utat az asztalfőhöz. Az én helyem közvetlen a caddik mellett volt kijelölve és nem volt a teremben senki, aki ezért a királyi kitüntetésért nem irigyelt volna. A többiek csak ember-ember hátán feszülve, tolongva, lábujhegyre ágaskodva láthatták a caddik arcát, én közvetlen közelből gyönyörködhettem átszellemült vonásaiban, szombati lelkének ragyogó kisugárzásában. Egészen más volt most, mint a kérelmek szobájában a sok sóhaj és panasz között. Szemei örömtől lángoltak: Ő látja a Szombat királynőt, és tapsolva, dalolva és ujjongva üdvözli a fejedelmi arát, a mennyei küldöttet, aki csillogó ajándékot, új tündöklő lelket hozott minden alattvalójának és imádójának. . .

Mikor a szombati énekek elhalkultak, a hátsó ajtóból bejött az „asztalnok“ egy nagy tál hallal. Először a caddik evett az eléje tett tálból, mintegy megszentelve az egészet, amely így „sirajim“-má, szent maradékká avatódik a hivek szemében. Aztán ujjával átnyújtott nekem is egy darab töltött halat, ami szintén elég irigylésreméltó „kitüntetés“-számba ment. A caddik többször mossa a kezeit napjában, mint bármelyik híres sebész-professzor. Semmiféle ezüstvilla nem lehet tisztább az ő ujjainál. No meg aztán írva vagyon Mózes első könyvében, szóról-szóra: „És a tenger összes halait a *kezeitekbe* adom“. A többiek, minthogy az asztalt körüljárni a zsufolt teremben lehetetlen, csak úgy juthattak az ő porciójukhoz, hogy az „asztalnok“ ledobja topánját, egy merész lendülettel felugrik az asztalra és térdigérő tiszta fehér harisnyájában, amely fent rövid fekete atlasznadrághoz van erősítve, egy rokokó-apród fürge-ségével végigsétál a tányérok sorai között és le-le hajolva nyugodtan tálal a vendégeknek. Egy hus és vérből való fejedelem asztalánál nem akceptálnák talán ezt a rendet. Itt azonban egyáltalában nem az asztal és nem a vacsora a fontos, hanem az együttlét a caddikkal, az egybeolvadás az ő tanaival. Az étel sem a gyomrot szolgálja, hanem Istent. A „pohárnok“ egymásután hangosan hirdeti, ki-ki hány üveg szentföldi bort állít az asztalra. Itt sem a bor a fontos, hanem a Szentföld. Vele kapcsolja össze a lelkeket ez a bor, amely erősebb tán a tokaji asszunál, de ettől még nem részegedett meg itt

senki. Csak a caddik szavai ringatják mámorba a lelkeket. Most éppen a heti szidrát magyarázza:

— „Ime egy nép, amely magában lakozik és a nemzetek között nem számít“ — mondja az Irás. A Bal-Sem egyszer kiment egy péntek délután, hogy alámerüljön a folyó vizébe. Nem vette észre, hogy a bokor mögött egy török fürdik. A Bal-Sem félt, hogy a török befrecscsenti, ezért odébb akart menni, de ott már a víz nagyon mély volt. Ekkor hallotta, amint a török odakiált a part felé, a ruhájára vigyázó szolgájának: „Te, ez a zsidó még befrecscsént itt engem, megyünk egy kicsit feljebb“. És a Bal-Sem nagyon örült. Épen azért, mert a török utálta őt, megtarthatta a maga szentségét. A zsidó néppel is így van — folytatta a belzi caddik. — Amíg megvetett volt a népek között, magában élt, megtartotta tiszta lelkét, tanait, eszméit, ősi szellemét. Csak arra törekedett, hogy szent és tiszta legyen az utja Isten és ember előtt. Mihelyt azonban a népek közé elegyedik és magas polcra törekszik, eltanulja a nemzetek minden hibáját, hiu földi mulandóságokért áldoz fel mindent, tisztátlanságok freccsennek a lelkére és elveszti emberfölötti erejét, szentségét, hitét, zsidóságát. Erre mondja az Irás: „Ime egy nép, amely magában lakozik, — míg a nemzetek között nem számít“ . . .

Milyen aranyigazság e rövid példázatban. Mélyebben nem fejezheti ki semmiféle szociológia, semmiféle pszichológia. . .

*

Belzből visszafelé együtt utaztam a vasuti kocsiban a régi belzi caddik özvegyével, a mostaninak édesanyjával, aki 13 éves menyasszony leányával együtt gyógyfürdőbe utazott. A legegyszerűbben, mondhatni szegényesen voltak öltözve. A harmadik osztályba szálltak fel és én szívesen mondtam le a második osztályu körutazási jegyem kényelméről, csak hogy együtt utazhassak a nagy asszonnyal. Csomagjuk alig volt, nem is kísérté őket senki, sőt élelmiszerrel is alig voltak ellátva az utra. „A rebbe nem szereti, ha családja költekezik“ — magyarázta a matrona és én önkénytelenül arra a pénzhalomra gondoltam, amely pénteken délután ott hevert a caddik asztalán és szombat este a vendégek bucsuzása alkalmával még megduplázódott. De azt a pénzt a caddik a szegények tulajdonának tekinti, ha neki szánták is hivei. A caddik csak annyi örzési díjat von el belőle, amennyi a legszűkebb élethez szükséges. . .

Néhány pogácsát sem vitt magával a mat-

róna az utra. Az egyik állomáson megkért, hozzak a büfféből egy kis kuglófot a leányának. Én csodálkoztam, hogy nincsenek az állomási kuglóf ellen rituális aggályai, mire kijelentette, hogy „Der Alter hat auf Milchigs nischt makpid gewen“. Vagyis: az Öreg, az öreg belzi rabbi tudniillik, az ő férje, „nem vetett ügyet a tejes dolgokra“. Beszélgetésünk folyamán általában igen toleráns gondolkodásu asszonynak bizonyult. Nem szerette, ha valaki beleszólt másnak a vallási életmódjába. „Keiner is nischt der Komissar finem Ojbersten, jeder tit, wi er git meint, nar Er weiss den Emesz“ — mondotta egyszer. Vagyis: „Senki sem komiszárosa a Legfelsőbbnek, mindenki a saját meggyőződése szerint cselekedhetik, csak Ő tudja az igazságot“. Zsargon nyelven van mondva, de a lelkiismereti szabadságnak legmodernebb dokumentuma lehetne.

A belzi caddikok feleségei általában részt vettek férjeik szellemi életében és élettársaik akartak lenni a tudásban is. A vallásos életmódról beszélgetve, szóba került, hogy a mózesi törvények szerint élni még könnyebb volna valahogy, ha nem bővítették volna ki a későbbi szerzők a Tóra minden egyes törvényét a szabályok egész halmazával. Mire a matrona a következő talpraesett példázattal felelt:

— Tud ön térképet olvasni? Hogyne! Hát akkor tudja, hogy a mappa tele van apró pontokkal. Az egyik fölött az olvasható, hogy *London*, a másikon, hogy *Páris*. Aki nem ért a térképolvasáshoz, balgán azt kérdezheti: Hogyan? Hát London meg Páris csak ilyen apró pontocskák? A jártas ember azonban tudja, hogy ezek mögött az apró pontok mögött óriási kiterjedésű fogalmak rejtőznek. És aki tudni akarja, hogy mit jelentenek valójukban ezek a pontok, annak elő kell vennie egy csomó vastag könyvet, ott olvashatja, hogy abban a Londonban vagy Párisban hány ut, hány utca, hány tér van és minden utcában hány intézet, hány épület, minden épületben hány lakás stb., stb. Így vagyunk a Tórával is. A tudatlan csak a pontokat látja benne, de aki látni és olvasni tud, tudja, hogy minden egyes pont mögött mi rejlik. És aki tisztában akar lenni azzal, hogy az egyes szavaknak mi az igazi értelme, az előveszi a kommentáros könyveket, a koraiakat és a későieket, az elsőket és az utolsókat és belőlük megtudja aztán, mit is jelentenek tulajdonképpen azok a pontok. . .

— Sohasem győzött le engem más, csak egyszer egy asszony — mondotta a Talmud valamelyik hőse.

Guriewics.

Irta: Sas László.

Guriewics volt a legszomorubb ember, akit valaha ismertem. A bánatnak valamely csodálatos, örök árnyéka borult az arcára. Ebben az árnyékban vonásai kemények és dermedtek voltak. Szemén a rémületnek különös homálya révedezett. Nem lehetett róla tudni, hány éves. Éppen úgy lehetett huszonöt, mint negyven. Szomorusága mélyén valami gyermekeş egyszerűséget és szelidséget rejtetett. És vonásainak keménysége az évek súlyát mutogatta. Soha se beszélt, hallgatása azonban tele volt titkos panasszal. Szomoru volt és elhagyott, szótlán és elborult. Elmult élete kísértetének látszott.

Akkoriban, nagy elfáradások után a napnak fordítottam az arcom, mintha egész életemet ki akartam volna tární a tisztító, meleg fénynek. Csak a napot akartam és a csendet, mely oly teljes volt, mint maga a természet. Fönn a hegytetőn éltem, egy sárga házban, Svájc havasai között. Csupa idegennel, akik a világ messzi tájairól jöttek, mind nagy fáradságokkal, beteg lélekkel, rejtett sebekkel. Volt közöttünk megtört szemű francia, morózus angol, egy sárga japán, lágy kaliforniai, török, bulgár. Guriewics orosz volt.

Alattunk a völgyben már halódott a nyár. Az ősz lassan közeledett, méléán és bánatot hozott. A városra ott lenn halvány ködök ereszkedtek, mint testté vált sóhajok. Halkan kocogott felénk a szeptember.

A nyitott terraszon ültem az elmuló napban, a hazakészülődés csöndes álmodozásában. Este volt már. Az ég kékjére utolszor rámosolygott a leáldozó nap.

— Hallom, uram, hogy utazni készül.

Guriewics állott előttem, az örök sápadtsággal az arczán, szomoruan és elnyűtten. Szemét, amelyre ráfagyott valamely titkos rémület, melegen függesztette rám. Szinte merev tartózkodása mögött most mintha felolvadt volna komor és zárkózott énje.

— Ön boldog ember, mert van egy hely, ahová elmehet, ahová vágyódik, ahol várják. Mert van otthona.

Olyan csüggedt volt, mint egy régi emlék. Hangja fáradtan, rezignáltan, szinte félve lopódzott be a végtelen csendbe. Bele nézett az égbe, mely busan mosolygott.

— Mögöttem a halál áll! — mondta.

Megfordult és elment.

*

Este, amikor leültünk az asztalhoz, Guriewics a régi volt. Zárkózott, nyugtalan és hideg. Szokása szerint az étkezés után azon-

nal felkelt és a szobájába ment. Néha ilyenkor hallottuk énekelni, olyan nyelven, melyet senki se ismert, csak én. Héberül imádkozott.

Nem utaztam el. Az orvos, aki megkopogtatta a mellem, nem engedett. Reménytelenül vártam a telet.

Guriewics hallgatott, sőt még mintha azt is bánta volna, hogy elárult szavakat, melyeknek értelmét nem is ismertem. Látszott rajta, hogy sajnálja, amiért egyszer közvetlennek és melegnek mutatkozott.

Fanyar és nyomasztó ködökbe siklott az ősz. Közeledett a megbánás és kiengesztelődés ünnepe. Guriewics váratlanul mellém ült — egy csillagtalan estén — és vontatottan beszélni kezdett:

— A halál mögöttem áll... Egy ember, akit megöltem.

Megrettentem ezektől a szavaktól. Egész megnyilatkozása, az a sóhaj, amely a lélek legmélyéről fakadt, a vallomásnak ez a meglepetésszerű kilobbanása megdöbbsentett és elkábitott.

— Mindenki elmult, eltűnt, elveszett! Csak ő áll mindig mellettem, véres sebeivel...

Sejtettem, hogy fájó emléket takargat. Elborulásai rejtekében kegyetlen titok húzóhatott meg.

— Egy történetet fogok elmondani, uram, — beszélt újból, de most már nyugodtabban, — ha kedve van rá és nem fáradt, hallgassa meg.

— Szívesen hallgatom.

*

Most már tudtam: kegyetlenül összeropant élet vergődésének vagyok a szemtanúja. És Guriewics beszélt.

— Az odesszai állami nyomdában dolgozott egy fiatal munkás. Törekvő, rajongó fiatalember volt. Ezerkilencszázötben, amikor a dolgozó Oroszország először feszítette meg a vállát, ő is ott küzdött az első sorokban. Fenséges küzdelem volt ez. Ami erő és energia ott lenn felgyülemlett, mind feltört s egy pillanat alatt az akarat, a szabadság, a felszabadulás lángjával borította el az országot. Amikor a forradalom letört, börtönbe került a fiatal nyomdász, vele elhurcolták a mennyasszonyát is.

Guriewics itt elhallgatott. Az ég komor volt és sötét. Nyomasztó nyugtalanság lopódzott a szivembe. Mit akar tőlem ez az ember? Miért nyilatkozott meg előttem ezen a csillagtalan estén? Miért tárja fel keblét, melyben dermesztő emlékek viaskodnak?

Guriewics tovább beszélt.

— A bűnük az volt, hogy igazságot akartak tenni a földön. Azt akarták ők is, hogy

az ember ember legyen és nem igavonós állat. Mondom, rajongó volt e fiatalember és rajongó volt a leány is.

Akadozva beszélt, töredezetten, tünődve. A szeme fátyolozott volt. Már nem hozzám szólott; a hangok sóhajok voltak, amelyek szavakra éledtek.

— A zsarnokság kegyetlen eszközöket tudott kieszelni a büntetésre, a kínzásra. Tudta, hogyan lehet összetépni az emberek szívét, azokat a sziveket, amelyek szeretni tudtak és akartak. Ahhoz is értett, hogyan lehet a testből kifacsarni a leggyötrőbb fájdalmat. A keresztrefeszítésnél kegyetlenebb büntetés volt végig szaladni a kancsukás kozákok kettős során. Erre a büntetésre ítélték a nyomdászt és a menyasszonyát.

Összeborzadtam.

— Ősz volt, mint most. Ma tizenöt éve.

Egyszerre megértettem mindent: a vallo-másnak ezt az elemi kitörését. Az idő, a percek emlékeket idéznek vissza, felhantol-ják a lélek sirját, amelyben benne nyugszik a mult. És ekkor beszélni kell, a szó, mely testet ad a fájdalomnak, kikivánkozik vissza-tartóztatathatatlanul.

— A kaszárnyaudvaron, ahová elhurcolták őket, két sor kozák állott, kancsukával a kezükben. Megkezdődött a vesszőfutas. Elő-ször a szedő ment a kálvária útján. A kan-csukák belehasítottak a testébe, feltépték az ereit, összemarcangolták a husát. Mi a halál? A halál gyönyörű felmagasztulás, végte-len pihenés. A meghalás szelid kiengeszte-lődés az élettől. Amit ő szenvedett, igazi mártírium volt. Minden sajgást, minden kint, amit a test felfoghat, beleégette, a csont-jáig marta a kancsuka. És ez mégis csak enyhe, szelid fájdalom volt amellet, ami ezután következett. Menyasszonyára került a sor.

Arca eltorzult. Az emlékezés szörnyű pe-csétje volt a vonásain.

— Még háromszor kellett végig szaladnia az irgalmatlanság sorfala között. Testét meg-áztatta a saját vére. Vörös rongyokban lógott le róla a felszaggatott hus. A melle egy nagy sebhely volt. De az ajkát nem hagyta el soha egyetlen jaj se. Mit szenvedett a szerencsétlen munkás ott, össze-rogyva teste kinjaiban! Amikor nyolcadszor vonszolta át magát a leány, a korbácsok suhogása között, összeomlott a fájdalmak alatt. Térdein kuszott előre, véres szájjal, feltépett ajakkal. A fájdalom elfojtott nyögései most már kisikoltoztak belőle. Megalázkodva, esztévesztve, sikoltozva és hörögve vetette magát a hadnagy lábai elé. Pielczkinek hívták.

Szeme könnyekkel telt meg.

— Kegyelem! hörögte. Kegyelem! Ke-gyelem! Átfogta a térdét és csókolta a sáros csizmáját. „Uram, kegyelem!” Pielczki belerugott meztelen mellébe. Még a kérges szívü kozákok is megilletődtek e szenvedés láttára. De annak a fenevadnak nem volt szive. Ráordított a katonákra: „Üssétek tovább, míg meg nem gebed bele. Ők ütötték. A munkás oda vánszorgott a had-nagy elé: „Hadd vegyem át az ő részét!” Pielczki ostorával az arcába csapott. Fenevad volt ez a lengyel.

Elfojtott lélegzettel hallgattam. Guriewics beszélt tovább:

— Már halott volt, még mindig ütlegelték. Elnyult, megkékült az ajka, megfagyott a vére, ők még mindig ütlegelték. A nyom-dász sokáig feküdt ágyban; emberfeletti küzdelmet vívott a halállal. Menyasszonya temetésén se vehetett részt, akinek a holt-testét magas váltságdíjért lopva vitték el a kaszárnyából.

Halkan pihézni kezdett a hó. Hüs hegyi szél fujt.

— Nem tudta elhinni, hogy az, akit leg-jobban szeretett, nincs. Nincs, nincs. Hogy úgy eltűnt, mint a gondolat! Hogy nincs, nincs! Az utcán bolyongott, lehajtott fejjel s amerre ment, vért látott. Rettenetes víziói voltak: mindig a háta mögött érezte a had-nagyot, ezt a szörnyű vérebet, vicsorgó foggal, korbácscsal a kezében. Amerre ment, mindenütt véren taposott, szerelme elhulaj-tott vérén. Dermesztő sötét nappalokban élt, éjjele lidérces vergődés volt. Végtelenül sokat szenvedett. Nem panaszkodott, nem zokogott, de bensőjében a jajok viaskodtak. Azután lesni kezdett rá. Estéket és hajna-lokat töltött kábult öntudatlanságban a ka-szárnya oszlopai mögött, vagy egy füstös kávéház előtt. Olyan kitartóan és olyan izga-tottan, mint egy féltékeny, szenvedő szerelmes. Még nem tudta mit akar, még nem tudta, mi üzi annak az embernek a nyomába. Csak annyit tudott, hogy ezt tennie kell. Később lassan megértette önmagát, megértette azt a parancsot, amelynek úgy engedelmeskedett, mint egy hűséges kutya.

Fáradtan beszélt tovább:

— Ködös hajnal volt, amikor a véreb ki-tántorgott a kávéházból. A munkás mindenütt a nyomában. Egyszer, sötét és üres volt az utca, megragadta a mellénél. Egy pillanatig két véres szempár meredt egymásra. Azután vörös vérsugár lövelt ki a hadnagy melléből. A kés részegen furta át a testet, a sápadt ajak halódón nyöszörgött, a kés vadul és telhetetlenül dőfte át a szívet, a mellet, a koponyát. Részeg és kiengesztelhetetlen tánc volt ez, tobzódás a husban, a halálban.

Megtörölte verejtékező homlokát.

Ami azután következett, egyszerű volt és közönséges. Elfogták. Nem tagadott, de nem is ismert be semmit. Nem tudott bűnről, mint ahogyan arról se tudott, hogy itt jár-e a földön. Nem volt bizonyíték ellene, mégis elítélték. Szibériába száműzték kényszer-munkára. Gyötrelmes évek voltak ezek! Az ólom gőzében eléje tárta az az ember véres mellét. Mindenütt ott volt nyitott, vörös sebeivel. Ott volt az álmában, nappaljában. Minden elmaradt mellőle, ifjúságának emlékei, atyja emléke a szent emlékezés napjain, menyasszonyának emléke, csak ő kísértett mindig, vérző sebeivel.

Borzongva hallgattam:

— Egy éjszaka megszökött, rettegve és hajszolva menekült. A véres árnyék üldözte a kietlen pusztán, a kopár hegyeken. Nem menekülhetett előle soha, soha . . .

Felállott. Melegen megszorítottam a kezét.

*

Ezután napokig nem láttam Guriewicset. Az étterembe nem jött le, az erkélyen se mutatkozott. Elrejtőzött szobájában; előlem rejtegette magát. Mondták, hogy kora reggeleken hosszú sétákat tesz az erdőben. Gyakran elment a temetőbe, ahol pedig nem volt senkije. A sirkert vonzotta.

Benne éltünk már az őszben, borusan, reménytelenül. Az elborult élet nem ígért semmit.

A fájdalom és gyászok, amelyeket az élet adott, felszüremlettek, előbukkantak, lelkünk halotti csendjében elénk álltak. Temetésekre emlékeztem és eltávozottakra, akik életem részei voltak.

A gyötrődésnek, a könyörgésnek, a megbánásnak az ünnepén megalázkodva parányi voltunkban, összeroskadva az elmúlás gondolatában emlékeztünk halottainkról. A kis templomban minden tájakról, ahol e fajta él, ott voltunk együtt. Egyek voltunk zokogásunkban, panaszunkban, emlékeinkben.

Fájdalmasan és jajongva zengett fel az ima:

— Jizskaur . . .

— Jizskaur . . . Jizskaur . . .

Amik az életben voltak ők, akik elmentek, amit itt hagytak nekünk összezuzott szívünkben, ami örömünk közös volt, ami gyötrelmem nekünk maradt, zokogott fel benne:

— Jizskaur Elauhim . . .

Es lelkünkben összeroppanva, kiengesztelődve zokogtuk mindnyájan:

— Jizskaur . . .

A templom mélyén, komor oszlop mögül megrázó, borzongató felhördüléssel sikoltott fel egy hang:

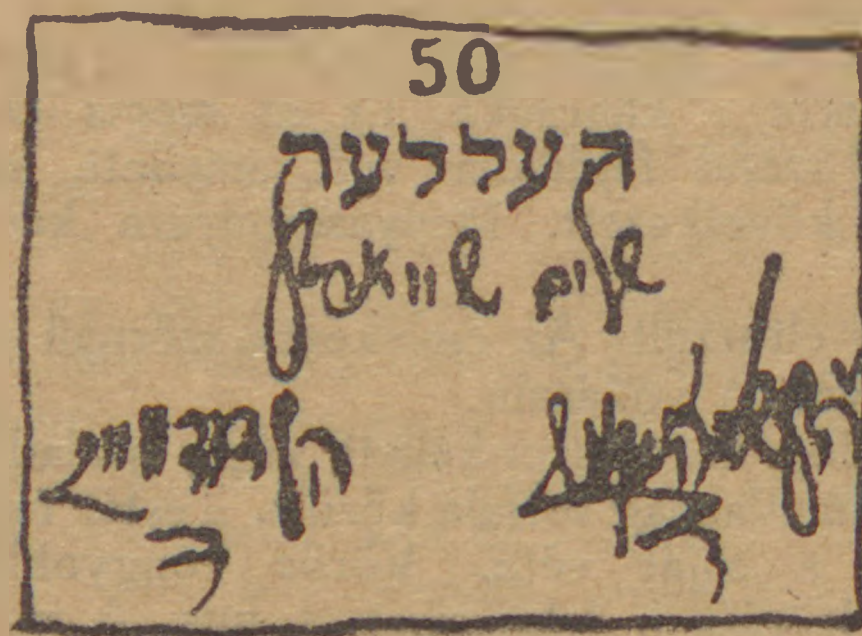
— Jizskaur Elauhim . . .

Félelmetes és ijesztő volt a szenvedésnek, a megbánásnak ez a sikolya.

Az asztalon vonaglott a feje. Guriewics vezekelt. Megalázkodva, a gyötrődésben összerosgyva, engesztelhetetlenül imádkozott egy halottért, akit — gyülölt.

K · R · Ö · N · I · K · A

„Zsidó pénz“ Beregszászban. Valóban „zsidó pénz“. Ez volt sokáig Beregszászban az egyedüli váltópénz, amikor a proletárdiktatura, az ellenforradalom, a román megszállás, stb. stb. következtében a város folyton gazdát cserélt és nem volt senki, aki az égető aprópénzhiányon segített volna. Ekkor porondra lépett a beregszászi „chevrath kinjan vetikun szeforim“, vagyis „szent könyveket karbantartó egyesület“ és három vezetőjének aláírásával és bélyegzőjével ellátva 10, 25 és 50 filléres váltópénzt bocsájtott ki apró cédulák alakjában, amint a mellékelt ábra mutatja. Minthogy ez az egylet volt akkoriban a legszilárdabb bázisu és semlegességénél fogva legmegközelíthetlenebb „közintézmény“, az általa kibocsátott pénz valutáris értéke vetekedett márkával és frankkal egyaránt. Zürichben nem jegyezték ugyan az új zsidópénzt és voltak, akik a zsidó betűk miatt „cionizmust“ vetettek a szemére, a beregszászi piacon azonban senki sem törődött ezzel az aknamunkával és zsidó és keresztény egyaránt teljes értékű fizetési eszközül fogadta el a „zsidó pénzt“. A piaci kofák, a falusi asszonyok nem is fogadtak el mást ebben az időben,

mert kizárólag ebben bíztak meg. Most, hogy a rend Beregszászon is helyreállott, persze az egylet bevonta illetőleg visszaváltotta a zsidó pénzt, amelynek egy példányát egy beregszászi olvasónk beküldte a Magyar, Zsidó Múzeum számára.

Lelkes levélben érdeklődik a Magyar Zsidók Országos szövetsége iránt dr. *Hirn Márton* orvos, az abonyi hitközség egyik vezető egyénisége, amit azért is érdemes közzétennünk, hogy a fővárosi zsidóság lássa, hogy a vidéki zsidóság át van hatva a szervezkedés nagy fontosságának tudatától és régen elvárja, hogy a zsidó vezérek végre a szó színes szőnyegéről a tett göröngyös mezejére lépjenek.

Igen tisztelt Szerkesztő Ur!

Becsés lapjának november 1-i számában *örömmel és meglepetéssel* olvastam a hirt, *meleg lelkemben régóta mint lehetetlen vágy élt*, hogy megalakult a „Magyar zsidók országos szövetsége” és ezen keretben a „Magyar zsidó orvosok és természetvizsgálók országos szövetsége” is. Nem akarok sem tervekkel, sem javaslatokkal előállni, de szeretnék minél előbb a Szövetségbe lépni, s annak *alapító tagjává* is lenni anyagi erőmhez képest. Kérem tehát igen tisztelt Szerkesztő urat, hogy sziveskednék velem közölni, hogy hol, miképen, milyen feltételek mellett lehet az ember a Szövetség tagjává. *Ugy érzem, hogy kellő és könnyen létrehozható anyagi eszközök révén a zsidóságra nézve ma még szinte beláthatatlan erejű és értékű intézményeket lehetne létesíteni.* Egyelőre mellékelek a Szövetség számára 1000 koronát.

Szerkesztő urnak kiváló tisztelettel

dr. *Hirn Márton*, orvos.

Minthogy a Szövetség iránt igen sokan érdeklődtek szerkesztőségünknel, ez uton adjuk meg a választ: A Magyar Zsidók Országos Szövetségébe minden fedhetetlen előéletű zsidó férfi vagy nő beléphet. A belépést a Szövetség központi irodájában (Eötvös-utca 32. szám) kell bejelenteni. Tagsági díj nincs, hanem mindenki tetszése szerinti összeget ajánlhat fel a Szövetség céljaira.

Kramer Marcell, a pesti izr. hitközség titkára, körülbelül huszonöt évi működés után megvált az állásától, hogy kipróbált munkaerejét más munkakörnek szentelje. A pesti hitközség szervezése és reorganizációja körül nagy érdemeket szerzett. Sokáig ő tartotta fenn a hitközség egyensúlyát és az ő hozzáértése, agilitása és buzgalma szilárdította meg a hitközségi intézmények alapjait. Hogy valóban elkedvtelenedés-e az, ami Kramert az állásáról való lemondásra bírta, nem kutatjuk. Aki a zsidóság szolgálatába szegődik, annak eleve számolnia kell az apró intrikákkal és gáncsvetésekkel, amikkel minden kicsinyes és beteg közéletben találkozunk. Viszont Kramer a hitközségi irodán kívül is tehet nagy szolgálatokat a zsidóságnak, amelynek szeretete hevitette mindig a lelkét. Kramer teendőit a hitközségnél dr. *Illés Jenő* vette át, akinek működése nagy reményekre jogosítja fel a pesti hitközséget.

Dr. **Heller Bernát** lett a zsidó gimnázium igazgatója. A Mult és Jövő olvasói előtt nem kell dr. Heller Bernát régi munkatársunk nagyértékű egyéniségére külön reámutatnunk. Az ő tudományos működése, igaz zsidó lelkesedése és konzervatív, de modern gondolkodása szinte predesztinálja őt erre az állásra, amelyben nagy hivatás vár reá: visszavezetni a zsidó ifjúságot a zsidósághoz. És hogy ezt a feladatot teljesíteni fogja, arra zálog dr. Heller Bernát multja.

„VESTA“ OLAJGÁZKÁLYHA

Olcsó!

o

Tiszta!

o

Szagtalan!

Megtekinthető és olajjal együtt kapható:

Szabó Rudolf & **Pernyéz Dezső és tsa**
V., Visegrádi-u. 19. V., Honvéd-utca 18.

Brilliánsokat gyöngyöket, ezüstöt, használt ékszereket mindenkinél drágábban vesz **SZÉKELY EMIL** ékszerüzlete, Budapest, Király-utca 51. Teréz-templommal szemben.

Cimre tessék figyelni. Telefon: József 105-35.

WEISZ SIMON

termény- és gyarmatáru nagykereskedése
BUDAPEST, VI., SZIV-UTCA 45.

Zongora-termék

Gramofon-salon

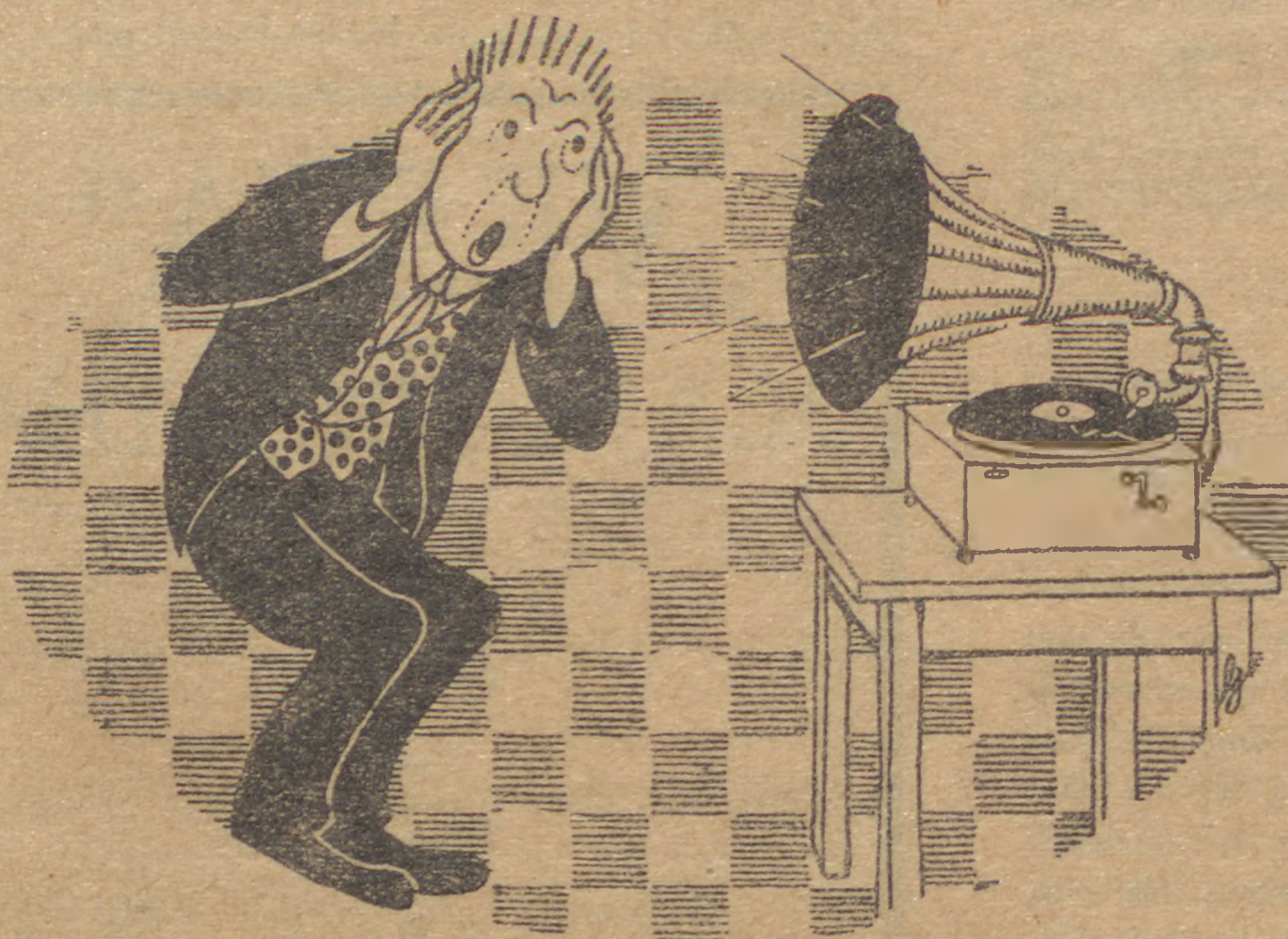
Hangszer-üzlet

STERNBERG

hangszer-gyár

Rákóczi-ut 60. számú saját zenepalotájában
(Zene-palota)

KINEK VAN HASZNÁLT HANGLEMEZE?

Régi vagy törött hanglemezeket a legmagasabb áron vesz

WAGNER

„Hangszerkirály”, Budapest, VIII., József-körut 15. sz.
fiók: IX., Ráday-utca 18.

Cipő-

különlegességek

nagy

választékban

Gerő Adolf Fia

cégnél

Budapest, IV.

Kossuth Lajos-utca 4.

Az igazi Talmud

Az eredeti talmudi
szövegből fordította
Molnár Ernő dr.

Első könyv.

Berakoth.

Ára 2 korona.

Kapható tözsdékben,
újságárosoknál és
könyvkereskedésekben.

HATSCHEK ÉS FARKAS

optikai, fényképezési és kinematografiai szaküzlet

BUDAPEST

Főüzlet: IV. Károly-körut 26.

Fiók: VI. Andrassy-ut 31.

Fotóciók és gépek állandóan raktáron.
Szemüvegek, csiptetők és a többi optikai áruk.

Aranyat,

ezüstöt, briliánsokat, gyön-
gyöket, régiségeket teljes
értékben **veszek.** Éksze-
rek nálam olcsón kaphatók.

SCHMELCZER BENŐ, IV. Károly király-ut 28

Telefon: 139-43.

B

briliánsokat, aranyat,
ezüstöt, ékszereket

magas árban vesz

Friedländer Ármin

arany- és ékszergyár, Budapest, VII., Dohány-u. 1/a.

Amerikai rendszer az ékszerkereskedelem terén.

Rendkívül célszerű újítást lép-
tetett életbe a kitűnő hírnevű
Hellinger Henrik órák és ék-
szerész. A cég magánosoktól
bizományba átvesz ékszerárut
és műtárgyakat, melyeket a
legkedvezőbb feltételek mellett
áruba bocsát. Ezen újítással
úgy az eladó, mint a vevő
részére nagy előnyöket biztosít

HELLINGER HENRIK

IV., Türr István-utca 9., félemelet (Váci-utca sarok)

ZSÁK, ZSINEG és PONYVA

SCHILLINGER MIKSA órágnál,
Budapest, V., Rudolf-rakp. 7.

Alapított 1878. Zsák- és ponyvakölosönzés. Távirat Schillinger 4523.

Táblaüveg,

ornament tükörkeret, lécz, gyémánt és
üvegragaszt legjutányosabban kapható

ifj. **WEISS GYULA** táblaüvegnagykereskedőnél,
BUDAPEST, V. Vadász-utca 29.

Telefon: 44-19.

Sürgöncim: Weiss 4419.

• IX. ÉVFOLYAM •
• 1919 •
MEGJELENIK
MINDEN HÉT
VÉGÉN •

IZIDOR ÉS JÓVÓ

ZSIDÓ-HETILAP • SZERKESZTI:

DR. PATAI JÓZSEF

SZERKESZTŐSÉG • ÉS KIADÓHIVATAL:

BUDAPEST, PODMANICZKY-U. 6. TEL: 146-92

ELŐFIZETÉSI DIJ: EGÉSZ ÉVRE 100 K. FÉLÉVRE 50 K.

A TARTALOMBÓL: Dr. Pfeiffer Izsák: A szolgagyertya. — Ujvári Péter, Nógrádi Papp Dezső, Patai József, Vér Andor versei. — Hajdu Miklós: Aprólángok, kisvendégek. — Patai Edith: A zsidók. — Válasz a Célnak. — Sass Irén: Várj madár, várj. — Dr. Bolgár Mózes: Éhségblokád a zsidók ellen. — Tollhegyről. — Jegyzetek. — Uj könyvek. — Schalom Asch: A megcsalt leány. — Remény ifjusági melléklet. — Rajzok.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

1919. december 16.

Chanuka-ünnepi szám.

Ára 3 kor.

A szolga-gyertya.

Irta: dr. Pfeiffer Izsák.

Ebbe a képbe süritették az asszimilációs tendenciájú, bár evvel az irányzattal gyökerében ellentétes misszió-teóriát. Versben megénekelték, prózában unalommal fárasztották, hogy a chanuka-mécses lángjait fellobbantó szolga-gyertya a zsidóság jelképe, azé a zsidóságé, melynek történeti hivatása, hogy új világosságokat gyújtson száműzöttsége sötét vagy gyér-világítású állomásain, önmaga pedig csak szerény, csendes lámpagyújtogatója legyen az európai éjszakáknak, ne ragyogjon, ne fényesedjék a nyolc-águ menórában helyet ne akarjon.

Szentséges és tragikus elgondolás, tragédia, ha betöltik s akkor is, ha nem töltik be, végzetessé akkor válik, ha felszínes jelszóvá vedlik s nem a történeti látáson elmélyült lelkek kiérlelt magukra-ébredése.

Jó lesz már egyszer szembe nézni a misszió-teóriával, azzal a zsidó-történet és zsidó-élet meglátással, mely a zsidóságot prófétai küldetésben tudja a népek között, hogy „nemzetek világossága“, „népek áldása“, az emberiség tanító-mestere volt és maradjon mindéig.

Aki a Szentírást ismeri, tudja, hogy ebben a gondolatban nő a zsidóság különvalósága univerzalizmussá; a zsidó nép Jezsájás „eved Adonáj“-a (Isten szolgája) nekifeladata, hogy szétvigye a Tant, s meg nem rokkan, el nem fárad, míg világgá nem sugározta a benne kigyult világosságot. És a történelem, a zsidó-múlt — e tétel valósággá-igazolása. És a zsidó lelkek sokszor beteges prófétáskodása, az a muszájos messiátság, mely százezer zsidóban viaskodik, a világ-megváltás, maga-gyötrő álmok és ábrándok, szélsőségek, eltévelyedések, nem a zsidó vérbe ágyalt, néha enerválódott elhívottságról beszélnek?

E szomoruan fenséges málhával járja a zsidóság a gólusz utját, végzetes neki és végzetessé válhat a világra; csitítani, tompítani kellett volna ezt a lelki-aberrációt, történeti terheltséget, nem bírja el a világ a szakadatlan messiáskodást és nem élhet meg a nép, melynek lelkében ilyen vírusok erjednek. Ezzel szemben ért bennünket az a szerencsétlenség, hogy mintegy évszázad óta a zsidó faj és zsidó hit gyökeres lényegévé emelték ezt a szomorúságot. A „zsidóság hivatása“ lett a zsidó hittani tankönyvek, a prédikációk alaptónusa és ezek révén a zsidó lelkek hajtó-ereje, izgalmak, világba-sírása és átka. Csoda-e, ha ennek a megmérgezett

bensejü zsidóságnak fiai, sőt leányai mindenütt elhívottságot éreztek, hogy új ideálok felé görgessék a tunya világot, hirdessenek, agitáljanak, ujat, meg újabbat, megváltó, vagy annak vélt eszméket propagáljanak, érettük áldozatul vigyék önmagukat, az emberiséget, s láb nem járta, sötét meredélyeken akarják vonszolni a magukhoz kötözött világot? Csoda-e, ha elszédült izgalmakban nekiugrottak vad és ismeretlen mélységeknek, — és minek mondjam tovább?

De nem csupán a zsidóság büne, hogy végzetes lelkében ezt a gondolatot így kiélezte, segítették ebben mind a kivüle állók is, akiknek lelkében hasonló akaratok forrottak. Őt nevezték világ savának, kovászá-
nak, ragasztó cementjének, hívták, hogy jézuskodjék, legyen a választott „bélyeges sereg“, világ-megváltója, aki összekovácsolja a szétrepedezett emberiséget, gyógyítson eleven vérével, áldott lelkével, kiáltson talpra bénákat, élesszen meg holtakat,

Egészségesebb, egyensúlyozottabb zsidó lelkek elijedve nézték fajtájuk kalandokba uszítását s nem lehetett megállítani a felöszkelt elragadottságot, a magán elkábult agy tettbe növést, — a jajt, az átkot.

Ez a zsidóság keserű és beteljesedett tragédiájának fájdalom-útja s fölötté halványan, mint halotti mécses pislog a chanukai szolga-gyertya gyenge világossága. Ezt a tragédiát nem lehet már megállítani, de új katasztrófáknak elébe kell vágni s a zsidóság sorsát nem lehet a vulkán kétes hátára építeni. Több higgadtság, keményebb józanság kell a zsidó jövő megalapozáshoz és csupán reális valóságok, komoly megfontolások lehetnek, nem pedig naiv hitetések színes, szétpukkanó rakétái egy élni akaró nép utbaigazítói.

A szolga-mécses-sors, vagy akarat lélek-tani abszurdum. Akiben tüzek égnek, lángok lobognak, és amellet maga élő valóság, nem maradhat mindvégig csendes, hallgatag, zsebben hordott gyufás-skatulya, melyet időközönként elővesznek kihamvadt mécseket lángra szítani. A lélekből lélekbe pattant szikra östüzhelyén is gyarapítja a tüzet, minden rajta gyulladt láng növeli lángolását s hiába nem állana be a menóra fény-sorába, minél több tüzet gyújtott, annál világítóbb maga, mert mindnek fénye benne lángol: amennyit másnak adott, ugyanannyival gyarapodott ő. Nem lehet elrejtteni, nem lehet szerénységre kárhoztatni, nem képes megfogyatkozni, nem tud szolga-gyertya lenni, ő, a fényforrás, az ős-tüzhely.

S minek mondjam neki: öld el tüzedet, fujd ki lángodat, minek mondjam, ha ős-választottság, ős-kárhozat minden idegrost-

jára, életrezdülésére örök lángokat pecsételt, — minek mondjam, hogyan mondjam, — hiába mondanám. Itt a kétágu tragédia, az anyagtehetetlenség örök szenvedése: ha őstulajdonságától, melyben világra jelentkezik, megfosztod, megszűnik, elhal, — ha lángolni hagyod, felgyújtja a várost s tüzeben elhamvad a világ. A tűz örök tragédiája egy nép sorsába égetve s az élet-kényszerűség öntudatával sulyosítva.

És mégis kell kiegyenlítődésnek lenni. A messiátság kifelé zuhogó élet, a zsidóság messiási terheltsége sem tud más természetű lenni. De a zsidó élet góluszi eltévelyedése a korlátlan és egysiku *kifelé-lobogás*. Fölösleges és gyulékony anyagokkal szertelenre táplálták ezt a természettől is hevesen égő lobogást és feledésbe dobták a bibliai intést: „a menórához befelé fordulva világítsanak a lángok.”

A messiátság nem öncéluság, sőt maga fölé kerekedettség, martiros önmegtagadás, de van egy megelőző foka, mely alapja, gyökere is, mely hiján levegőben lebegő semmiséggé, betegséggé, hamissággá foszlik. Önmegváltás nélkül nincs messiátság. Aki magát nem tudja megváltani, hogy váltson meg másokat? Aki nem erő önmagának, hogy legyen az másnak? A messiátság előbb önmegváltás, aztán fordul kifelé.

Zsidók — ez is góluszos eltévelyedés — végig-messiáskodták a világot, közben elhagyták kallódni a maguk megváltottságát, prófétái akartak lenni a népeknek és nem tudtak ígét maguknak, világossága nemzeteknek s a maguk házáat sötétségben hagyták. Csoda-e, ha utálattá lettek ezek a „szolgák”, akik a messiás köpenye alatt szolgák lelkét hordták. Ha valaki megváltó, legyen az a szive gyökeréig, először és erősen, keményen a maga megváltója: ez a messiátság öncélúsága.

Az egész zsidó élet-energiát, vele annak legcsodásabb kilengését, a hivatottság öntudatát is a zsidóságra kell visszasugároztatni, befelé világítsanak a zsidó lelkek lángjai, nekünk prédikáljanak prófétáink, minket váltsanak meg messiásaink, s csak rajtunk keresztül lángolhatnak világgá. Mert a Jezsás „eved Adonáj”-a nem a zsidó egyén, nem is az az ember, ha volna is ilyen, akiben esetleg zsidó népe egész lelke és messiátsága kiteljesednék, hanem a *zsidó nép*, az összesség.

A gólusz szétziláltsága betegséggé enerválta, mert anyagi és szellemi tüzhelyétől eltépte, ezt a messiátságot, vándor-fényekké bontotta, ideges, szétfújt fellobbanásokká sorvasztotta, gyökértelen sziporkákká hamvasztotta, melyek gyujtogatnak, de nem vilá-

gitanak. A széthordott parazsat egy gyujtó-pontba kell gereblyézni, egy oltárra tenni, egyetlen lángra szítani, egy-lelkű szívveréssel átizzasztani, egy legbenső akarattal irányba igazítani, hogy befelé világítson minden világossága. A zsidó-összesség legelső messiási teendője az önmegváltás.

A gólusz a szétszakadozott, megfakult, meglohadt Isten-lélek szétfröccsent, megbénult lángjainak vándorlása. Engedjétek haza a fényeket, engedjétek találkozni, egyesülni a szétfújt cseppeket, növezzétek egy sudárba s nem kell világgá vinni, idegen egek alá telepíteni, széthordani; meglátják, megkeresik, rátalálnak, „népek kelnek utra világosságotod felé”. Az erőről nem kell beszélni, a messiátságot, ha valóság, ha lelkekből nőtt, ha maga-bizonyos, maga-akaratos, nem kell prófétálni, világgá sugárzik, erőket indít, lángokat ébreszt, megvált, népek-világossága lesz, nem szolga-gyertya.

Legyen már vége . . .

*Legyen már egyszer mindörökre
Vége az ősi gyűlöletnek,
Ne legyen a faj vörös posztó
S ne legyenek, kik csóvát vetnek.
Ne érjen a hitéért senkit
Agyonkövezés, megfeszítés,
Az élet célja nem a máglya,
Hanem a lelki nemesítés.*

*Hadd forrjon össze minden ember
A megértésben, szeretetben.
Járjon a kimért földi úton
Minél fénylőbben, fehérebben.
Emelje ki-ki föl magához
A védtelent, a gyöngédebbet.
Állítsunk örök trónt a jónak,
A szépségnek, a szeretetnek.*

*Napoleonnál, Caesároknál
Nagyobb a tudós, a bölcs elme.
Aldásosabb a kommandóknál
A békés munka szent szerelme.
Oszlassuk el a nyomor könnyét,
Virágot szórjunk, ahol gyász van.
Legyünk elsők a nemzeteknek
Nagy versenyén, az alkotásban.*

*Ha véget ér e rémes álom,
Mely itt borong már rég felettünk,
Legyen a szorgalmunk is olyan,
Amily dicső volt hadi tettünk.
Nagyságunk tündökölni lássa
A dolgozó, a munkás Élet,
A tűznek, vérnek tengerén át
Teremtsünk örök biztos révet.*

Nógrádi Papp Dezső.

Aprólángok — kisvendégek

Chanukai lecke magamnak és a gyermekeknek

Irta: Hajdu Miklós

A gyerekek nőnek, tanulnak, — és az idén, ugye, már igazolnom kell magamat előttük chanukakor. Számadással tartozom nekik. Érzem ezt jóideje és kissé megszál, a félsz, arra gondolva: mit felelek majd nekik, ha bíráló szóval megkritizálják a gondosan megrendezett ünnepemet? Hogyan védem meg a magam igazát? Az én házam ünnepének diszes, ragyogó szcenériáját, a sok-sok tarka villamos lámpát, a mindenfajta menórát, a sok-sok kis gyertyát?

Mit mondjak nekik, ha elémállnak és kijelentik: ez így talán nincs is rendjén!? Ma a chanuka negyedik, vagy ötödik napja van, hát tessék négy, vagy öt gyertyát gyújtani, de ennél se többet, se kevesebbet!

Máskor eféle vétótól nem kellett tartanom. Együtt volt nálam chanukára minden évben a család gyereknépe és gondoskodtam mindig annyi gyertyáról, hogy mindenkire jusson egynek-egynek a meggyújtása. Szavaltak a gyerekek ünnepi verset, énekelték zongorakísérettel a moauz curt, de hiába, a legszebb pillanat a gyertyácskák meggyújtása, meg az ajándék átvétele. Bevezető-ima, befejező-fohász mondása, irigyelt, nagy tisztség, — mégis a legkülönb pontja az ünnepnek a gyertyagyújtás és az áldás elrecitálása.

Hát hadd gyujtsa fíu, lány, hadd gyujtsa mindenki egy-egy gyertyát! Így még ragyogóbb, még fényesebb az ünnep, nagyobb az öröm és, ha lehet, még kipirultabb arccal ülnek a gyerekek a chanuka-ozsonához. Amin jóidőkben nemcsak csokoládé, sütemény, parfé, gyümölcs, dió, mogyoró szerepelt, de legelőbb felszeltük a fonott kalácsot, a mazsolásat, édeset: milyen szépen mondták tiszteletére a gyerekek az áldást!

Nincs még mindig se csokoládé, se tej, se édesség, — de mi lesz, ha Gyurka fiam, meg unokatestvérei: Pista, Bandi, Miki, Jancsi (hogy csak a gyülekezet férfitagjairól szóljak) odadobják élém a chanukai vitakérdést?

Iskolába járnak, és ők tudják a törvényt, hogy első napon egy lángot gyújtunk, aztán kettőt, hármát és így tovább nyolcig. Így tanulták. Viszont nálam megszokták, hogy mindenki, nem csupán az ilyen nagy iskolásfiúk, de a pöttömnyi legénykék is, nagylányok, kislányok is, gyujtanak egy-egy gyertyát.

Hát most már hogy legyen? Aldozzuk föl a szép szokást? vagy viseljem a vádat, hogy nem vagyok hü követője törvényeknek és parancsolatoknak?!

Fogas kérdés. A kigyulladó lángok kvantumából nem szeretnék engedni. Nem is tehetem, hiszen mindig több és több a vendég. De azt sem akarom, hogy a fiúk szembeszálljanak velem és azt mondják, hogy a hitoktató ur nem így mesélte.

Mit csináljak? Hol a megoldás?

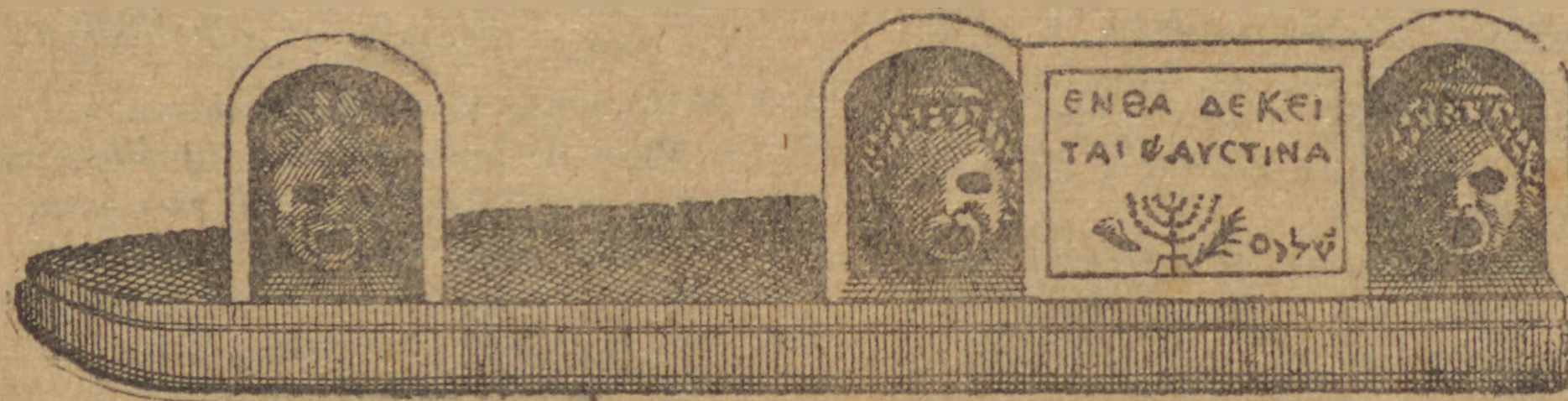
Ime, a chanuka is föladja a maga dilemmáját.

A rituálébelin felül a rendészetit is, a takarékoságbelit is. Mert ha már együtt volna is a sok kisgyertyaszál, vajjon szabad-e a mai szűkös időben valamennyit elhamvasztani? Hiszen sok-sok háborus gyötrelmünk emléke közül még mindig ránk parancsol a mindenfajta nyersanyaggal való takarékoság kötelessége.

És lehet, hogy a gyertyagyújtás kényszerű tilalma oldja meg végre is a nagy vitakérdést. Bár másképp volna már. Érzésnek jobb és melengetőbb, ha arra gondolok: sok-sok színes lángocska hirdesse Matatias hősi bátorságát.

Sose hittem, amikor vagy husz év óta így télidőtájt a mi hősi ünnepünk diszes jussát hirdetem, hogy ilyen zsákutcába jutok. Cikket irtam, felolvasó asztal mellől előadtam az ünnep szépségéről és az volt mindig a mottó: hogy mennél több diszt, mennél több fényt és meleget, — meglássák, ha ilyen lesz a chanuka, nem kell belopni házainkba mások kultuszát. És most egyszerre érjem be a néhány szál gyertyácskával?

Így töprengök, tépelődöm. De a csoda, ami a Makkabeusi csatákat kísérte, meg az a csoda, amelyik a szentelt olajat napról-napra gyarapította, ime, velejár ma is a

Fausztina ókori ünnepelt zsidó színésznő sírköve Bar Kochba idejéből.

Rajta görögül: „Itt nyugszik Fausztina.” Alatta a menóra, pálmág és héberül: „Salom” — „béke.”

chanukával. És megsegít engem is, de ami többet ér, megmenti a ragyogó, a szép, a díszes ünnep sokatmondó, értékes külsőségeit.

Köznapi robot után könyvek mellett vitázó, tanuló, tudós urakra akadok. Az asztalokon tisztes rendetlenségben a talmud egy csomó fóliánsa, és ugyancsak összekülönböznek a tudósok egy-egy szakasz megvilágításánál. Nemes, derék, vitézi torna.

Ahogy aztán elülnek a szenvedelmek, magam is előállok egy-egy kérdéssel. Szó szót követ, végül ott tartunk a chanukánál. És aziránt kíváncsiskodom: mit mond a chanukáról a vallástörvények nagy kodexe, a sulchan aruch?

Elővesszük a nagykönyvet, fellapozzuk a hilchasz chanuka fejezetét, kezdjük olvasni a zsidó szabályokat, és ime itt a csoda!

A sulchan aruch nemcsak hogy igazat ad nekem, de kiderül, hogy egyenest a parancsok szerint jártam el, amikor állandó propagandáimban a sok-sok fényt, a ragyogást és mennél teljesebb örömet kirdettem. Szinte kedvem volna ideírni a paragrafusokat, olyan mélységes értelműek szimbolumukban és valóságukban egyaránt, olyan szép valamennyi, ami a chanuka ünnepét szabályozza. De csak azokat jegyzem ide, amelyek épen az én esetemet, az én díszes scénériámat érintik.

— Mindenki, aki jelen van a chanukalángok meggyújtásánál, gyujtson külön! Csak arra kell ügyelni, hogy ne zavartassék össze egyiknek a lángja a másikkal.

— Az utca felé kell kitenni az égő lángot. (Milyen büszke, önérzetes parancs! Hadd lássa mindenki, hogy itt a Makabeusok ivadéakai laknak s a hősi csaták csodatetteiről emlékeznek!)

— Ahol két ajtó van, ott mind a két ajtóba tegyenek gyertyát. Áldást azonban csupán egyikre kell mondani.

— A vendég, aki résztvesz az ünnepen, gyujtson külön gyertyát, vagy olajat, sőt járuljon is hozzá az olaj beszerzésének költségéhez, hogy a maga módja szerint így valósággal résztvegyen az ünnep megszentelésében.

— A fiu, ha már értelmes, ha nagyocska, ha már külön szobája van, külön gyujthat chanukagyertyát.

Ezek azok a paragrafusok, amelyek eldöntik az én vitámat. A sulchan aruch parancsoló rendelkezései adnak tehát igazolást nekem. Amit az ünnep poétikus szépségének harmoniája kedvéért cselekedtem, azt ime, utólag látom, az ősi kodex tételei értelmében honosítottam meg.

Szabad tehát mindegyik ablakomba külön csoportba gyertyácskákat helyezni, jut a gyerekeknek elég gyertya, gyujthat mind-

egyikük egy lángot. A vendégek is meggyujthatják a maguk gyertyácskájukat, de ezenfelül otthon is meg kell szentelniök a maguk házát, ajtaját ablakát az ünnepi lángok fényével. Egy okkal több arra, hogy az ajándékok között a gyerekek ezentul is megkapják a maguk kis gyertyacsomójukat az elmaradhatatlan trendellivel.

Nincs hát már dilemma.

Csak épen az: van-e már annyi inséges, szomorú esztendő után gyertyácska? Máskor, régen, az én gyerekkoromban, ha nem volt gyertya, szegény édesapám dióhéjba olajat öntött, ebbe egy kis pamutot, és kész volt az ünnepi illumináció. De hol veszek ma diót? vagy olajat? És mi olcsóbb ma, a dió, az olaj, a pamut, vagy a viaszgyertya? Ezt se hittük valaha, hogy a kis lángokért egész vagyont kell adnunk valamikor. . .

Ami az ősi szabványokat illeti, ezzel rendben volnánk. Bátran vezethetem az ünnepi lázban égő, türelmetlen kis csapatot szobámba, ahol tündéri fényességben, szívet-lelket megejtő díszben pompáznak a mi menóráink, régi is, újabb is. Kelet felől egy kis tóra, előtte két ünnepi gyertya szelid fénnel jelzi, hogy meggyűtt a várva-várt nap a chanuka. . . Meseországban járnak ezen az estén a gyerekek. Nem cserélnek ők ma senki fiával sem.

És az ő örömük, a boldogságuk: a mi ünnepünk igaz ünnepi ajándéka. Örködjék óh, fölöttük és életünk örömapjai fölött a seregek Ura, békeesség szerzője: a jóságos Istennek kegyelemosztó, csodatevő jósága!

A menóra, sôfár és pálma egy ókori zsidó sirkővőn.

„A zsidók...”

suttogják úton-útfélen, ezt is a zsidók csinálták, ezt is a zsidóknak köszönhetjük, — a zsidók csinálták a bolsevizmust, a zsidók hívták a románokat, akik letörték a bolsevizmust, a zsidók tartóztatták, dédelgették őket, a zsidók láthatatlan ajtókon, szellem-szárnyakon surrantak be a politika épületébe és a zsidók, a zsidók, a zsidók... De hát hol is vannak azok a zsidók? Hol vannak a zsidók mint összeségre, mint ható erő, mint nyílt párt, vagy mint titkos maffia...? Talán valahol földalatti katakombákban gyülekeznek, mint hajdan az első keresztények? Talán elrejtett komor pompájú terem boltozatos íve borul rájuk, mint amilyen a velencei tizeket látta sötét vendégül? Hol vannak hát azok a zsidók? Hol a nagy lánc, amelyben összekapcsolódnak a zsidó kezek egymás segítésére ezekben a nehéz ködös időkben?

Ez a kérdés már a mienk, ezt már nem az ébredők szuggerálták belénk. És ettől a kérdéstől még jó messzire van a másik: hogy hol is vannak azok a zsidók, akik gáncsot vetnek vagy vethetnek a feltétlenül jogosult keresztény szellemnek, keresztény akarásnak? Bizony mondom, sem az előbbieket, sem az utóbbiak sehol sincsenek. A zsidó összetartás, a zsidó maffia, a titkos és bőven ömlő zsidó pénzforrások, csak mesék, akár a hét törpéről, vagy a gonosz mostoháról szólnak.

De sajnos, olyan időket élünk, mikor nagy hitele van a gonosz mesének.

Az élet vize zavarosan sötét örvényekben ömlik és sehol sem tükrözi a napot.

Az ember lesüllyedt a legalsó fokig és nemcsak a zsidóság vesztette el hitelét keresztény felebarátai szemében,

Ha a keresztény eszme az, a mi kivezet ebből a borzalmas káoszból,

De hol maradnak az igazi hívők, az igazi keresztények, az igazi zsidók? Hol maradt a mai időtől az igazi ember?

Patai Edith

Válasz

némi ferdítésekre és koholmányokra.

Szabó Dezső, a „kiváló író” legujabb bukfacezései között nekiförmedt Vázsonyinak, néhány vastag gorombaságot dedikálván neki, mint „sziriai banditának,” vagyis: zsidónak. Vázsonyi Vilmost természetesen nem kell féltanünk Szabó Dezsőtől. Vázsonyi megbirkózott már külön és keményebb legényekkel, mint a gyöngé nádszálként mindig szélirányban bólogató Szabó Dezsővel, aki állítólagos árja létére is mohón learatja minden kurzus börzei konjunkturáját és hol nyugatista, hol radikalista, hol kommunista, hol nemzeti keresztényista, aszerint, hogy „momentán” mi a legjobb üzlet. Nekünk pedig nem is volna semmi közünk az egészhez, ha Szabó Dezső ugyanabban a cikkben nem adná fel többek között a kérdést: „Miért jelenhetett meg a „nemzetköziség” uralma alatt a Mult és Jövő, amelyet még az ő Jásziuk is a fajiság szemérmetlen üzérének nevezett? És miért jelenhetett meg a cionisták lapja, mikor minden keresztény magyar organumot szétzúztak?” Ha Szabó Dezső tudna egy kicsit héberül, felhivnók a figyelmét a Hagadabeli négy kérdező fiura: „az egyik bölcs, a másik gonosz, a harmadik együgyű, a negyedik nem tud kérdezni sem.” Vajjon melyik kategóriába tartozik Szabó Dezső? De feleljünk ősi szokás szerint kérdéssel kérdésre: Miért kérdez Szabó Dezső olyan tettetett naivitással, amikor *jól tudja*, sőt szerkesztőnkől személyesen is hallotta még a proletárdiktatura elején, hogy a Mult és Jövő nem jelenik meg. Szerkesztőnk akkor kifejtette Szabó Dezső előtt, hogy még ha a népbiztosság engedné a Mult és Jövő megjelenését, akkor sem adná ki a lapot a proletárdiktatura alatt, nehogy azt mondhasák, hogy a kommunizmus kedvez a zsidóknak. *Az utolsó számot, amely április elsejére jelent meg, márciusban nyomták, azután már kéziratot sem adtunk a nyomdába, mert a közoktatásügyi népbiztosság a Mult és Jövőt, az Egyenlőséggel és „a cionisták lapjával,” a Jövőnkkel együtt betiltotta.* Amikor a zsidó felekezeti lapok még egy-két számot adhattak a kommunizmus első napjaiban, akkor megjelent még az „Élet” katolikus hetilap is és amikor a keresztény orgánumokat „szétzúzták,” ugyanaz a sors érte a zsidó orgánumokat is.

Ezt különben *jól tudja a Hornyánszky-nyomda is, amely most ezt az antiszemita förmedvényt nyomja.* Hiszen a Hornyánszky-nyomdában készült a Mult és Jövő majdnem egy évtizeden keresztül és a proletárdiktatura

alatt a lap szünetelése dacára, a régi barátságra való tekintettel, sokszor jártunk el a nyomdába, *várva-várván az időt, amikor a Mult és Jövő újra megjelenhetik.* Hogy aztán a kommunizmus bukása után a nagyreményű „uj kurzus” beköszöntésével *Hornyánszky kijelentette, hogy ezentul sem zsidó munkást, sem zsidó rendelőt nem tűr, sőt még a Mult és Jövő számára gyártott papiroson is egy antiszemita lapot kezdett nyomni, — és emiatt nem jelenhet meg a Mult és Jövő a maga művészi formájában ma sem, — az igazán nem a Mult és Jövő erkölcsi defektusa.*

Ami pedig „a mi Jászinkat” illeti, Jászi nem volt a zsidóké, mert még az apja ki-keresztelkedett. Mindenesetre sokkal közelebb áll Szabó Dezsőhöz, mint hozzánk. Hiszen Szabó Dezső évekig hűséges hajbókoló munkatársa volt Jászinak a Huszadik Században. Nem tudunk arról sem, hogy Jászi olyan durvasággal támadta volna meg a Mult és Jövőt, mint ahogy ezt neki a gyorsfeledékenységu Szabó Dezső imputálja. Tudtunkkal csak egy támadás volt a Huszadik Században a Mult és Jövő ellen és azt sem „az ő Jásziuk” írta, hanem — *Szabó Dezső.* Hosszu tiz oldalas Nyílt levél volt ez a Mult és Jövőhöz. Amire szerkesztőnk *Nyílt válasszal* felelt a Mult és Jövőben. Szabó Dezső akkor meghajtotta a zászlót a Válasz előtt és a Huszadik Század 1914. júniusi számában a következő Nyilatkozatot tette:

„*Dr. Patai cikke (Mult és Jövő 1914. április) őszintén, mélyen megghatott. Ha bármely irány ilyen emberiességgel nyilatkozik meg: az én irányom is és képviselőjét testvéremnek érzem. Mert nem X irány és nem Y irány, az igazság: minden emberi áramlat ez; mert az ellentétes igazságok csak a logikában zárják ki, de az életben feltételezik egymást. Ám hasson dr. Patai igazsága, amennyiben a zsidó faj erőit, emberi mély értékeit megőrzi és hatóvá tenni tudja. De hasson az én igazságom, mindannyiszor, mikor a zsidó fajiság és felekezetiiség a más emberformák ellen támadást, gyűlölködést akar jelenteni. Hiszen ezzel csak nem az uniformizálást hirdetem! Mély problémák a felvetett kérdések. És higgye meg dr. Patai, hogy az, a mi vitánknek nemes tónust adott, épen az, hogy zsidóságunkból és magyarságunkból mindketten emberré tudunk ágaskodni.*”

Hogy azóta a „kurzus” megváltozott, azt tudjuk. Hogy Szabó Dezső is megváltozott benne, azon nem csodálkozunk. De nincs tudomásunk arról, hogy az „uj kurzus” abszolutiót adna jó keresztyéneknek az igazmondás bibliai és elemi törvénye alól.

Várj madár, várj . . .

Írta: Sass Irén.

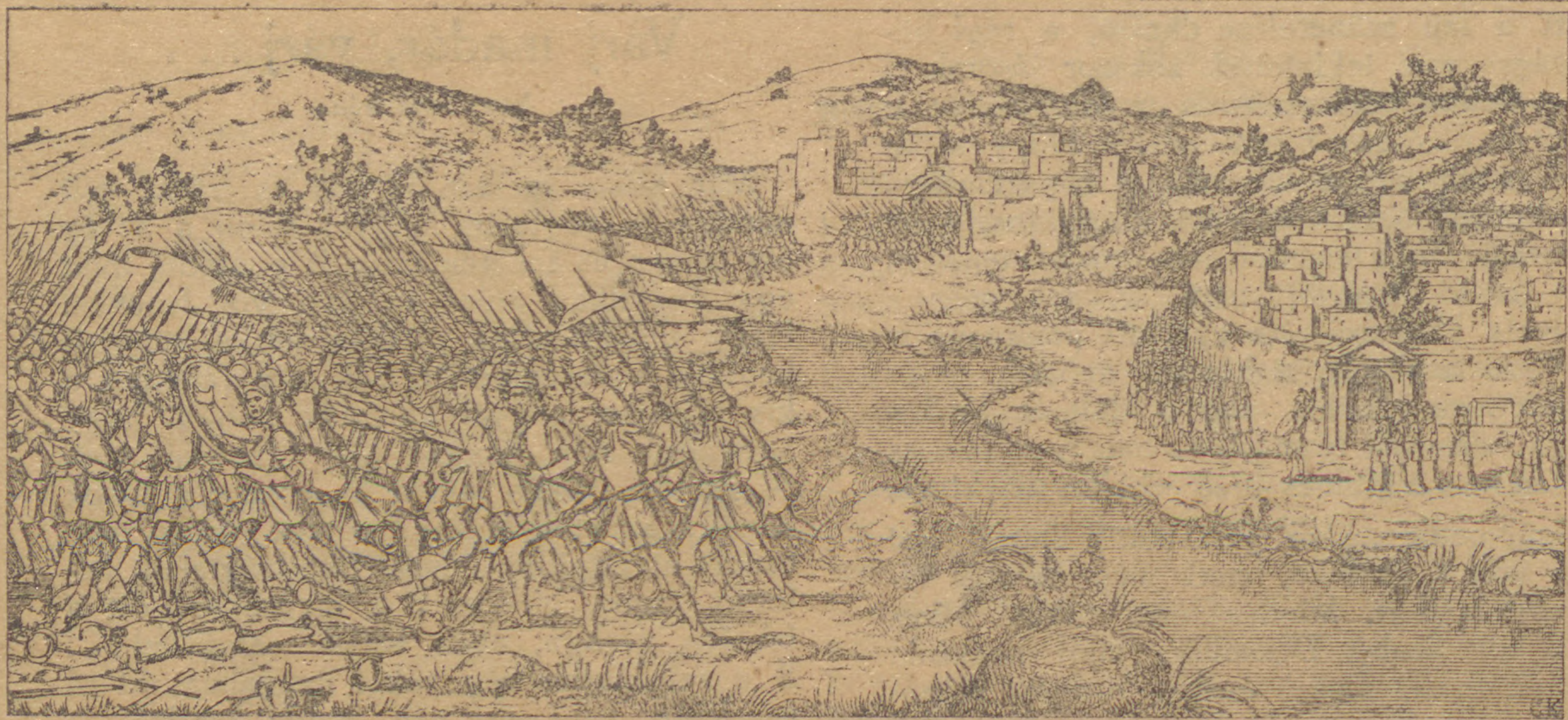
Már akkor messze fagyos és havas volt minden a végtelen lengyel sikon s az ég oly torzan és feketén terpedt odafönn, mint egy öngyilkos arca az őszi víz fenekén. Nagy, elmulthatatlan, piszkos szürke, süppedt kendője a decemberi tájnak úgy ráfeküdt a kis alázatos lengyel kunyhók hátára, hogy szuszogni sem látszott alatta semmi élet. Sárga fény ritkán villant ki a vaksi ablakok közül s a betemetett kémények száján nem tudott átvergődni a füst. Barátságtalan, halottas csend birkózott a magasban, ott a feketén károgó, éhes varjak seregével . . . S a reménytelenség süket nyugalma ült rá mindenre, mint egy vén, ronda kandur . . .

A Szent Iván-utca hepehupás, nehéz kövein, lassan, egy ember bandukolt végig. A házak tövében járt, imbolygón, ráérőn, mint egy árnyék, akit nem jár keresztül az irgalmatlan északi szél. Fekete vállain széles gallér repkedett s hullámozott a sarkáig, az arcára pedig árnyékot vetett a nagy karimájú fekete kalap. Mélységes csendesség volt, a kis görbe utcában csak a vándor cipője kopogott és ketyegett, mint valami furcsa óra, ütemesen. Messzire, valahol a kertek alatt, mérges, lengyel kutyák ugattak a felkelő holdvilágra . . .

Az Ágnes-tér sarkán, ahol kis zöldfényű, penészes mécslámpa vetett elmosott világosságot a ház falára, egy korcsma keskeny ajtóján keresztül énekhang, citera, káromkodás, meg durva dörömbölés hallatszott ki, a finom csöndbe. Vastag paraszthangok, otromba röhejek és ronda parasztcédák idétlen sikitozása . . . Künn kegyetlenül süvitett a szél és lassan, valami szurós, hegyes eső kerekedett és zuhogott lefelé, mint a szeges ostor, a vándor arcába. Már fázott. Hideg zsibbadtságot érzett tagjaiban bizseregni és fel-feltörő nyilallást a derekában. Széleskarimájú kalapján ütemesen kopogtak az esőszemek . . . Megborzongott és belépett a csapszékbe.

Alacsony, füstös és hagymaszagu helyiség volt. Körül, kormos falain otromba rajzok és durva élcek éktelenkedtek s a festetlen, kerek faasztalok mellett butapofájú lengyel parasztok ütötték össze vastag poharaikat . . . Csendesen leült a vándor s a cingár, ráncos és sárgaképű korcsmárostól egy pohár forralt bort kért. A tapasztott kemencében, vörösen, bőven égett a tűz és sült almák gyenge, jószagát terjesztette a vastag füstbe . . . Meleg volt benn, künn esett az eső s a vándor a falnak dült és lehunytt szemmel gondolkozott.

A félszemű citerás mellé, valahonnan egy vörösortu vén dudás is került. Tarka rongyokba

A makabeusok harca a szirekkel Jeruzsálem körül. (Régi metszet után.)

csavart vén csirkefogó volt, aki állatian boldog és hálás szemmel bámult a pálinkás poharakba . . . Részeg parasztok paraszti gavalériája és Anna a csaplároslány duhaj jókedve egy krakowiákot parancsolt a vén dudásnál . . . Alig bugtak föl, puffadtan és böffögőn az első lüktető részeg hangok, s már ott táncoltak bolond összevisszaságban az asztalok között a mulatók. Porzott és dobbant lábuk alatt a föld s nagyokat kurjantottak.

A vándor kinyitotta a szemeit. Idegenül s undorral nézte a hozzá-hozzáütköző, zsír- és pizokszagu parasztokat és fekete szemöldöke komoran összerándult. Azután valamelyik tántorogva odabukott hozzá a telipohárral és belékapaszkodott.

— Egészségedre . . .

Az idegen bosszusan felugrott.

— Lassabban hé! csak eredj a többiekhez és hagyj békén az embert.

Szelid hangon mondta ezt, csendes és békés hangon és egészen halkan . . .

A paraszt visszahőkölt és állati szemeiben buta dac villant meg . . .

— Mit mondasz?! Ja, vagy ugy! te ur vagy! . . . nem, te zsidó vagy, . . . zsidóval nem iszom . . .

S röhögve tovább lépett.

Az idegen felállt és fizetett.

— Ronda barom — mondotta a fogai között és becsapta maga mögött az ajtót.

Künn megállt a fekete utcán. Az eső még mindig esett és egyre erősebben, a hold visszabujt sötét fátylaiba s a pislogó olajmécsest elfújta a nedves szél. Tanácstalanul nézett széjjel. Jobbra?, balra?, merre? . . .

Azután nem gondolkozott sokáig, nekivágott a sáros utcának, vaktában, egyenesen előre . . .

Jódarabig ment a házak tövében, didegelve és ázva. A templom órája éppen kongón és tisztán, nyolcat ütött. Hova, merre? Egy ház előtt állott. Amennyire a sötétben is láthatta, emeletes ház volt, s fönt az ablakokon gyenge fényt rajzolt bentről a világosság. Azottan és hajléktalanul, fázva és elkeseredve lépett a kapu elé és meghuzta a csengőt. Várt. Hallotta, amint az éles hang riadva fut végig a kapualjon, a csendben. Semmi hang . . . Reménytelenül s szórakozottan állott egy helyben még jóideig. Azután halk lépéseket hallott odabentről elindulni, közeledni egész a kapuig s azután kezében lámpással egy leány állott előtte ijedt és bizalmatlan arccal . . .

— Mit akar?

— Idegen vagyok ezen a vidéken, szállást kérnék egy éjszakára . . .

Kinos csönd. A lány kutató szemei barátságatlanul fürkésznek . . .

— Nagyon rossz idő van kérem. Szállodát nem lelek, szegény diák vagyok . . .

— Lépjen be.

Becsukta mögötte az ajtót s azután megindult előtte a lámpással.

Tétován s szégyenkezve kullogott utána az idegen, csapzott kalapját a kezébe fogva, bncsánatkérő arccal és némán. Keskeny lépcsőn mentek szónélkül fölfelé, azután kinyílt az ajtó és beléptek a szobába. Az idegen megállt és némán meghajtotta magát. Két öreg ember ült a kályha mellett és kíváncsian néztek rá . . .

A lány letette kezéből a lámpát.

„Az Ur angyala elpusztítá Szanherib asszír királynak Jeruzsálemet ostromló seregeit.” (Régi metszet után.)

— Az ur idegen errefelé és szállást kér erre az éjszakára . . .

Kis csönd következett be.

Az öregek zavartan néztek egymásra és kis ijedt rebbenéssel az idegen férfira. Az érezte helyzete nehéz voltát, de már megalázva a hidegtől s a kóborlástól, elfordította fejét és várt. Körülnézett a szobában. Balkézfelől, az ablakok között, kis négyszögletes asztalka állott. Az asztalkán egy nyolcágú gyertyatartó, nyolc, apró, libegő lángocskával benne . . . Az idegen arcán fájdalmas öröm villant meg. Tágranyilott szemmel riadtan és megdöbbenően bámult . . .

— Chanuka van? — kérdezte halkán, azután csüggedten utána — nem is tudtam.

Az öregek arcán is megmozdult valami. Melegebbek lettek a ráncos vonások.

— Jöjjön ide kérem, a kályhához, — mondták és az idegen lassan s most már szégyenkezés nélkül odament . . .

Azután meleg ételt és teát adtak neki, mint valami rég nem látott kedves, jó barát . . .

A leány — Sárának hívták — szép, fehér arcu, nagyszemű leány volt, odaült vele szemközt és megkérdezte:

— Mit keres erre? Hogy került ide?

— Nem tudom. Mászkálok, bolyongok. Eredetileg Lembergbe akartam menni, és leszálltam itt az állomáson, nem tudom miért. A csomagom kint van a vasutnál . . . Elindultam az idegen városban, talán azért, hogy ideérjek . . . önökhöz.

— Hova való?

— Messzire, nagyon messzire . . .

— Élnek a szülei?

— Már nagyon régen nem . . .

Sára fölállott és odament a zongorához, mely feketén huzódott meg a sarokban. Az öregek pedig csendesen megkérdezték:

— Nem tudta, hogy chanuka van?

— Nem, nagyon régen uton vagyok . . . Meg azután, régen láttam már ünnepet . . . gyerekkoromban . . . akkor még élt apám . . .

Az öreg ember hosszú fehér szakállát simogatta és a padlóra nézett.

— Mi az ön foglalkozása?

— Filozopter vagyok . . . és költő . . . ha ugyan foglalkozás ez . . .

— Miből él?

— Leckéket adtam . . .

Jólelkűen és anyásan szólt itt közbe az öregasszony:

— Sokat éhezett?

A fiu elnézett és nem felelt mindjárt.

— Nagyon sokat . . . De az még semmi . . . hanem . . .

— Hanem?

— Hanem az egyedüllét . . . Az. Jóban, rosszban, mindig egyedül. Tervekkel és álmokkal és keserűségekkel . . . Hajszolva, üzve és elgáncsoltan, mindig elülről kezdeni . . . és mindig egyedül . . . Százszor elbukni és százszor remélni . . . Fölkapaszkodni a hegy derekára és . . . visszajönni . . .

— Zsidósors.

— Nagyon nehéz egyedül . . .

— Nehéz.

— Buta lengyel parasztok közé vetve, ködmenszagu pálinkás barmok közé, akiktől undorodom s akik lenéznek engem, mint a gazda a kelletlen kvártélyost . . . s nekem

mégis velük kell élnem, mert nem tudom másképp . . .

Sára csendesesen leült a zongora mellé. Az idegen férfi szavai nehezen, fájdalmasan jutottak el hozzája. Keskeny, hideg, leányos kezei rácsusztak a billentyűkre s utána megmozdultak a dallamok bűgön és bánatosan és felszálltak a csendbe . . .

— Mi is csak így vagyunk, — folytatta az öregasszony, mintegy álomban — de mi már ritkán járunk ki . . . Az ablakhoz állunk és onnét nézzük az életet . . . s aztán néha jönnek a barátaink . . . két-három család, ez az egész . . . de azért elégedettek vagyunk . . .

A fiu körülnézett.

— Ebben a házban béke és áldás van . . .

Az öreg ember lassan fölállt és a sarokba ment.

— Hosszu estéken előveszem a könyveimet . . . A héber betűk fölött, higgye meg, mindent elfeled az ember és megtanul újra meg újra bizni és remélni.

Sára hangja lágyan, melegen közbedalolt:

— várj madár, várj,
majd megvirrad már . . .

Mindnyájan arra néztek és elhallgattak. A könyves vigasz, drága zsidó dal végigzengett a szívkön és megtöltötte őket . . . Melegen, édesen szálltak fölfelé a finom, mély zenéjü hangok s a Sára sápadt arca lassan megszinesedett, mint egy feslő tearózsa. A fiu fiatal homlokán kisimultak a keserű ráncok. Fölállott, odament a zongorához és a második strófát már ő is énekelte:

— Micsoda madár,
Micsoda madár,
Aranytollu, ezüstcsőrű
Gilice madár. —

Az öreg ember odalépett hozzá és vállára tette a kezét . . .

— Bezárkozni egy csendes szobába és a könyvek fölé hajolni, fiam . . .

A fiu lehunyta szemét.

— A béke és áldás van ezen a házon. Az Isten szeme . . .

— Isten szeme, a jámborok házán . . .

Zúgott-búgott, sirt és biztatott a zongora s a leány csendes, szerény, meleg althangja . . .

A nyolcágú gyertyatartóban lassan-lassan utolsót pislogott az utolsó gyertyácska is. Senki sem beszélt, csak a nóta:

— várj madár, várj,
majd megvirrad már . . .

És ők álltak és egymásra néztek és biztak . . .
És nem hiába.

Süszkind von Trinberg hattyudala.*

Ó-német szövegből fordította: Ujvári Péter.

Miért e bús bolyongás
És bús dalom mit ér?
A kastélyba, a várba
Hiába szól a hárfa;
Erte csak gúny a bér.

A dal, az én dalom, hej!
Az istentől ered . . .
Ők nézik a fajtámat,
S a dalnok ellen támad
Az ősi gyűlölet.

Nemuljon el a hárfa,
A tisztán zengő húr.
Rakván szívére vértet,
Ily ihletet nem érthet
A gögös, büszke úr,

Legyen csak daltalan hát
Az úri dárídó . . .
Szakállát megeresztvén,
Megyen a rögös mesgyén
A kivert, bús zsidó.

A durva had fölött ez
Örök, szép diadal.
Nekik a dal ne zengjen;
A szent és néma csendben
Enyém marad a dal.

* A középkori német „Minnesängerek“ híres zsidó lantosa.

Vér Andor: Hillél.

Mondd óh Uram, mi végre jöttem én?
Be bús, be meddő volt az én vetésem,
Be korán nyíló száj volt az enyém! —

Mért születik a gondolat fehéren
En jó Atyám, hogy esztelen kezek
Sározzák be és áztassák a vérben?

Ha fénynek jöttem világítani,
Évezreken át mért törnek felém
Az éjszakában sírók jajjai?

Ki megért engem, hol vagy az ember,
Hol az idő, mely eléri szavam? —
— Így kérlek Uram telve félelemmel.

En szívek könnyü homokjába véstem
Örök ígéret, s nem gránitkövekbe.
— Be bús, be meddő volt az én vetésem! —

Éhség-blokád a zsidók ellen.

Irta: dr. Bolgár Mózes.

Ezt a cikket még a román cenzura törölte a Mult és Jövőből. Azóta történt, hogy az Ébredő Magyarok e heti nagygyűlésén hangosan követelték, hogy vegyék el a zsidóktól az élelmiszerkészleteket és osszák szét a keresztények között. A kérdés tárgyalását egyébként szakemberek bevonásával folytatni fogjuk.

Talán szokatlannak tűnik majd fel, hogy ezeken a hasábokon, melyekben mindig zsidó kultur-értékek értékelése és eszményi célok kitűzése körül forgott a szó, ezuttal az ideális problémák közé a mindennapi kenyér prózai kérdését vetem bele. Teszem ezt egyrészt azért, mert úgy vélem, hogy ennek a lapnak a hangja leginkább elhat azokba a magasabb zsidó körökbe, melyekhez elsősorban címezem ezt az ugynevezett vészkiáltást, másrészt pedig azért, mert ennek a nagyon is materiális kérdésnek okos és gyors megoldása roppant erkölcsi hatást idézne majd elő a magyar zsidóság széles néprétegeiben.

De hogy a tárgyra térjek, egész röviden bejelentem: *a magyar zsidóság éhség-blokád előtt áll!* Nem amolyan készülő merényletről van szó, melyet a rémlátó képzelet kitalál, hanem tiszta valóság, könyörtelen állapot ez. Sajátságos a helyzet: blokád a blokádban és ez a fonák jelenség valóban zavarja a tisztánlátást. Aki tehát távolból szemléli a zsidó családok vergődő küzdelmét a létfenntartásért, könnyen rámondja, hogy hiszen ez az országos blokád természetes következménye.

megkezdődött a komoly körök „békés” munkája. Ezek a békések nem elégszenek meg azzal, hogy bojkottot hirdetnek minden zsidó exisztencia ellen, hanem lelkes energiával *ujjászervezik a keresztény fogyasztási szövetkezetek százait*. Megszervezik ezenkívül *a vidéki birtokos osztályt*, amely — mint mondani szokás — egyhangu lelkesedéssel fogadja el azt a központi direktívát, hogy *élelmiszer-készletüket kizárólag a nevezett szervezetek exponenseinek adják el*. Felesleges mondanom, ugyebár, hogy ezekbe a szövetkezetekbe csak keresztlevél boldog birtokosa léphet be tagul. Látni is most roppant eleven nyüzsgést e szentelt boltok körül. A régi katolikus urinők között látunk „ujkeresztény” hölgyeket, akik remegő szeretettel simogatják friss „szervezeti” okmányu-

kat, mely a bőség kapuit nyitja meg előttük. És istenfélő budai burgerek között látunk konok kommunistákat, akik előszedegetik el-sárgult keresztlevelüket és őszinte bűnbánattal állanak a keresztes publikánusok előtt.

Hanem amilyen groteszk és humoros ez a látvány önmagában, ép olyan szomorú következményekkel jár a zsidóságra nézve. Már most is az az állapot, hogy *a zsidó háziasszony háromszor olyan magas árt fizet* — ha ugyan meg tudja fizetni — minden élelmi cikkért, mint keresztény szomszédnője. A magánüzletek és az általános szövetkezeti boltok konganak az ürességtől és alig kapni bennük valami árut. A zsidó teljesen ki van szolgáltatva a lánckereskedők kénye-kedvének és ha nem járatos ennek a kereskedelemnek zeg-zugos sikátoraiban — és ilyen zsidó rengeteg sok van —, akkor már ma is szörnyű harcot kell vívni a megélhetésért.

Nem rémlátás tehát, ha azt mondom, hogy egy szép napon a zsidóság, az ország ugynevezett kereskedőnépe egyszer csak arra ébred, hogy nemcsak a „tovább eladás” céljaira képtelen árut vásárolni, hanem a saját maga szükségletére sem tudja beszerezni a mindennapi kenyeret, — *kenyeret* — a szó első, igazi értelmében.

E megállapítás után pedig nekünk zsidóknak, úgy vélem, meg van minden emberi jogunk hozzá, hogy a fenyegető veszedelem ellen védekezzünk, és ép ennek a jogos önvédelemnek a szervezésére kívánom a magyar zsidóság hivatalos vezéreit felszólítani. Azok a férfiak, akikhez szavamat intézem, Magyarország kereskedelmét egy soha nem sejtett, magas nivóra emelték és így szerénytelenség volna tőlem, ha a szervezés módozataira nekik tanácsokat adnék.

Sok ezer zsidó család megmentése maga is olyan feladat, mely megéri a fáradságot. De ennek az organizációnak azonkívül okvet-

lenül *nagyon üdvös centralizáló hatásai lesznek* és tervszerű vezetés mellett alapját képezheti egy olyan *egységes országos zsidó szervezetnek*, amelyet a különböző, csillogó jelszavakkal operáló unifikációs mozgalmak nem tudtak elérni. És ez az akció szoros kapcsolatba hozza majd a zsidó nép rétegeit az ő vezéreivel, mert ennek a nyomán gyökeret ver lelkükben az a tudat, hogy ezek a vezérek nemcsak arra valók, hogy hitközségi adót vessenek ki rájuk, hanem hogy súlyos megpróbáltatások napjaiban valóban vezessék őket és hogy méltók a vezéri polcra.

Remélni akarom, hogy a magyar zsidóság vezetőférfiai meg fogják érteni ennek a szörnyű időnek intő, fenyegető szavát: *Videant consules!*

TOLLHEGYRŐL

Simonyi Zsigmond. Magában is tragédia s benne a magyar zsidóság tragédiája. A magyar nyelv tanára volt a rabbiszemináriumon, aztán kitért és egyetemi katedrát kapott. Elismételjük a sokszor bolygatott kérdéseket? A kereszt-víz tette méltóvá a katedrára, méltóvá, hogy a Nyelvőr és Nyelvtörténeti Szótár szerkesztője, a Tüzetes magyar nyelvtan, Az Antibarbarus írója, három évtizeden át a magyar nyelv legkiválóbb szaktudósa legyen. Ő, a zsidó? A kereszt-víz formálta át a „destruktív faj” tagjának lelkét, hogy görcsös orthológiával faj-magyar nyelv-újítókkal szemben a magyar nyelv tisztaságáért küzdjön? Vagy lehetett volna mindez tudása, képességei, munkája, a magyar-nyelv fanatikus szeretete révén és jogán, kereszt-víz nélkül is?

Harminc év előtt a kereszt-levél volt a jogositvány, ma ez sem elég, ma fajiság kell, egy élet munkája nem számít és Tüzetes magyar nyelvtan van, vagy nincs, mellékes.

Jutalma a három évtizedes, magyar-nyelvért való apostolkodásnak a megébredt Magyarországon: némaság, hallgatás, az Akadémia részéről megtagadott gyászbeszéd, legfeljebb 5–10 soros nekrológ a „zsidó” ujságokban, az is esetleg félig kicenzurázva és a napi hírek között. Jutalma? A nyelv tisztaságáért folyt egyik vitájában valamelyik ellenfele ezt vágta fejéhez: bócher.

Szegény Simonyi Zsigmond, — szelid, csendes szavú-jó-lelkű ember volt, az apostolság és az elmélyült lélek nyugalma volt homloka felett, de szeme mögött, tekintetében valami bánat ült, mondják, állandóan a zsidóságba való visszatérés gondolatával foglalkozott. Ez volt-e a tragédiája: a kereszt-víz vagy a „bócher”?

Igy is, úgy is a félig, meg egészen elzsidótlanodott,

magyar zsidóság tragikuma folyt le rajta. Azé a zsidósáé, mely önmagát felejtő, megtagadó, elhazudó mohósággal, hitét, faját, idegeiből, véréből kiégető konoksággal állt hat évtizeden át az egyszenség, a magyarság szolgálatában. Őszintén és görcsösen tagadott minden más közösséget, kötelességet, egy istene, egy hite, egy lelke volt: a magyarsága, ma, mert találkozott közüle néhány eszeveszett és gonosz kalandor — azok is érzésben, gondolkodásban mindenen inkább, mint zsidók — ma, ez a zsidóság nem a hat-évtizedes, hűséges „szolga”, hanem a Szamuely és Kun Béla fajtája, a „zsidó”, a „bócher” és a többi. Késérű tragédia.

dr. P. I.

Mondják, hogy miután az egyetemi igazoló bizottság Simonyit teljesen igazoltnak nyilvánította a kommunizmus vádja alól, még az Akadémia igazoló bizottsága elé került, és itt a következő párbeszéd folyt le.

Az igazoló (Simonyihoz): Méltóságod gunyosan így irta a „hazaffy” szót, tehát Méltóságod előtt guny tárgya a hazafiság.

Simonyi: Én csak a káros sovíniszta tulzásokat gunyoltam a nyelvtudományban.

Az igazoló: Méltóságod szerint tehát van hasznos és van káros hazafiság. Tán hasznos akkor, ha hasznot hoz?

Simonyi: Én azt egy szóval sem mondtam.

Az igazoló: Méltóságod az ikes ige ragozást uri igeragozásnak nevezte, nem gondolja, hogy ebben az uralkodó osztály ellen való izgatás rejlik?

Simonyi: Itt tisztára tudományos igazságról van szó. És tény, hogy a paraszt nem mondja, hogy eszem, alszom, hanem eszek, alszok stb. Az ilyen igeragozást már csak az iskola tartja fenn mesterségesen.

Simonyi ezután a kihallgatás után búskomorságba esett, ideges bántalmak ágyba döntötték, elvesztette életenergiáját és nemsokára meghalt.

Ép a temetésekor ülésezett az a plénum, amely elé Simonyi ügye került volna. Egy tudós keresztény professzor a temetőből érkezett erre az ülésre és szomorúan mondtotta:

— Kár volt ezt az embert megölni!

Végre egy hivatalos hang, egy hivatalos lap, amely nyíltan és őszintén elítéli a felekezetieskedést. Meghatottan olvassuk a „Fodrászipar” december 1-i számában a szerkesztő: Wéber József tollából: „A bolsevizmus letörése után sok gyűlésen felszínre került a felekezeti kérdés. *A mi szakmánkban alig van 4% zsidó, de viszont annál több zsidó vendég. Nincs okunk tehát antiszemitáskodni*, mert izléstelen kifakadásokkal nemcsak hogy nem használunk üzletünknek, hanem direkte ártunk, de a társadalmi békének és a közérdeknek is.” Ez a pár sor jobban világít bele a zsidókérdés lényegébe mint egy egész értekezés. Mert minden szakmában az a baj, hogy kevés a fóka és sok az eszkimó. Ha pl. más szakmában is úgy volna, hogy „alig 4% zsidó, de viszont annál több zsidó kuncaft” jutna minden nem-zsidó számára, — akkor bizony sehol sem volna „ok az antiszemitizmusra”. Mert az antiszemitizmus oka nem a zsidóság valamely bűne vagy hibája, hanem maga a zsidók léte, hogy élnek, dolgoznak és konkurrálnak.

100,000 korona. Ennyit ad az antiszemita híresztelése szerint a Rothschild-konzorcium budapesti képviselte minden egyes kereszténynek, aki a zsidó vallásra tér át és emiatt oly sok a zsidó prozelita mostanában. Kerestem a Rothschild-konzorciumot és prozelitának akartam magamat vallani, hogy felvehessem a 100,000 koronát, de a budapesti képvisletnek úgy látszik kifogyott a kasszája és most se hire, se hamva. Érdeklődtem Jacobovicsnál, a legnépszerűbb fővárosi mohél-művésznél, de ez azt mondotta, hogy Rothschildot úgy is mint zsidót, úgy is mint Rothschildot sokkal okosabb embernek tartja, semhogy ilyen dolgokra pazarolná el verejtékesen szerzett vagyonszerzését. Elmentem aztán a rabbinátushoz és ott végre megtudtam, hogy csakugyan igen sok keresztény tér most át a zsidó hitre, de ezek a keresztények már mind zsidók voltak azelőtt és most visszatérnek a zsidó vallásra, miután a keresztény etikából és evangéliumi szeretetből olyan pompás leckéket kaptak az utóbbi időben.

(Secundus.)

Ezért harcoltunk? Ez a legújabb plakát. Nem a propaganda minisztérium kiadása. — Ábrázolja pedig a plakát egy falu széles utcáját. Az utcán házak és a házak előtt bitófák. A bitófán emberek. Az előtérben pedig egy daliás tartású, nemes sasorral fölruházott Leninfiu.

Pedig ők nem annak szánták. — Egy lenne ő is Sém gyűlölt unokái közül. — De hiába, mi nem ismerünk rá... Hová tűnt a gethó 2000 éves börtönének természetes nyoma? a sápadt arc, a horpadt mell és a szemek révedező szelidsége? Nem, nem urak. Sárga fóliánsok fölött éjszakákat átvirrasztó, melankolikus megnyugvással istenhez menekülő zsidó apák gyermekei, hol örökölték volna azt a cinikus — kegyetlenséget, amely a gyilkoláshoz szükséges. Nem, nem, urak, ez a nyegleség nem a mi sajátunk. A zsidó szellem és az vezredes szenvedések ilyen romlottságot nem nevelnek. Az a leningyerek görbe orra dacára is bizony a Bakonyban vagy a Hortobágyon látta meg a napvilágot és bizonyára nem Hilel türelmén, hanem Rózsa Sándor dicső virtuosos kalandjain nevelődött.

Az önök plakátja azt kérdi „Ezért harcoltunk?” A bitófákért? A mi fájdalmas fölháborodásunk is csak azt kérdi „Ezért harcoltunk?” A rágalmakért? — Ezt érdemlik a mi hős katonáink, akik három fronton harcoltak a magyar hazáért? Mert a magyar hazáért harcoltak, hisz a Kárpátokon harcoltak és nem a Szináj vagy a Libanon hegy gerincein. Ezt érdemlik azok az erdélyi zsidók, akik még ma sem, egy szenvedésteli esztendő után sem akarnak behódolni a román államnak, akik nem követték az „ős kuruc” Barabás Béla példáját és még a mai napig sem tették le az ügyvédi, tanítói és hivatali hüségüket a románoknak? — Ezt érdemlik azok a zsidó hősök, kik tollal a kezükben egy félszázadon át harcoltak a magyar kultúra diadaráért? „Ezért harcoltunk?”

„A bolsevizmus és a zsidók” sokat hánytorgatott problémájához érdekes adalékul szolgál a terrorista-pör egyik fővádottjának vallomása, aki elmondotta, hogy a tuszok névjegyzékének összeállításánál jelen volt Kun Béla is és minden egyes névnél megkérdezte, hogy zsidó-e az illető. Ha azt hallotta, hogy igenis zsidó, akkor azt felelte Kun Béla: „tartóztassák le, mert az biztosan ellenforradalmár”. Ezt az érdekes vallomást is amely csak úgy apró betűkkel huzódott meg szerényen a lapok tudósításaiban, ki lehetne plakátolni az utcára, mint újabb bizonyítékot, hogy a bolsevizmust talán mégsem a zsidók érdekében találták ki.

„Becsületes zsidó nem tér ki” — ezt mondotta egy vidéki lap tudósítása szerint az istenadta nép, amely vasvillákkal és kaszákkal felfegyverkezve megostromolta a plébánost, mert a falu néhány zsidóját az „új kurzus” beköszöntésével megkeresztelte. „Minek csufítja el az egyházat — mondották felbőszülten, — minek veszi be a katolikus vallásba a zsidóság szemetjét, mert hiszen a becsületes zsidó nem keresztelkedik ki.” Ezt mondotta a nép és talán igaza van a régi közmondásnak, hogy a nép szava Isten szava.

Tehát mégsem voltak zsidók a Lenin-fiuk. Egyik dunántúli lap, Szmracsányiék egyik szócsöve írja: „Azt a harcot, azt a gigászi küzdelmet, melyet sajnos most is folytatnia kell a nemzeti hadseregnek, úgy állították be akkor a rablott kommunista pénzen élőködő pesti sajtócsibészek (nem a mi stílusunk), mintha a nemzeti hadsereg lett volna az, amely pusztításaival, garázdálkodásaival halálos rémületben tartotta a Dunántul népét, holott jól tudjuk már, hogy a Lenin-fiuk voltak azok, akik sastollat tűzve a sapkájukra, mint félelmetes álfelhérek öldökölték és fosztogatták ki a dunántúli polgárságot, hazug és piszkos rágalmak özönét zúdítva egyben a magyar nemzeti hadseregére.” — Miután semmi okunk nincs, hogy Szmracsányiék ezen állításában kételkedjünk, készséggel elismerjük, hogy valóban a Lenin-fiuk lehettek azok, akik a Dunántul ártatlan zsidóságát legyilkolták és kirabolták. Mi következik tehát ebből? — Az, hogy a Lenin-fiuk (hiába minden rágalom) még sem voltak zsidók.

Az antiszemita párt alakuló gyűlése határozati javaslatban követelte, „hogy az összes pénzintézeteket helyezték állami fölügyelet alá, hogy a kormány törvénnyel gátolja meg a külföldi bankokba való átutalást s így akadályozza meg a zsidó vagyon elhurcolását”. Szóval az antiszemita komolyan tartanak attól, hogy a zsidók az ő dicső működésük hatása alatt tényleg ki fognak vándorolni és akkor jaj, oda lesz a bünbak. Ezt megakadályozandó, lehetetlenné kell tenni a vagyonuk kihurcolását és ezzel biztosítani az ittmaradásukat. A határozati javaslat másik pontja követeli „a még szabaddal levő kommunisták őrizetbe vételét és a félrevezetett keteszény kommunisták szabadon bocsátását”. Azt hisszük, ehhez nem kell kommentár.

Ullmann Sándor.

S · Z · E · M · L · E

Szegény galíciaiak, a sorstól üldözve folytatják szüntelen, szomoru bolyongásukat. A világháboru apokalipszise vetette ki őket hazájukból, nem önként nyultak a vándorbothoz, nem hódítani jöttek, nem hont foglalni, hanem csupán csak megmenteni csupasz életüket. Legtöbbnyire kenyér nélkül, ruha nélkül menekültek a halál elől és az életösztön kenyér után hajszolta őket, kenyér után maguknak és kis gyermekeiknek. Nem voltak rosszabbak másoknál, csak szerencsétlenebbek voltak. Akadtak közöttük is, akik letértek az egyenes utról, de a legtöbb szűkölködve, nyomorogva éltek ebben a bűnös Babylonban. Hatan, meg nyolcan laktak egy szobában, ami bizonyára nem rothschildi jólétre vall. A leggazdagabbnál hétezer koronát találtak. Ez volt köztük a „hadi milliomos“. És ez is, ha almát „láncolt“, a legrothadtabbakat ő és gyermekei ették meg, hogy minél rózsásabbakat adhasson a „kunsaftnak.“ Maga Székely Vladimir tett róla tanúságot tavaly, hogy a razziák alkalmával semmiféle corpus delictit a galíciaiaknál nem talált és hogy csak a lapok fujták fel szegényeknek „bűnügyét.“ Nem csináltak ők a nyomortanyából bünbarlangot és nem segítették elő a bolsevizmust, ahogy utólag kitalálták. Szamuely egyik főtehermentesítő programja szintén a galíciaiak kiutasítása volt. Nagy garral hirdették akkor, hogy megszabadítják a fővárost a 300,000 galíciaitól, de közbejött a kommunizmus bukása. Most pedig kiderült, hogy tulajdonképen csak körülbelül kétszáz familiáról van szó. Ha el kell távozniok és sehol otthon nem vár reájuk, ez a ő sorsuk különös tragikuma, de legalább azt méltán elvárják, hogy testvéreik ne dobjanak reájuk sarat és „zsidó lapok“ ne hajigáljanak utánuk iszapos szókavicsokat . . .

„Nem az a kérdés, mi lesz a zsidókkal, hanem mi lesz az éhezőkkel.“ Huszár Károly miniszterelnök mondotta ezeket. Mintha új hang érlelődne meg a rettentő hangok tömegében, e bosszut lehelő, bosszuért kiáltó, gyűlöletet harsogó hangok között, valami emberibb hang. Mi lesz az éhezőkkel, a küzködőkkel, akik a fagyos hajnalban odaállnak kenyérért és állnak a kétségbeesés elszántságával és kitartásával, mi lesz a fázó, meggémberedett emberekkel, a kikbe bele fagy a lélek, akiknek igazán más gondjuk, más fájdalmuk is van, mint hogy mi lesz a zsidókkal? És mi lesz a megszállott területen

levő testvéreinkkel, akik nem hajtják fejüket az idegen járom alá, hanem szenvednek, gyűlöletet, megaláztatást, büntetést, erőszakoskodást, mert nem akarják megtagadni magyarságukat. Huszár Károly emberséges szót mondott, emberséges gondolatot adott, mint ember beszélt, nem mint pártvezér. Talán egy eredményesebb, értékeesebb munkájú időszak lehelete szól hozzánk e szavakból, a rombolás rettentő képe után az építés vágya. Talán észre térnek tőle azok is, akik habzó szájjal, ki nem fáradva, újra és újra csak azt az egy kérdést harsogják, hogy „mi lesz a zsidókkal?“

„Nem kell filoszemitának lenni“ — mondotta Franz Karl Endres német őrnagy Münchenben tartott előadásában, — elvégre „az izlésről nem lehet vitatkozni“, bátran mondhatja tehát valaki, hogy neki a zsidó faj nem rokonszenves, neki a német faj jobban tetszik. De egy kulturnemzet nem helyezkedhetik a kozákok álláspontjára és ha ezt teszi, szegénységi bizonyítványt állít ki önönmagáról. Aki a zsidóságot ismeri — és én nyíltan bevallom, habár a 16. századig visszamenőleg, egész biztosan egyetlen csepp zsidó vér sem folyt őseim ereiben, mégis ismerem a zsidóságot keleti utazásaimról és a nép tanulmányozásából és azért határozottan tudom, hogy a zsidóság becsületes elemei ép úgy elítélik és megvetik a zsidó uzsorást, lánckereskedőt és árdrágítót, mint a becsületes keresztény a keresztény uzsorást, lánckereskedőt és árdrágítót. Teljesen hamis vágányon jár tehát, aki a zsidó uzsorásban a zsidóság megszemélyesítőjét látja, ép úgy, mint a hogy hamis általánosítás, ha valaki a Szimplicissimus-hadnagyocskában a hadsereget látja, vagy a hecckáplánban a katolikus egyházat. Ezek mind kulturátlan általánosítások, amelyeket a kritikátlan tömeg elfogad, mert „jó hecc“. Aki nyugodtan gondolkodik a dolgokról, annak be kell látnia, hogy ez nem lehet így, hogy ez így teljes lehetetlenség.

ÚJ KÖNYVEK

A „Kabala“ második kiadása. Patai József „Kabala“ című misztikus novelláskötete, amelyet a magyar és a külföldi kritika egyaránt oly nagy elismeréssel méltatott, még a proletárdiktatura előtt, alig néhány hét alatt elfogyott. A bolsevizmus bukása után lehetővé vált az új kiadás rendezése, amely most került ki a sajtó alól. A könyv második kiadása ugyanolyan izléses, mint az első volt. Ára 15 korona. Kapható minden könyvkereskedésben.

Felelős-e a zsidóság az ország romlásáért? Ezt a címet viseli Székely Sámuel érdekes és értékes röpirata. Az érdekes publicisza, ki hosszú 30 esztendőn át szolgálta önzetlenül ideáлизmussal, hittel és meggyőződéssel a magyar nemzeti ügyet; most hajlott korában a régi tüzzel és alapos felkészültséggel szól

hozzá a magyar-zsidó problémához. És bár sokban igazat ad azoknak, kik az utolsó esztendő politikai bűneit a nálunk elharapódzott destruktív zsidó szellemnek tulajdonítják; objektivitásra törekvő tárgyalási módszerével és hazafias szándékának abszolút jóhiszeműségével arról akarja meggyőzni ellefeleinek talán nem teljesen rosszhiszemű táborát, hogy az országos szerencsétlenségnek nem a zsidóság, hanem az utolsó ötvenesztendő magyar politikájának bűnei voltak az okozói. A mult magyar politikájának egyik legvégzetesebb tévedése abban volt, hogy kisedet játékait úgy üzte, hogy soha se gondolt Európára. Ebben az országban mindenki politizált, de a külpolitikáról azt se tudták, mi fán terem. Ha csak egy tucat olyan külpolitikuskunk és publicisztánk lett volna, mint a zsidó Székely Sámuel, a végzetes nemzetkatasztrófát talán elkerülhettük volna. Székely röpiratának magasabb horizontu szempontjai nagyon megérdemlik, hogy olvasóink közül sokan megismerkedjenek vele. (F. A.)

Dr. Molnár Ernő, Az Igazi Talmud. (Második könyv: Sabbath.) Budapest, 1919.

Pár hét leforgása alatt az *Igazi Talmudnak* immár második könyve jelenik meg, miután az első könyv, mely *Beráchóth* agádait hozta, rövid idő alatt elfogyott. A második könyv *Sabbath* traktátus legszebb agádait tartalmazza, melyek szintén mutatják, hogy mily magas fokon áll a talmudi ethika, bármily rágalmatokat szórnak is manapság reá. Egy darab kétezeréves zsidó élet elevenedik meg előttünk e könyv lapjain, otthonában, *mezei munkája* közben, áhitatában, az Írás tanulmányozásában és egyéb foglalatosságaiban figyelhetjük meg a kétezeréves zsidó férfit, aki az erkölcsi felfogás magasztosságában ma is mintaképül szolgálhat.

Az *Igazi Talmud* e második könyve elé, melyet nemsokára biztonnal követni fog a harmadik, dr. *Hevesi Simon* irt emelkedett, stílusos előszót az *Agádáról*, míg a művészi borítéklap *Seelenfreund* első-rangu munkája.

A könyv mindenütt kapható. Ára két korona.

(dr. sz. g.)

A zsidó kérdésről. Dr. *Alföldi Dávid* egri ügyvéd, az egri függetlenségi pártnak 40 év óta vezérfia „A zsidókérdésről” címen könyvet adott ki, amelyben az igazán liberálisan gondolkodó, a hazáját hűséggel szerető zsidó felháborodásával tiltakozik az ellen, hogy a proletárdiktatura bűnéért egyedül a zsidókat tegyék felelőssé. Könyve további folyamán az antiszemitizmus káros, nemzetrontó hatását bizonyítja, amely a külföld előtt is megdönti az ország tekintélyét. Pedig „Kossuth Lajos országa sohasem sülyedhet le Lueger-féle országgá”. Az emelkedett tónusu könyv ára 3 korona.

Bölcs Odön: Az elrejtett harsonák. Egy új poéta első verskötete, a melyben a kezdő technika zökkenésein keresztül is néhány új hang, új rim szól felénk. Meleg, ifjui tonus jellemzi ezt a kis kötetet, valami tavaszi légységbe takaródzó szomorúság. Örömmel és érdeklődéssel olvassuk és biztató igéreteként

tesszük el emlékezetünkbe. Mutatóul az alábbi hangulatos kis költeményt közöljük:

N...NEK.

Zúgjon a folyam árja,
Belépek veled a csigapalotába,
Karom, karodba fűzve, kedvesem.

Köröskörül a drágakincsek állnak,
Testedre illatoknak árja árad
S vállamra hajtod bús, gyötört fejed.

Kivül a Messze harsogón morajlik,
De gyöngye tested karjaimba hajlik
S egymásba olvad két zavart világ.

Elesöndesül a nappal rossz zenéje,
Szemünkre száll az álom mákony éje
S ölem öledben halunk kettesen.

Bölcs Odön izlésesen kiállított verseskönyvének ára 6 korona. A Mult és Jövő előfizetőinek 3 korona.

Dinah. Reiner Imre zsidó drámáját irodalmi szempontból nem kell méltatnunk olvasóink előtt, akik a drámának legszebb részleteit a Mult és Jövőben olvasták. A mai idők azonban súlyos aktualitást adtak annak a problémának, a melyet ez a zsidó dráma a felszínre vet. A rabbi fiából lett marsall, bármilyen hőstettel gyarapítja a haza dicsőségét, a végén mindig konfliktusba jut zsidóságával, polgártársaival és önmagával. Ennek a nagy konfliktusnak és belső harcnak a szimboluma a marsall és Dinah között folyó küzdelem, a mely oly tragikusan végződik. Elolvasva a drámát, az esztétikumon túl szinte önkéntelenül az a tragikus tanulság kínálkozik, hogy a zsidó még a zsenije feláldozása árán is szabjon gátot ambíciójának. Mikor Reiner Imre drámáját írta, sokkal nyugodalmasabb, tisztább viszonyok között is megszívlelendő volt az a tanulság, hát még ma?

Reiner Imre drámája igen izléses kiállításban, *Seelenfreund* művészi címlapjával jelent meg. Ára 15 kor. Kapható minden könyvkereskedésben.

Keleti vágyak. Kedves, meleg verseket gyűjtött össze Lea Keleti vágyak cím alatt Mordecháj ben Saul, akinek lelkében két nagy érzés: szerelme Leához és szerelme Cionhoz ölelkezik. Egész könyvének hangulata benne van a könyv első versében, amely egyike a legsikerültebbeknek, a „Cionista szerelem”-ben, amelyben a poéta szívének tisztasága egy nagy ideál áterikus fényében csillan fel.

A versek közül mutatóba közöljük a következőt:

Kis madárkám...

Kis madárkám,
Énekelj hát, énekelj hát
Gyöngyajkaddal,
Kristályhanggal...
De csak nekem!

Kis madárkám,
Röpülj te is, röpülj te is
Lélekszárnyon,
Angyaluton...
De csak velem!

Kis madárkám,
Szeress nagyon, szeress nagyon
Egő szíveddel
Forró véreddel...
De csak engem!

(5679. Nisván.)

ZSIDÓ · IRÓK

A megcsalt leány.

Irta: Scha'om Asch.

— Történet, amilyen sokszor fordul elő. —

Feigele — mint minden fiatal leány — örömmel csinosította magát. Hétközben nincs ideje az ilyes dolgokkal törődni, mert varrnia kell. Rossz idők járnak, a városban nagy a drágaság. A házbér, oh az a házbér! Az apja keveset keres. És a háromszáz rubel hozományhoz még oly sok hiányzik. Sajnos, az anyja gyakran vesz le ebből a pénzből, ha szombat este nem tudja fedezni a kiadásokat. Még szerencse, — csak meg ne ártson neki — hogy mindég van varrni valója. „Annyi a kérő, mint a kutya, — de mit ér! „Minden kutya zsiros falatot keres! gondolja Feigele néha magában. Fiatal csinos leányok nem szeretnek gondolkozni és így Feigele sem. Tulajdonképpen nem illik, hogy szépsége tudatában van, de a tükör oly piros ajkakát, oly üde orcákat mutat neki. — Feigele igyekszik is rá nem gondolni, mintha attól tartana, hogy ez által valami gonosz varázs keríti hatalmába. De szombat este — az egészen más — akkor mindenre van idő. Feigele végnélkül csinosítja magát.

„Feigele“, szól rá anyja — „legyen már vége. Hiszen ugyanis elég csinos vagy.“

Mit ért egy öreg asszony ilyen dolgokhoz. Neki minden ruha elég jó. Azt mondja, hogy kalap és kabát nélkül is jól van. Egy fiatal leány azonban tudja, hogy milyen fontosak ezek a dolgok. Ott a padon ül ő, Eleázár, több barátja társaságában és fél szemmel rá néz Feigelera. Azt hiszi, hogy senki sem veszi észre, ha huncut pillantásokat vet feleje és közben meglöki kollégáját és sugja neki: „Nézd csak, csupa tűz!“ Feigele a legnagyobb lelki nyugalommal sétál el előttük, mintha nem sejtene, mintha nem gondolná magában: „Nézzél csak rám, nézzél csak utánam, hogy a kánya vigyen el!“

Néha azonban kellemetlenség is éri Feigelet, valami nagyon kinos dolog. Elsétál Eleázár előtt és ez nem veszi őt észre. A másik leányt nézi, Malket, ki új kalapot és új kabátot vett magára. Ugy illenek neki ezek a holmik, mint a kutyára a fátyol, de Eleázár mégis megnézi. Feigele megegyeszer elmegy előtte, ismét visszafordul, mintha semmit sem vett volna észre. Ez nem is illik más-kép. Közben titkon ránéz Eleázárra és látja, hogy az még mindég Malket nézi. Szemei

valósággal ragyognak a meglepedettségtől, ismét meglöki kollégáját, mintha mondaná: Nézd csak! Kőből kell hogy legyen az ember szive, hogy a bánat meg ne törje! Ahogy azonban Feigelet észreveszi, Malke a háttérbe szorul. Föláll a padról, barátját is magával cipeli és ketten mennek a leány után, mint árnyékok. Elmenőben odakiáltják: „Jó szombatot kívánunk!“ A leány büszkén megbiccenti fejét. Mit törődik ő ezzel. Semmit. Szándékosan egy másik utra tér le. De ott van már Eleázár is, üldözi mint egy gonosz árnyék.

Ekkor oly jól érzi magát a leány. Ugy tesz, mintha nem is nézne rá, nem is látná. Kihuzott derékkel, magasratartott fejjel megy. Eleázár ránéz és követi lépteit. Követné a messze sivatagig, a világ végéig is. Oh milyen boldog, milyen jól érzi magát a leány!

Egy szombat este, mikor barátnőjével a parkban sétált és Eleázár a háta mögött követte, egy sötét fasorba értek. A leányok egy dus lombozatu fa alatt álló padra ültek. Eleázár közeledett a padhoz és a másik szélére ült. Alkonyat; köröskörül magas, sűrű lombok, melyek beárnyékolják a padot. Mind lejjebb és lejjebb száll az este és eltakarja őket az arramenők szeme elől. Enyhe szellő lágyan simogatja végig az arcot. Mind hűvösebb lesz. Milyen kedves, milyen meghitt itt ülni! A szivek halkan dobognak, mintha félnének, hogy elüzik a nyári est varázsát.

Vajjon ki fog először megszólalni? Eleázár mozgolódik, ez azt jelenti: „Itt vagyok.“

A leány hallgat, „nem tudom ki vagy és mit akarsz“ — ezt jelenti a hallgatása.

Hallgatagon ülnek mindketten. Csak a szél sugja nekik, mi történik a szivükben.

„Bocsánat, nem tudja hány óra van?“

„Nem tudom“ feleli hidegen Feigele. Ez annyit jelent: „Nagyon jól tudom mi a célod, de nem olyan sietős! Ne jussál hozzá olyan könnyen.“ A barátnője meglöki könyökével: „Hallod?“

„A buta teremtés biztosan azt hiszi, hogy Eleázár rá gondol“, mondja magában Feigele, miközben kissé megneheztel barátnőjére. Szeretne felállni és elmenni, de mintegy oda szegezve ülve marad.

„Szép este van, ugy-e?“

„Elég szép.“

A beszélgetés lassan megindul. A fiu kérdez, a leány felel. Mindenféléről beszélnek, előbb kissé félősen, dobogó szívvvel, aztán közelebb és közelebb huzódnak egymáshoz; nemsokára mint régi ismerősök társalognak.

Haza mennek, a fiu elkíséri a leányt, kezet fognak: „A viszontlátásra.“

Aztán találkoznak másodszor, harmadszor is, a fiatal szívek vonzódnak egymáshoz, mint a mágnes.

Eleinte csak egy másik pár, a barát és barátnő társaságában. Nemsokára azonban szükségét érzik, hogy egyedül lehessenek. Megbeszélik, hol találkozhatnak titokban.

Találkoznak. Kifelé mennek a városból, hol csak az ég és a széles mező látja őket. Beszélgetnek; de nemsokára mesterkéltnek tűnnek nekik a szavak és így inkább hallgatnak.

Sötétedik. Az utolsó napsugarak bearayozzák és az esti szél lassan ringatja a teli kalászokat.

Suttogva mennek tovább. Az éjjel leszáll. Mind sötétebb lesz. Mind szomorubb, meg-hittebb.

„Mindég meg akartam veled ismerkedni, Feigele.”

„Tudom, ugy követtél, mint az árnyékom.” Csend.

„Mire gondolsz, Feigele?”

„Mond te, hogy mire gondolsz, Eleázár?”

Megint beszélgetnek erről, arról, ami éppen eszükbe jut. Mind sötétebb lesz. Közlebb huzódnak egymáshoz. A fiu megfogja a leány kezét. A leány remeg. A fiu karja csendesén, finoman fonódik a dereka köré. Eleázár hirtelen a leány felé hajlik és egy égő csókot nyom reszkető ajakára. . . Egy madár, szárnyát csattogtatva repül el előttük.

Feigele reszket egy kissé és megsértődött arccal szakítja el magát tőle. De a fiu érzi, hogy a leány haragja nem egészen őszinte. Nemsokára megint kibékül és elfelejt mindent.

Minden nap kísértálnak a városból egy pár órára. Eleázár már eljárógat a Feigele szülei házához is. Első alkalommal azt a kifogást használja, hogy munkát hozott Feigelenak, aztán érdeklődik, hogy készen van-e már? Feigele ugy tesz, mintha nem is ismerné és székkal kínálja. Nemsokára Eleázár gyakori vendég a Feigele szülei házánál; egész nyiltan jön már, kifogás nélkül. Feigele szülei becsülik benne a tisztességes fiút, ki mint mesterember egész szépen keres. Jól tudják, hogy Eleázár miért jár leányukhoz. . . De úgy tesznek, mintha nem is sejtenének semmit. A gyermekek ismerjék előbb jól meg egymást, aztán jön csak el az ideje, hogy ők beszéljenek a dologról.

Este van. Frissen meszelt kis szoba. Uj asztal, rajta egy nagy, kerek bélű lámpa ég. Az asztalnál ül Feigele és varr. Mellette Eleázár egy Sómér-regényt olvas. A szülők fáradságos napi munkájukat kipihenve már alszanak a függöny mögött, mely a szobát ketté osztja. A fiatalok egymás mellett ül-

nek. Néha Eleázár tréfálkozva megfogja a leány kezét és vidáman mondja: „Feigele!”

„Mit akarsz butuska?”

„Semmit.”

Tovább varr és gondolja: Beleestél a verembe, megfogtalak, de ne gondold, hogy egy jött-ment leányt veszel el, egy akárkit, ugy ahogy van. Csak 80 rubel hiányzik a 300 rubel hozományomhoz.

Megmutatja Eleázárnak a kelengyét, az ingeket, az ágyhuzatokat. Már minden elkészítve fekszik a ládában.

Már általában mint menyasszony és vőle-gény szerepelnek. Az eljegyzési iratot a kö-vetkező napok egyikén írják meg. Milyen öröm a szüleinek! A leányuk egy oly ked-ves emberhez megy feleségül. A Feigele apja, Reb Jankew, egy agyondolgozott zsidó, kinek hátát teljesen meggörcsítette a zsák-hordozás, mikor áruját házról-házra vitte, szivből örül. Hál' Istennek, végre egy fénypont nyomoruságos életében. . . Mind örülnek és bizonyára a legjobban Feigele. Orcái még üdébbek, rozsásabbak, szemei sötétebbek, mélyebbek és élénkebbek lettek.

Éppen a varrógépnél ül és egy vidám dalt énekel, hogy visszhangzik tőle a szoba. Este felé jön Eleázár. Feigele felugrik, a ládához megy, mely a kályha mellett a sarokban áll, kivesz belőle valamit és eldugja a köténye alá.

„Mit rejtegetsz?” kérdi nevetve a fiu.

„Ne oly hevesen. Miért a nagy sietés?” feleli hamiskásan a leány és mellé ülve las-san kihuz a köténye alól egy kanavászra himzett képet, mely Ádám és Évát ábrázolja és megmutatja neki és mondja: „Látod, ezt egy barátnőm készítette nekem, nekünk. Majd a szobánkban az ágyak felé fogom akasztani. Meglátod Eleázár, milyen csinosan fogom feldiszíteni a szobácskákat. Olyan lesz majd, mint a paradicsom, minden ra-gyogni fog, hogy öröm lesz benne élni!” „Minden este munka után együtt fogunk ülni, mint most” mondja Eleázár, miközben átöleli a derekát. „Mindent, mindent el fogsz nekem mondani”, feleli a leány, miközben egyik kezét az Eleázár vállára teszi, a má-sikkal pedig a szakállát simogatja, közben huncutkodva néz az Eleázár szemébe.

És ez oly jól érzi magát, oly jól! Mintha az egész ház át volna itatva a boldogságtól, valami lágyság, kellemesség terjeng a szo-bácskában, mintha mind az asztalon levő tárgyak hozzájuk hajolnának és szívüknek gyöngéd, kedves szavakat suttognának. Hall-gatagon, elgondolkozva ülnek egymás mellett.

„Látod”, szól a leány, miközben a takaré-könyvecskét kiveszi a ládából. „Már 250 rubelem van. Nemsokára kerek 300 lesz.

Nehogy később a szememre vethessed: Egy krajcár pénz nélkül, — úgy ahogy voltál — vettelek el.“

„Hallgass, Feigele, rossz vagy, haragszom rád!“ — duzzog Eleázár.

„Miért? Mert szemedbe mondom az igazat?“ kérdi Feigele nevetve. A fiu elfordul és úgy tesz, mintha haragudna.

„Oh te butuska! búnak eresztetted a fejedet. Hiszen csak tréfálok. Nem érted a tréfát?“

Igy beszélgetnek, míg a szülők szólnak, hogy itt az ideje a lefekvésnek. Ekkor el kell válni a fiataloknak.

(Vége köv.)

Pogromhírek bukkannak föl állandóan a lapokban, majd Ukrajnáról, majd Lengyelországról, majd Oroszországról közölnek olyan rémmeséket, mint amilyeneket egyes külföldi lapok a Dunántúlról koholtak. Mi ismerjük a célzatot, de nyugodtak vagyunk, mert ismerjük a magyar nép józanságát, mely nem ugrik be ilyen embertelen hajszáznak. Kiszámítottuk, hogyha minden pogromhir igaz lett volna, már kétszer is kipusztult volna az a 14 milliónyi zsidóság. Legutóbb szerb pogromhíreket költött egy hetenként háromszor megjelenő lap. Utána jártunk a dolognak és teljesen megbízható helyről azt az információt kaptuk, hogy kimondott antiszemizmusról — vagy pogromról — szó sincs, csupán az áll, hogy egyes szerb körök neheztelnek a délvidéki zsidóságra, mert még mindig nem akar behódolni a délszláv politikának és még mindig magyarbarát politikát üz.

Ujra kapható! II-ik kiadás!

PATAI JÓZSEF:

KABALA

című könyve.

19 chaszidikus novella.

Az első kiadás néhány hét alatt elfogyott.

Ára 20 korona

a „Mult és Jövő“ előfizetőinek **15 korona.**

Patai József két új könyve:

Zsidó irások.

A zsidóság életbevágó aktuális kérdéseiről.

Sulamit, látod a lángot?

Versek Sulamithoz.

Bus alkonyatok óráiban.

Az öldöklések napjaiból.

Juda az örök nép.

Egy-egy kötet ára 15 K. A „Mult és Jövő“ előfizetőinek 10 korona. ~ Megrendelhetők a „Mult és Jövő“ kiadóhivatalában, Budapest, VI. ker., Podmaniczky-utca 6.

KRÖNIKA

A Magyar Zsidók Országos Szövetsége iránt úgy a fővárosban, mint a vidéken rendkívül nagy érdeklődés nyilatkozik meg. Mindenünnen tömegesen jelentkeznek a tagok a zsidó társadalom legkülönbözőbb rétegeiből, a magyar zsidó felekezeti szervezetek minden árnyalatából. A Magyar Zsidók Országos Szövetsége, amint annak idején tiszasülyi Polnay Jenő volt miniszter, a Szövetség elnöke a Mult és Jövőben kifejtette, tisztán defenzív szerv óhajt lenni, még pedig politikai és társadalmi téren egyaránt. Szóval és érzéssel, férfias nyíltsággal és egyenes fellépéssel jár el a Szövetség mindenütt, ahol a zsidóságon sérelem esik és keres orvoslást, ahol szükséges és ahol lehet. A Szövetség nem érinti senkinek egyéb politikai és vallási meggyőződését, ennek köszönhető, hogy a Szövetség tagjai közt látjuk a neologok vezetőférfiai mellett az orthodox iroda és hitközség egész elnökségét, amire nálunk alig volt még példa. A Szövetség eddigi akciói is a harmonikus egység jegyében indultak meg és vezettek sikerhez. A Szövetség központi irodája Budapest, VI. Eötvös-utca 32. szám alatt van.

Pap Dávid. Ifjkorában zsidó programmal indult utnak, zsidó tanulmányokat írt, zsidó működést fejtett ki és minél előbbre haladt társadalmi emelkedésben, annál távolabb jutott a zsidóságtól. A magyar zsidó tragikuma ez. Ha Pap Dávid talentuma a zsidóság szolgálatában maradt volna, talán más volna ma a magyar zsidóság helyzete is. Így veszíti el a magyar zsidóság legértékesebb elemeit. De talán másképp lesz ez legalább a jövőben a ma tanulságai után.

A pesti izr. hitközség. A Chanuka alkalmából sulyt helyezvén arra, hogy a közönség minél szélesebb rétegei ünnepeljenek és a templomokat látogassák, egy-egy napon az eddigieknél kimagaslóbb istentiszteletet tart. Ilyen nagyszabású istentisztelet lesz Chanuka ünnep első estéjén dec. 16. a Rombach-utcai és utolsó estéjén dec. 23. a Dohány-utcai templomban gyertyagyújtással, karénnel és szónoklattal. Az ünnepi istentisztelet 4 órakor kezdődik.

Székely Ferenc, a pesti izr. hitközség elnöke hivatalos fogadó órái a hitközségi székház épületében (VII. Sip-utca 12., I. 9.) minden hétfőn és csütörtökön 12 és 2 óra között vannak.

A Makkabea 1919. november 26-án tartotta tisztújító közgyűlését. Neumann Jakab terjesztette be a szünidei választmány jelentését, amelyben beszámolt arról a munkáról, amelyet a választmány a kommunizmus bukása óta óriási nehézségek között végzett. A közgyűlés a jelentést köszönettel vette tudomásul és a választmánynak a felmentést megadta. Ezután megejtették a tisztikar megválasztását, melynek eredménye a következő: Elnök: Raab Andor, alelnökök: Neumann Jakab, Klein Mór, titkár: Ungár Béla, jegyzők: Sisa László, Gottesmann Arnold, pénztáros: Herskovics Péter, ellenőrök: Weinberger Mózes,

Rosenwasser Artur, könyvtáros: Kiss Lajos, háznagy: Frenkel Lajos, N. A. biztos: Schlosser Emilia.

November 29-én a Makkabea megkezdte előadásainak sorozatát. Dr. Simon Lajos „A zsidókérdés és a cionizmus” címen tartotta meg igen érdekes előadását, amelyben kifejtette, hogy a zsidókérdés nemcsak ma lépett fel, hanem több-kevesebb heveséssel ott lappangott mindig a társadalmi problémák között. A zsidókérdés oka a zsidóságnak szétszórása, amely e népet arra kényszeríti, hogy népi létét annak fizikai feltételei nélkül élje végig. A kérdés megoldása tehát csak az lehet, ha a zsidóságnak megadjuk a lehetőséget, hogy ismét népi életet éljen. Erre törekszik a cionizmus.

A Makkabea minden szombat este fél nyolc órakor tartja előadásait a hitközség disztermében (Sip-u. 12. II. em. 20.). Beiratkozni lehet minden délelőtt 9—12-ig Rombach-u. 9. I. em.

Tiferesz Bachurim, a budapesti konservatív ifjak lelkes csoportja, akik a Tóra kultuszának fenntartását és a vallásos erkölcsök ápolását tűzték ki célul. Igazi régi zsidó szellemben működik. Az előadások vezetője Suszmann Viktor helybeli ort. hitk. rabbi, aki régi Jesivah módszer szerint esténként siurim előadásokat tart, amelyeket volt jesivah bocherek igen szép számban látogatnak. Azonkívül azok részére, akik a Talmudban nem jártasok, az egyesület kiválóbb tagjai szintén esténként előadásokat tartanak. A szombati nap is a Talmud, Sulchan Arruh és az Aggadának van szentelve. Különös figyelmet érdemelnek a vasárnap délutánokra rendszeresített zsidó történeti előadások, melyek sorát Ekstein Ignác orvostanhallgató, az egyesület jeles tagja nagyhatású bevezetéssel nyitott meg. E héten Eppler Izidor tart előadást. Az egyesületet minden konservatív ifju figyelmébe ajánljuk.

Szülők figyelmébe. Budapesti Talmud Egylet VI. Vasvári Pál-u. 5. szigorúan konservatív szellemű és intenzív alapu béber iskolát nyitott. A tanítás a gyermek szabadidejének tekintetbevételével és a szülő tetszése szerint heti 5 vagy 10 órában történik. Tantárgyak: Héber írás és olvasás. Ima és biblia fordítás. Lithurgia és zsidók története. Minden szombaton ifjusági istentisztelet a soros hetiszakas elmagyarázásával. Folytatólagos beiratás naponta d. e. 9—12. d. u. 2—4. között a titkári hivatalban (Vasvári Pál-u. 5.) történik.

Meleg szoba — szén nélkül. A korán ránykő szöntött téli hidegben országos problémává vált a szénhiány. Didergő emberek néznek szét reszkette, kétségbeesetten és reménytelenül s az országnak semmi hatalma, kormánya vagy más hivatalos fóruma nem tud segítséget hozni a fázó emberiségnek. Havas vagy sáros utcáról hiába szaladunk régi, boldog, meleg szobák menedékebe; hideg jégkatlan fogad most ott bennünket s jól befűtött hivatalszobák megelégedett munkája helyett most a télikabátos rideg robotolás feledteti a hideg idő kinjait. A hivatalos órák, sőt a hivatalos napok redukálásával szeretnék a tisztviselők kinjait csökkenteni a társaságok, de mit változtat majd a boldogtalanságon az, ha az iroda helyett az otthon jégvermében kuporog a szegény pesti polgár.

Végre egy ambiciózus magyar technikus: Szabó Rudolf, megoldotta a szénhiány problémáját. Kályhát szerkesztett, mely szén és fa nélkül fűt. Megtekintet-

tem a kitűnő találmányt a feltaláló Visegrádi-u. 19. alatti irodájában. Kellemes meleg csókolja arcomat, ahogy belépek Szabó irodájába. A csodakályha körül ül a feltaláló a barátaival. Örömmel fogad és sok reménnyel eltelve a következőkben magyarázta meg nekem a csodakályhát:

— Találmányom nagyon egyszerű, könnyen kezelhető és ami a fő: olcsó. Óránkint egy korona husz fillérért jó meleget produkálok. Alkalmazhatom szobafűtésre, főzésre, fürdőszobába. A találmány lényege az, hogy egy légmentes olajtartályból, mely a kályhának alsó részét képezi szivattyúval egy ujszerkezetű égőbe nyomom az olajat. Ebben az olaj elgázosodik és mint gáz ég. Az elgázosítással elértem azt, hogy huszadrész annyi olajat fogyasztok, mintha maga az olaj égne. Kérem, óránkint 30 deka — ez igazán kevés! Amint látja: sokkal egyszerűbb a kezelése, mint a szénkályháé, *tiszta*, szagmentes és abszolút veszélytelen.

Az utcán félelmetesen hatott a gyorsan olvadó nagy-pelyhű hó, az emberek reszkette szaladtak tova, Szabó biztató reménységgel beszélt s nemcsak szava, de kályhája is, melyet körülültünk, megnyugtatóan fűtötte át testünket és lelkünket. A technika győzött a természetén, az ember diadalmaskodott. B. Ö.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

Mindazok, akik eddig Barmicvah avatásra való előkészítéssel foglalkoztak és egyáltalában mindazok, akik ezentul ilyen előkészítéssel kívánnak foglalkozni, felhivatnak, hogy címüket képesítésük megjelölésével a pesti izr. hitközség szertartási ügyosztályába (VII. Sip-u. 12. II. em. 16.) írásban bejelenteni sziveskedjenek.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

Hitközségünknel esetleg egy kántori állás lesz betöltendő. Pályázhatnak 40 éven alul levő kántorok, akik magyas állampolgárok, jó hanggal és zenei képzettséggel birnak. A valláserkölcsei életet, képesítést és eddigi alkalmazást igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványok f. é. december 20-ig a pesti izr. hitközség szertartási ügyosztályában (VII. Sip-utca 12. II. em. 16.) benyújtandók.

Utiköltség csak a megválasztottnak lesz megtérítve.

Írógépet Eckstein Gyula azonnal szállít, becserél, szakszerűen javít
Budapest, IV. Párisi-utca 1., I. emelet. Telefon 126—08.

Brilliánsokat gyöngyöket, ezüstöt, használt ékszereket mindenkinél drágábban vesz
SZÉKELY EMIL ékszerüzlete, Budapest, Király-utca 51. Teréz-templommal szemben.

Cimre tessék figyelni. Telefon: József 105-35.

WEISZ SIMON
termény- és gyarmatáru nagykereskedése
BUDAPEST, VI., SZIV-UTCA 45.

Zongora-termék
Gramofon-salon
Hangszer-üzlet
STERNBERG
hangszer-gyár
Rákóczi-ut 60. számú saját zenepalotájában
(Zene-palota)

R·E·M·É·N·Y

AZ IFJUSÁG RÉSZÉRE SZERKESZTI DR. MOLNÁR ERNŐ

A chanukáról.

— A talmudból. —

A chanuka legendája.

A szir-görögök, midőn Antiochus Epiphanes királyuk idejében behatoltak a jeruzsálemi szentélybe, tisztátalanná tették a templom minden szentelt olaját. A Hasmonaeusok pedig, midőn erejük megnövekedett és a szireket legyőzték, átkutatták a szentélyt, de csupán egyetlen korsó olajra akadtak, melyen a főpapi pecsét érintetlenül rajta volt. Ez a korsó olaj csak egy napra lett volna elegendő, de csuda történt és nyolc napon át világítottak vele. Következő esztendőben ezeket a napokat ünnepnapokká tették, dicsérő zsoltárok éneklésével és hálaadással Isten iránt.

A chanukai lángok.

Sammaj iskolája szerint az első napra nyolc lángot gyujtanak, azután mindennap eggyel kevesebbet, míg Hillél iskolája szerint az első napon egy lángot és innen kezdve mindennap eggyel többet.

A lenhordó teve és a chanukai mécses.

A talmud figyelme az élet legkülönfélébb eseteire kiterjed és érdekesen tárgyalja az esetleges károkat is, amelyeket a chanukai mécses lángja okozhat. Ez a talmudi hely így szól:

Ha egy lennel megrakott teve vonul az uttesten és a lenrakomány széle egy boltba ér, a kereskedő mécsesétől meggyullad és felgyújtja a várost, a teve gazdája köteles a kárt megtéríteni.

Ha a kereskedő kitette a mécses az utcára, a kereskedő az, aki a kárt megtéríteni köteles.

Jehuda rabbi mondta:

— Ha a mécs chanukai mécs volt, akkor nem köteles kártérítésre, mert vallásos parancsot teljesített.

Patai József:

A szent kis lányok elé...

*A szent kis lángok elé jer, fiam,
Hadd ragyogják be édes bimbó-arcod.
Kicsiny világod: fehér puha párnád,
Még nem érted a lángok muzsikáját,
Még nem tudod, hogy véreznek a harcok,*

*A szent kis lángok elé jer, fiam,
Lángok zenéje ringassa a bölcsőd,
Zsidó danákat dallanak e lángok, —
Midőn a világ gonosz volt és álnok,
Igy ringattak el ezer emberöltőt.*

*A szent kis lángok elé jer, fiam,
Sok ősd egykor nagyobb lángra hágott —
Oh régi nóta, unott sirató,
Majd megtanulod te is, kis zsidó, —
De mi vagyunk a tűz-szikrák, a lángok.*

*A szent kis lángok elé jer, fiam,
Szent láng zenéje ittasítsa lelked, —
Más lángot gyujt majd körüléd az élet,
Más dalra zendül tüzes ifju véred
És csábitanak rontó rózsakertek.*

*A szent kis lángok elé jer, fiam,
Ha majdan körülöttem gyász rian
És fejem fölött égnek gyertyalángok,
Rebegsz-e értem zsidó imádságot?
Ósi zsoltosmát lelkemért, fiam? ...*

Az anya és hét fia.

— A chanuka történeteiből. —

Antiochus Epiphanes szir király a zsidókat a pogányságra akarta kényszeríteni. A zsidók azonban inkább életüket áldozták fel, de nem tértek el őseik hitétől.

Antiochus idejében történt, hogy egy zsidó anyát hét fiával szintén a király elé hurcoltak. Miután megostorozták őket, a király azt kívánta tőlük, hogy tagadják meg Istenüket s annak szent törvényét, és boruljanak le a bálványképek előtt. De az erőslelkű asszony s hét fia határozott hangon felelték:

— Sem tőled, sem haragodtól nem rettenünk meg soha, ó, király, és Istenünkhöz és vallásunkhoz hűtlenekké nem leszünk!

— A királyt ez a határozott felelet annyira felbőszítette, hogy kimondta a kegyetlen ítéletet:

— Mindnyájan tüzhalállal haljanak meg!

A szerencsétlen anyának végig kellett néznie, mint vetik bátor, istenfélő fiait egymás után a lobogó lángok közé. De egy szóval sem ajánlotta nekik, hogy életük megmentéséért tagadják meg Istenüket. Ellenkezőleg, az Isten akarátában való teljes megnyugvással bátorította fiait, így szólván hozzájuk:

— Anyátok vagyok ugyan, de életet, lehelletet és tagokat nem én adtam nektek. Aki a világot és benne az embert alkotta, vissza fogja adni élteteket, melyet most az ő szent törvényéért odaadtok.

Midőn az anya, szive fájdalmában, e szavakat mondta, Antiochus, aki héberül nem értett, azt vélte, hogy őt szidalmazza. Magához intette tehát a legifjabb fiút, aki még életben volt, és rá akarta birni, hogy hagyja el vallását és megígérte neki, hogy nagy és

gazdag urrá teszi, ha hitétől eláll. De az ifju nem hajlott Antiochus szavaira, mire a zsarnok király az anyához fordult, hogy beszélje rá ő és mentse meg így egyetlen fiának életét. Az anya szinleg megígérte a királynak, hogy beszélni fog fiával. De még életben levő egyetlen gyermekéhez fordulva, ezeket a szavakat intézte hozzá:

En kedves fiam! Te kit annyi bajjal neveltem fel, légy könyörületes anyád iránt és enyhítsd fájdalmamat, midőn elveszítelek. Ne félj a zsarnok királytól, halj meg szemei előtt bátran, úgy mint idősebb fivéreid haltak meg. A kegyes Isten feltámaszt mindnyájunkat s ti újra az enyéim lesztek!

S az ifju válaszolt:

— Ne félj, anyám, hü fogok maradni az ősi szent törvényhez és nyugodt lélekkel halok meg érte.

Azután Antiochus felé fordult és beszédét bátran így folytatta:

— Te pedig, kegyetlen, zsarnok király,

Juda Makabi harcra a szírekkel. (Doré metszete után.)

ki a zsidókra annyi vészt hozol, ne gondold, hogy kikerülsz mindenható Istenünk büntető kezét. Miként testvéreim, akik immár az örök élet örömeit élvezik, úgy én is szívesen feláldozom életemet Istenemért s az ő szent törvényéért és bizton hiszem, hogy eljő az idő, mikor te is el fogod ismerni, hogy az én Istenem az egy és igaz Isten.

A királyt ezek a szavak rettentő dühbe hozták. Rögtön parancsot adott, hogy az ifjut vessék a lángok közé. Legutoljára az anyát ölték meg, kinek mind a hét fia halálát végig kellett néznie. De nyugodt lélekkel halt meg, mivel látta, hogy hét fia közül egyik sem ingadozott hitében, hanem erősen megállottak az Uristen és az Ő szent törvénye mellett.

A munkaszeretet.

„Kezeid szerzeményét midőn eszed
Boldog vagy és jó dolgod van.“
(128. zsoltár.)

Hajdan nem volt rendkívüli dolog, hogy híres törvénytanárok tanítói tisztjök mellett világi mesterséget is üzenek. Sőt mestereink a leghitványabb munkát sem restelték, ha csak annak gyakorlása erkölcsiségüket, vagy jámborságukat nem veszélyeztette.

Igy a nemes és szelid *Hillél* nem tartotta méltóságán alulinak, hogy fát hasogasson. *Huna* rabbi bortermeléssel foglalkozott és nem szégyelte, hogy vizet hordjon, vagy ásóval és kapával az utcán végig menjen.

A híres *Józsuá* rabbi, Chananja fia, kovács volt, a derék és gyöngéd érzelmű *Jehuda* rabbi, Iláj fia, pedig a kádármesterséget üzte. Ez utóbbi előadásai alkalmával gyakran

hordót használt tanszék gyanánt és sohasem mulasztotta el magyarázatai közben a kézművességet magasztalni. *Jóchanan* rabbi vargamesterségből, *József* rabbi fahordása után élt. Utóbbi a foglalkozásáról tréfásan szokta mondani:

— Szép kereset az enyém; melegít s nem szégyenít.

Karna — igen tisztelt bíró Perzsiában — vizhordással kereste a kenyerét. Ha peres felek jöttek elébe, fáradságáért nem fogadott el fizetést. Időmulasztása díjául csak azt követelte, hogy a felek egyike helyette meritse a vizet, míg ő pörük elintézésével foglalkozik.

Chija rabbi így szólt:

— Aki keresményéből becsületesen fen tartja magát, azt többre kell becsülnünk olyan istenfélőnél, aki henye életet él.

Egy másik rabbi pedig ezt mondja:

— Aki fiát mesterségre nem taníttatja, mintha csak a rablásra nevelné!

Továbbá:

— Ne mondd: előkelő emberfia vagyok, hogyan alázzam le magamat annyira, hogy hitvány munkát végezzek?! Bármily hitványnak lássék is a munka, sokkal tisztességesebb az alamizsnakérésnél.

Maimúni Mózes.

(1135—1204.)

Irta: dr. Molnár Ernő.

Maimúni Mózes, a legnagyobb zsidó tudósok egyike, (kit röviden Maimonidesnek is neveznek,) híres volt mint orvos, bölcsész, csillagász, matematikus és törvénytudós.

Ifjusága első éveiben (1135-ben született a spanyolországi Kordovában) a kis Mózesnek állítólag kevés hajlama volt a tanuláshoz. Egy napon restsége miatt, melyet feladatai megtanulásánál tanusított, érzékenyen megbüntették. Ez szívére hatott. Szemei könyvekbe lábadtak és az az elhatározás érlelődött meg benne, hogy megjavul.

— „Rajta!“ mondá önönmagának, „igaza van édesatyámnak, én rest vagyok. Nem tanulok semmit s így apámnak csak fájdalmat és szégyent okozok. El innen; elég nagy még a világ! érzem, hogy valami jóra való dolgot is meg tudok én tanulni!“

Pár nappal később Mózes, anélkül, hogy atyjának szólt volna, József ben Méir rabbihoz Lucénába utazott s felkérte a nagy tudóst, hogy oktassa őt. József rabbi elhagyott, szegény fiúnak gondolta Maimúnit és nevelésére és tanítására nagy gondot fordított. A fiut magát is ösztökölte a vágy, hogy atyja szeretetére ismét érdemessé vál-

Tornaóra a jaffai héber gymnáziumban.

jék, fáradhatatlanul dolgozott és csakhamar helyreépítelte az elmulasztottakat.

- Atyja eközben nem tudta, hogy hová lett fia, kit nagyon szeretett s már-már örökre elveszettnek hitt. Gyakran szemrehányásokat tett önmagának szigorúságáért s nem mult el nap, melyen nem imádkozott volna érte. Így sok év folyt le és már nem is beszélt róla.

Ez időtájt nagy feltűnést keltett Kordovában egy idegen fiatal rabbi, aki engedelmet kért, hogy a zsinagógában szónoklatot tartsa. Általán dicsérték e férfiú alapos ismereteit és mindenki arra törekedett, hogy a következő szombaton őt hallhassa.

Midőn az öreg Maimúni a tüzesszemű és szerénymodorú, szép fiatalembert a szószékre lépni látta, gondolta magában:

— „Ha az én fiam, ki most körülbelül ugyanily koru volna, még élne, ó, mily boldog volnék, ha öreg napjaimra őt itt prédikálni hallhatnám.“

Az ifju szónok megkezdte előadását és mindenki bámulattal hallgatta. A szónok hangja azonban az öreg Maimúnit nyugtalan-ságba ejtette. Szemei elfátyolosodtak, térdei reszkettek, s midőn a prédikáció egyhangu, dicsérő elismerés között befejeződött, az aggastyán könnyes szemekkel nézte a szónokot, aki a szószékről lelépven, egyenesen feléje közeledett s így szólt:

— „Én fiad vagyok; méltatlannak tartasz-e még arra, hogy elébed lépjek?“

A szerető atya szívéhez szoritotta fiát, csókokkal halmozta el, és meghatottan kiáltotta fel:

— „Most már nem bánom, ha meghalok!“

— „Még sokáig, igen sokáig kell élned,“ válaszolt a jó fiu, „hogy támogathass tanulmányaimban, melyeket ezentul a te vezetésed mellett akarok folytatni.“

Maimúni Mózes be is tartotta szavát. Éjjel-nappal tanult s nemcsak a talmudi tudományokkal, hanem az arab irodalommal, (Kordova ekkor az araboké volt,) az orvostudománnyal és bölcsészettel is foglalkozott.

Komoly törekvései közepette azonban megzavarták az almohádok, egy fanatikus afrikai arab néptörzs, mely Kordovát bevette. A zsidóknak kiadatott a szigorú parancs, hogy vagy térjenek át az iszlámra vagy vándoroljanak ki. Aki pedig a parancsot nem teljesíti, azt halállal fenyegették meg. A Maimúni-családra tehát mindinkább lehetetlenné lett, hogy Kordovában maradjanak. Végre is — fájó szívvel bár — elhagyták a szeretett szülőföldet, melyet a messze távolban sem bírtak elfeledni.

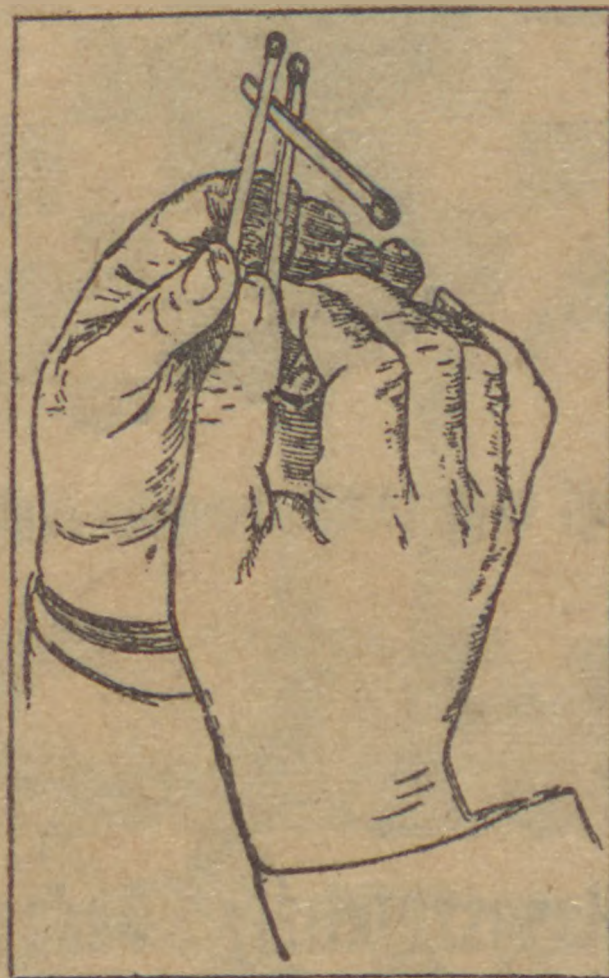
1165-ben Maimúni Mózes Palesztinába utazott, innen pedig Egyiptomba, ahol állan-

dóan le is telepedett. Fosztat városában drágakövekkel és ércpénzekkel kereskedett és így kereste meg kenyerét. Az orvosi tudományban is mind nagyobb hírnévre vergődött és a szultán udvari orvosa lett. Méltósága azonban veszélybe sodorta. Az irigység, melyet orvosi tekintélye keltett, gyűlölködéseknek tette ki őt.

A tettarométer. A gyermekek ép az asztal körül ültek, mikor Simon bátyja, a nagy ezermester, betoppant és elmesélte, hogy az előző napi lövőversenyen az első díjat nyerte el.

„Ó, én is bizonyjal jó lövő leszek, mire megnövök“, szólal meg Vili, „mert sokáig tudom a kezemet mozdulatlanul tartani.“

„Az mit sem jelent, ifju barátom“, válaszolt Simon. „Egy kis készülék segélyével mindjárt bebizonyítom, hogy mennyire mozognak a kezeid.“

E szavaknál Simon bátyja három gyufaszálát vett elő. Vilinek mindkét kezébe egy-egy gyufaszálát adott, akinek ezeket hüvelyk és mutatóujja közé véve, vízszintesen és párhuzamosan, egymástól kb. 5 mm. távolságban kellett tartania. Ez még türhetően ment. Most azonban Simon, mint az ábrán látható, egy harmadik gyufaszálát helyezett az előző kettőnek felső vége közé és kérte öccsét, hogy a harmadik gyufaszálát az előző kettő segélyével nyugodtan, mozdulatlanul tartsa. Bizony, nagy fáradságába került Vilinek, hogy a kérdéses gyufaszálát le ne ejtse az asztalra.

„Simon bátya készüléke, a tettarométer“, oldotta meg a rejtélyt apa, „igen egyszerű alapelveen nyugszik. Kezünk csekély remegése a gyufaszálak hosszú száira megsokszorozódik és így észrevehetővé válik.“

Próbáljátok meg ti is ezt a kísérletet, olvasók!

„Nemzeti Ruhaáruház“

Budapest, VIII. ker., Rákóczi-ut 7.
(Pannónia szálló mellett)

Elsőrangú url-, fiu- és egyenruha szabóság. Külön mértékosztály.

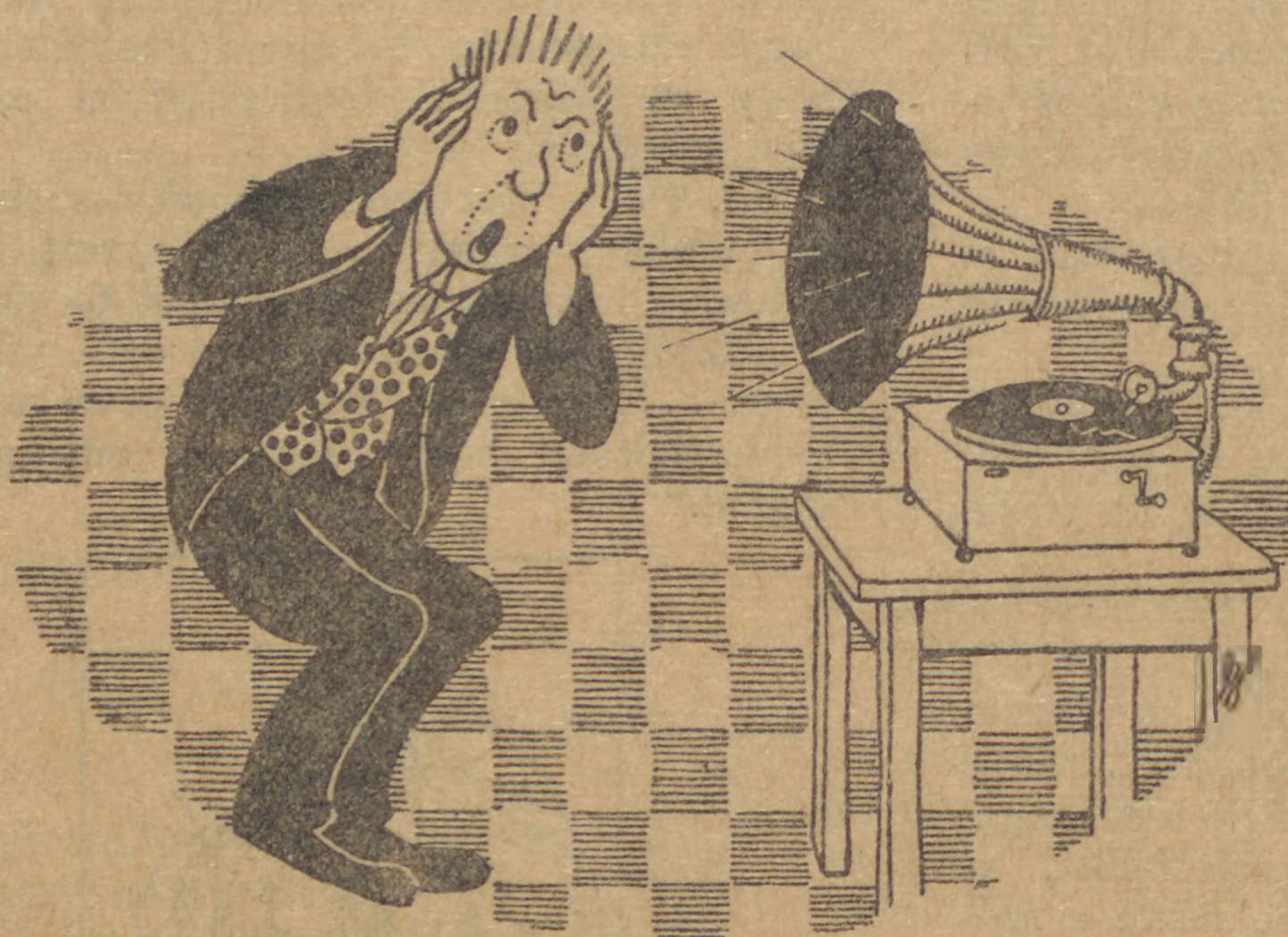
Magyar Konfekcióművek r.-t.

ezelőtt: UNGÁR LIPÓT

Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 2. sz.

Női-, férfi- és gyermek-
konfekcio és szőrmeáru.

KINEK VAN HASZNÁLT HANGLEMEZE?

Régi vagy törött hanglemezeket a legmagasabb áron vesz

WAGNER

„Hangszerkirály“, Budapest, VIII., József-körut 15. sz.
fiók: IX., Ráday-utca 18.

Cipő-

különlegességek

nagy

választékban

Gerő Adolf Fia

cégnél

Budapest, IV.

Kossuth Lajos-utca 4.

Második könyv.

Sabbath.

ooo

Az igazi Talmud

Az eredeti talmudi
szövegből fordította

Molnár Ernő dr.

Hevesi Simon dr.
előszavával.

Második könyv. — Sabbath.

Ára 2 korona.

Kapható: könyves boltokban,
tözsdekben.

HATSCHEK ÉS FARKAS

optikai, fényképészeti és kinematografiai szaküzlet

BUDAPEST

Főüzlet: IV. Károly-körut 26.

Fiók: VI. Andrássy-ut 31.

Fotócikkek és gépek állandóan raktáron.
Szemüvegek, csiptetők és a többi optikai áruk.

Aranyat,

ezüstöt, briliánsokat, gyön-
gyöket, régiségeket teljes
értékben **veszek**. Eksze-
rek nálam olcsón kaphatók.

SCHMELCZER BENŐ, IV. Károly király-ut 28

Telefon: 139-43.

Amerikai rendszer az ékszerkereskedelem terén.

Rendkívül célszerű ujitást lép-
tetett életbe a kitűnő hírnevű
Hellinger Henrik óras és ék-
szerész. A cég magánosoktól
bizományba átvész ékszerárut
és műtárgyakat, melyeket a
legkedvezőbb feltételek mellett
áruba bocsát. Ezen ujitással
ugy az eladó, mint a vevő
részére nagy előnyöket biztosít

HELLINGER HENRIK

IV., Türr István-utca 9., félemelet (Váci-utca sarok)

ZSÁK, ZSINEG és PONYVA

SCHILLINGER MIKSA cégnél,
Budapest, V., Rudolf-rakp 7.

Alapított 1878. Zsák- és ponyvakölosönzes. Távirat Schillinger 4523.

Táblaüveg,

ornament tükörkeret, lécz, gyémánt és
üvegragaszt legjutányosabban kapható

ifj. WEISS GYULA táblaüvegnagykereskedőnél,
BUDAPEST, V. Vadász-utca 29.

Telefon: 44-19.

Sürgőnycim: Weiss 4419.

B

briliánsokat, aranyat,
ezüstöt, ékszereket

magas árban vesz

Friedländer Ármin

arany- és ékszergyár, Budapest, VII., Dohány-u. 1/a.

• IX. ÉVFOLYAM •
• 1919 •
MEGJELENIK
MINDEN HÉT
VÉGÉN •

MULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ HETILAP • SZERKESZTI:

DR. PAXTAI JÓZSEF

SZERKESZTŐSÉG • ÉS KIADÓHIVATAL:

BUDAPEST • PODMANICZKY-U. 6 • TEL: 146-92

ELŐFIZETÉSI DIJ • EGÉSZ ÉVRE 100 K • FÉLÉVRE 50 K

A TARTALOMBÓL: Félre a politikától! — Dr. Schwarcz Jakab: Lelki inségünk. — Miket törölt a román cenzura a Mult és Jövőből? — Vér Andor, Bölcs Ödön versei. — Jobbágy Jenő: Galíciaiak. — Miért kell nekünk a zsidó iskola? — Csillag Lipót: Magyarországi zsidó dalok. Két kotta melléklettel. — Tollhegyről. — Zsidó orvosok és természetvizsgálók Egyeteme. — Sálom Asch: A megcsalt leány. — Krónika. Üzenetek.

Országos Rabbikepző - Zsidó Egyetem Könyvtára

1919. december 26.

Ára 2 kor.

Lelki inségünk.

Irta: Dr. Schwarcz Jakab.

I.

**Vezércikkünket
a cenzura
törölte.**

A zsidó lélek érzelmi gazdagságáról elég bizonyosságot nyújt a zsidó nép története. Mikor földi hazáját elvesztette, az érzelmek világában keresett magának új otthont és megtalálta azt a hitben. S oly rajongó szeretettel csüggött e láthatatlan hazán, hogy két évezred minden megpróbáltatása közepette, miközben hazájukban élő, rendes állami élettel és nemzeti szervezettel bíró népek közül oly számosan tűntek le a történeti szinterről, Izraelt, az örök népet fenntartotta hite erőben és egységben. E lelki haza nem nyújtotta neki a földi otthon előnyeit, a biztonságot, a jólétet, a szervezetségben rejlő anyagi erőt, a hatalmat másokon, csak lelki javakat adhatott: kapcsolatot Istennel, buzdítást szent életre, türelmet a balsorsban, szerénységet a szerencsében, szeretetet ember-társa és a természet minden alkotása iránt, mégis boldogságot talált hitében, annyira uralkodott rajta a lelki élet szükséglete. Sőt hitéért odaadta a földi élet minden csábító örömét, gazdagságot, társadalmi megbecsülést, szabadságot, alkotási lehetőséget, mindent feláldozott, hogy zavartalanul elmélyedve vallásában, teljescn kiélhesse a maga érzelmi énjét.

Ilyen volt a zsidó ember a múltban. Hogy most mégis lelki inségről panaszkodunk, ez nem a zsidó lélek eredendő hibája. De meg kell látnunk, ha figyeljük a zsidóság újabb nemzedékének belső életét, hogy lelkileg szegényebbek lettünk. Fiatal kortársaink műveltebbek elődeinknél, de lélekben üresebbek. S mert önzetlenség és szeretet az érzelmi élet talaján fakadnak, e lelkiekben hiányos nemzedék az anyagias önzés jegyében él és gondolkodik. Cselekedetei az én, a kiméletlen én szolgálatában állnak. Megannyi ifju óriás, aki fölényes kritikával néz mindenkit és mindent: Istent, szülőket, tanítót, eszményeket, erkölcsi erőket. Imádkozni nem tud ez a mi tulzóan modern ifjuságunk, szülőit talán szereti, de nem tiszteli, nem tud úgy önzetlenül örülni, a mások szenvedése sem kapja meg annyira, ahogy a zsidó szívtől várnók, megilletődöttségre alig képes, hangulatot talán nem is ismer, még a műélvezete is inkább intellektuális jellegű és nem érzelmi jelenség. Kritizál akkor is, nem gyönyörködik. Csak értelmi és anyagi világban él, a kedélyvilág mintha el volna zárva tőle. S mert nem ismeri és nem érti, fölényes gunnyal nézi a mások érzelmi életét,

viszont ijesztő és a jóérzésű embert méltán botránkoztató cinizmussal dob el magától erkölcsi értékeket, vallást, hagyományokat, elvet, családi kapcsolatot, ha a személyes érdek így kívánja.

Ez a lelki leromlás, sajnos, nem elszigetelt eset többé, bizony mind általánosabbá válik. És mégsem fogadhatjuk el azt a kényelmes magyarázatot, hogy mindez a „korszellem” következménye volna és bele kell nyugodnunk mint változhatatlanba, annál kevésbé fogadhatjuk el, mert elsősorban a zsidó középosztály ifjúságánál tapasztaljuk ezt az elszomorító tünetet. Ennek az ifjúságnak a vezetésében kell a hibát keresnünk. A nevelésben. A mely nincs, noha a szülők agyonfoglalkoztatják gyermekeiket. Tanítják őket mindenre az iskolai tárgyakon kívül is, ami véleményük szerint tényezője a műveltségnek. És elégedetten állapítják meg, hogy jól teljesítik kötelességüket, gyermekükkel szemben. Gondosan nevelik őket. Nevelik? Hiszen csak tanítják. Mintha csakis elméje volna a gyermeknek s csak ezt kellene táplálni. Valóban elég, ha tudást közlünk vele? Nincs a léleknek más szükséglete? Kedélye nincs a gyermeknek? Azt nem kell táplálnunk? Az érzelmi életet megműveletlenül hagyhatjuk? Az üres és sivár maradhat, burjánozhatik benne minden? Lehet az ember önző és érzéstelen, csak tudása legyen sok? Ne tudnák azt művelt zsidó szülők, hogy a legigazabb boldogságot nem száraz tudásban hanem finom hangulatokban, a lelket betöltő érzésekben találjuk? Lendületet, föl-emelkedést, nagyszerű elhatározásokat a lelkiségünk ad nekünk és a tudás ihlete is csak hangulatok iránt fogékony lelket tud egészen áthatni?

Igazságtalanok vagyunk talán? Gondozzák nálunk is a gyermek kedélyvilágát? Hogyan? Mivel? Talán a mindenütt szokásos zene és nyelvtanítás végzi a lélekművelés munkáját? A zenetudás csakugyan alkalmas a kedély nemesítésére, ha a művészi cél szolgálatában áll. A nyelvek tanítása is lehet nevelői tényező, ha az irodalmi remekművek szépségeiben való elmélyedést tesszük vele hozzáférhetővé. De mikor a gyermek maga is tudja, hogy mindkettő más, hívságos célból, a társaságban, vagy az életben való könnyebb érvényesülés kedvéért történik! Hogyan várhatunk tőlük jótékony nevelő hatást a gyermek kedélyélete számára?

Ha meg akarjuk menteni ifjúságunk részére az élet nemesebb örömeit és van-e szülő, ki nem akarná, akkor nevelnünk is kell őket, nemcsak tanítani. Nem szabad beérnünk tudásuk gyarapításával, érzésvilágukat, kedélyüket is meg kell művelnünk. Az ér-

zelmi életnek pedig a vallásosság leggazdagabb forrása és éppen ezt zárták ki valami hihetetlen meg nem értéssel a zsidó középosztálygyermekszobáiból. Csodálkozhatunk-e, ha az ilyen tisztán rationális nevelési rendszer mellett fölserdült ifjak nem ismerik és nem óhatják a lelkiség nemes és tiszta örömeit? Ha a szülők buzditnák gyermeküket imádkozásra, ha az édesanya együtt imádkoznék gyermekével, ha vallásunk családi szertartásai újra bevonulnának áhitatos melegségükkel — így, nem gépies kényszeredettséggel — a zsidó házakba s a zsidó gyermek ilyen világban nevelkednék, hangulat és finom érzések levegője venné őt körül, akkor felszínre kerülnének a lelkében szunyadó ősi zsidó erők.

A szülők is boldogan látnák ennek az évezredekben át bevált nevelési rendszernek áldásos eredményét, hogy milyen más az így nevelt gyermek, mint az a sok, fölszínes tudással telített, de lélekben üres, önhitt, szerénytelen, magát modernnek képzelő, szülőit, mint elmaradottakat lenéző ifju. Örömmel látnák, hogy milyen szülőit tisztelő, milyen pietással teli, milyen érző lelkű, milyen ragaszkodó gyermeket nyertek, mert a vallásos neveléssel az elme mellé szívet adtak gyermeküknek és ez a szív a szülőké.

És mennyi boldogságot ígér magának a gyermeknek, ha vallásos neveléssel megnyitjuk a lelkét hangulatok számára, hiszen tele van velük az élet. Milyen csodálatos világa az igazi, mély örömöknek tárul fel a belső életet élő előtt. Mennyire megilleti lelkét minden, ami szépség és nagyság terem a földön. Ilyen volt a zsidó ember a múltban. Köznapiain is ünnepi fény ragyogott a lelkében, csupa lendület volt, teli nemes érzéssel, eszményeiért tünni tudó, önfeláldozásra is kész.

Ezt a lelki nagyságot modernségbe ojtva tegyük nevelői céllá gyermekeink számára. A zsidó ember a jelenben se legyen az anyagiasságnak, a könyörtelen érdekhajhászatnak, a lelki ürességnek ellenszenves megismerés-ellenzője, legyen zsidó ember a szónak nemes, bibliai értelmében, méltó sarja a próféták és vértanúk nemzetének. A vallásos nevelés ilyen embereket nevel.

Előfizetési felhívás.

Olvasóinkat tisztelettel kérjük, hogy előfizetési díjaikat a Mult és Jövő hetilapra minél előbb beküldeni sziveskedjenek.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest, VI., Podmaniczky-utca 6.

Miket törölt a román cenzura?

Most, hogy készülnek már az akták és már előre hirdetik a Vöröskönyvet az „oláh-zsidó szövetségről“, érdekes lesz leszögezni, mennyire voltak a románok zsidóbarátok, mennyiben pártolták a fővárosban a zsidókat a keresztényekkel szemben. Lássuk tehát, milyen szempontok vezették a románokat, amikor a lapokat cenzurálták. Csak a Mult és Jövő-ről beszélhetünk, mert itt vannak a kezünkben a cenzurázott példányok.

Az október 3. számból törölték Dr. Hevesi Simon cikkéből a חתן שנה וברכותיה héber ujévi üdvözlést, nyilván azt hitték, hogy ez valami zsidó gunyvers lehet az oláhokra. És ugyanakkor, amikor egymás után jelentek meg a zsidók ellen lázító röpiratok és szennyiratok, és amikor egyetlen zsidó köztisztviselő sem mehetett be hivatalába, törölték Dr. Hevesi cikkéből ezt a passust: „*üldözve, hivatalodból, állásodból elkergetve*“. Sőt betiltottak mindent, amiben az üldözésekre való célzásokat véltek felfedezni. Ugyanabból a számból törölték Dr. Kiss Arnold műfordítását wormszi Rabbi Meir középkori héber verse után, amely a keresztes hadjáratok zsidó-üldözéséről szól. És ugyanabból a számból törölték Ujvári Péter cikkét a Zsidó Sajtóról, amely arról szólt, hogy a zsidó tulajdonosok lapjai nem kelnek a zsidóság védelmére és az igazi zsidó sajtó létesítésének szükségességét hangoztatta. Sőt törölték ugyanabból a számból Sass László „Gurievics“ című tárcáját, amelyet azóta közöltünk és amely ellen szintén az volt a románok kifogása, hogy a zsidót üldözött szinben tünteti fel. Nem engedte a román cenzura közölni azt a tényt, hogy a bolsevizmusban nemcsak zsidók vettek részt és törölte Dr. Szabó Géza cikkéből azt a részt, amely kifejtette, hogy „*a pogromoknak nem oka, hanem csak ürügye a kommunizmus. A kimult kommunizmus kadaverének körülbelül ugyanaz a szerepe van a mai zsidókérdésben, mint a Solymossy Eszter csempészett hullájának a tisztaeszlári vérvádban.*“ És amikor a most hozott ítéletekből is megállapítható, hogy sokkal több keresztény volt bűnös a bolsevizmusban, mint zsidó, nem engedtek közölni a románok semmit, ami erre célzott. Így törölték az orosz fogságból hazatért Ekstein Wolf cikkéből azt a részt, amely reámutatott arra, hogy az első napokban keresztények és zsidók egyaránt azt hitték, hogy a proletárdiktatura kitűnő ütőkártya az entente kegyetlen politikájára.

„Találkoztam — szolt ez a rész — keresztény bajtársakkal, akik mint rokkantak még

az orosz forradalom előtt kerültek haza a fogságból, rajongva mondták: „Ez kellett az ententenek!“ „Most legalább vége a fegyverszünetnek.“ „Így megmenthetjük a területi integritást!“ Ilyen naivak voltak az emberek. Csak a cinikusok mosolyogtak mindjárt: „Clemenceau wird sich kratzen!“

Több mint nyolc oldalt törölt a román cenzura a Mult és Jövő egyetlen számából. Nem engedte megírni azt a tényt, hogy a zsidóságot az évezredek társadalmi elnyomása tette a felszabadulni törekvő munkásrétegek természetes szövetségesevé mindaddig, míg a zsidóság maga is ellentétes érdekű osztályokra nem tagozódott. És törölte többek közt a közvetkező ártatlan kis jegyzetet is: „Herzl a zseni csodálatos előrelátásával megjósolta, hogy az eljövendő nagy osztályharcot a zsidók hátán fogják megvívni. Sajnos, az idő teljesen igazolta ezt a jóslatot. Mikor a kapitalizmus ellen küzdenek, a gyűlölet első-sorban a zsidó tőke ellen irányul. Mikor a háboru harácsolói ellen folyik a harc, senkinek sem jut eszébe a parasztok szinültig telt pénzesládáiba pillantani, minden figyelem a zsidó Wertheim-kasszák felé fordul. És ha fordul az idők szele, ha a kommunizmus letöréséről van szó, csodálatos — és minő szerencse — újra zsidók ellen lehet küzdeni. Az ellenfél mindig a zsidó!“

Íme így pártolták a románok a zsidókat Magyarországon. A Mult és Jövő október 14. számából törölte a román cenzura mindazt, ami az egyetemi botrányokkal foglalkozott. Amikor még a kereskedelmi Akadémia növendékei sem akarták beengedni zsidó kollegáikat az előadásokhoz, nem volt szabad erről írni. Sőt még a felburjánzott irodalmi antiszemitizmusra sem lehetett válaszolni. Földes Arthur idevágó glosszáit majdnem mind törölte a cenzura. A fehér foltok még ma is ott világítanak. De ott a fehér folt a „Héber költők“ rovatban is, József Ibn Abitur XI. századbéli héber költő Hozsánna fordításában, amelyet a sátorosünnepkor minden zsinagógában énekelnek. Vajjon mi lehetett inkriminálható ebben a középkori héber imában, amelynek a szerzője még mit sem sejtett bolsevizmusról? A törölt strofa a következőkép szolt Izraelről:

Mióta hordja már a jármot
S utadról le nem tért soha,
Oh segits!
Ezer csapás fejére vágott,
Csapdosta népek ostroma,
Segits, oh segits!

Törölte Raab Andor tanulmányából azt a részt, amely egyszerűen konstataulta, hogy a zsidóság két főárnyalata miként foglalkozik a

zsidókérdés megoldásával. Törölte egészen dr. Bolgár Mózes cikkét, amely a *keresztény fogyasztási szövetkezetekkel foglalkozott*. Törölte Jobbágy Jenő cikkéből a dunántúli szomorú eseményekre vonatkozó részeket, nem engedett írni a *keresztény címtárról*, de még arról sem, hogy a VII. kerületi imakörzet milyen jótékony akciót akar indítani. Így pártolták a románok a zsidókat. Ilyen volt az ugynevezett „oláh-zsidó szövetség”, amelyet az antiszemitizmus üzerei utólag kisütöttek.

Végül még megjegyezzük, hogy a románok október 14-én betiltották a *Mult és Jövő* megjelenését. Hasonló sors érte a többi zsidó lapokat is. Csak november elején, amikor már távozni készültek a románok, engedte meg a cenzura, hogy a *Mult és Jövő* újra megjelenjen.

Dr. Szabó Géza.

Hogy vezekeljek?

*Mert elhajtottak dermesztő szelek
Vak félelmétől a te szent nevednek,
Most hajtott fővel, szárnyatört reménnyel
Oh Istenem, mondd, hogyan vezekeljek?*

*Véresre marjam tán a lelkemet,
Hogy mint a méz, mit rejtenek a rózsák,
Ugy csorduljon ki mélységeiből
A szétfoslott hit, visszatartott jóság?*

*Elszórjam-e szavaim gyöngysorát
S csak ennyit tartsak meg: szeretet, Isten,
Vagy ami gögös tagadásba hajszolt,
Megállítsam a vért az ereimben?*

*Mondd, mit tegyek? a viharok elé
Feszítem szívem, e tépett vitorlát,
S hallelujázva menjek halni érted,
Bár lelkemen az életvágy sikolt át?*

*Sarum levetve szent öledbe fussak,
S nyögözze ajkam szótalán imádat,
Ha kételyeim füstös romjain
Fáklyád kigyúl e tévelygő világnak?*

*Itt állok most igédre szomjasan,
Bús sivatagán tűnő életemnek,
— Tikkadt a szám és tüzel az agyam...
— Mondd, Istenem, hát hogyan vezekeljek?*

Vér Andor.

Galiciaiak.

— Emlék. —

Irta: Jobbágy Jenő.

Meghallottam egy nap valakitől, hogy nagyszerű lengyelzsidó lakodalom lesz Pesten, egy híres csodarabbi unokája veszi el egy híres csodarabbi lányát. Csodarabbit se azelőtt, se azóta nem láttam. Még csodarabbi lányát se láttam, csak tulfutott fantáziájú képzeleim éltek erről a fajtáról, hogy biztos éjszinű feketehajuak, vagy vöröshajuak. Bementem a szerkesztőhöz és mondtam neki, szerkesztő ur nagyszerű riportom lesz. Megtudtam, hogy egy csodarabbi unokája holnap este esküszik egy csodarabbi leányával. Három hete tart a lakodalom, ez a két nap az utolsó. Chaszideus esküvő ez, a legvallásosabb galiciaiak népviseletükben százan és százan vannak ott. Azzal elmentem abba a házba, amelyik Pest „pólisi” zsidó-fertályában van. Akkor már az egész kétemeleten folyt a lakodalom. Bementem a sötét kapun. Ott nem volt egyetlen egy ember se, aki úgy öltözött, mint én. Pedig én nem voltam különösen öltözve. Rajtam zakó-ruha volt és puha barna kalap, rajtuk fekete bársony sapka volt, amit széles szörme font körül és hosszú kaftánok, amit szintén csak szörmék szegélyeztek. Nem ütődtek meg rajtam, csak az egyik azt mondta „salom”. Sejtettem, hogy valami üdvözlésféle lehet ez, s azt mondtam neki viszontválaszul: salom. Utközben, amint mentem fel a lépcsőn, sűrűn az ilyen kaftánosok között, akkor jutott eszembe, hogy ez biztos légy üdvöz lehet, mert salom hasolatos az arabok szálemjához. A második emeletre sodortak egy nagy szobába, ahol csak székek voltak és megroskadt könyvespolcok, meg emberek. Az ablaknál késein süttött be a nap; rengeteg nagy könyvekkel voltak, öregek, lesték a napot, bucsuztak tőle és imádkoztak. Állott az ima és én megismertem, hogy délutáni ima-ideje van most. Leghátul állottam, rösteltem előre-menni, féltem, hogy odaszól hozzám valaki, és én nem értem meg a nyelvét. De emlékeztem még halkan, hogy mi is lehet a délutáni imában és egy-két héber szót magam mormoltam értetlenül. Azután hirtelen, hogy vége lett az imának, valamennyien átmentünk két szomszéd nagy szobába, ahol patkóalaku asztalok voltak és a patkó közepén is egy asztalsor, tömötten emberekkel. Telidesteli és folyton jöttünk. Az asztalfőn egy fiatalember ült — ugyanugy irom ezt le, mint egy négyszáz év előtti merész utazó, aki rézbőrűek közé utazott — csak ennek a fiatalembernek szebb és finomabb ruhája volt,

szebb és finomabb szőrméje volt, mint a többinek. Nyugodtan ült és magyarázott. Ő volt a vőlegény, s a barátai jöttek hozzá üdvözölni, s mikor már annyian voltunk a szobában, hogy nem fért oda senki, a barátai fölléptek az asztalra, végigsétáltak a fehér abroszon, villák és kések között, gratuláltak neki, kezet fogtak és jöttek vissza. Én meghúzódtam egy ablakban, két ember között, figyeltem ezt a világot, ami nekem idegen és ismeretlen volt. Tünődtem, amint ételt hordtak körül, mézeskalácsot, amiből kétszer adtak mindenkinek, kettőt-kettőt, azután likört tiz pohárból, haragudtam érte, amint belőle ivott a száz meg száz ember. Beszélt mindenki mindenkivel, az arcukon fölengedett mindegyiken egyforma mélabus vonás, csak én állottam középütt és nem szóltam senkihez, mert nem értettem a nyelvüket. Ha kiáltottak valamit, igyekeztem megfigyelni és kiáltottam velük, mint ezt, ha nagy zajgás volt: *sa / sa /* Aki mellettem állott, egy fiatal ember, mikor hozták nekem is a likört, a poharat, amiből már tizen ittak és én félretoltam, szólott hozzám, úgy hogy én csak az elferdített németet vettem ki beszédjéből. Azt kérdezte tőlem minden átmenet nélkül, hogy mit keresek én itt. Én rámondtam, én zsidó vagyok. Makacsul kérdezte, mit keresek itt. Erre azt mondtam, próbáltam utánozni a kiejtését: *Ich bin ein Journalist*. Nagy kárörömmel és haraggal nézett, de még nem szólt egy szót sem. Akkor kiabálni kezdtek, ezt a szót kiabálták: hogy *chazan, chazan*. Egy ember furakodott elő a tömkelegbe, négyszögletes fekete sapka volt a fején, nagy bajusza és nagy szakála volt. Olyan mindig nevető és szomorú arcú ember.

Négy zenész is volt utána, szinte csak galíciaiak voltak, csodálkozva gondoltam: galíciai muzsikások, mindegyiknél más hangszer volt, az egyiknél egy olyan hosszukás hegedű, amilyent erre nem találni, a másiknál meg olyan flóta, amit én még szintén nem láttam soha. Az első énekelni kezdett, a vőlegénynek hajbókolt és mint kivettem — úgy hat ez megint, mint amannak a merész utazónak a meséje — a vőlegényt köszöntötte föl, kívánván neki annyi gyermeket, mint Ábrahámnak volt, van és még születni fog. Ahogy abba hagyta, a banda ráhuzott, egész különös zene, mulatásra egészen különös muzsika ütemei, hasonlót csak templomban hallottam ezelőtt. Az az első, aki énekmester lehetett, tovább fordult mindenkire és felköszöntött mindenkit. Ismeretlen embereket s ahogy elmondta rájuk ugyanazt a köszöntőt, pénzt kapott tőlük. Közben hordták az ételeket. És egyszerre kiáltozás keletkezett, a zene kiment a menyasszony ablaka alá. Ott bu-

sulni kezdtek, csak a sohse látott flóta játszott, meg a hosszukás hegedű. Olykor a bőgő sirt bele pár jóhangu ember fölzokogó énekébe s az egész minden volt, amit örömmel, sirásnak, szenvedésnek, gyönyörűségnek errefelé édes-busságnak szoktak nevezni. Lenéztem az utcára és örültem, hogy ni, itt lent Pest van, villamosok mennek, Váci-körut, s én mégis idegen világban vagyok. A zene bejött és tovább játszott ilyen dalokat, tovább hangzottak köszöntők, a dalok olyanok voltak, amik, úgy éreztem — hal-kan talán a tudatom alatt egy rezgésükben vagy fordulásukban vagy akordjukban éltek bennem. Sört hoztak. S én újból félretoltam a sörös-poharat. Mindenki engem figyelt erre, szemrehányás és *kétezeréves* félelem ült az arcukon. Rámnéztek, nagyon haragudtak. Toltak kifelé a szemükkel, a különös alaku hegedűs felemelte a hegedűjét felém a ki közéjük tolakodom és bántom őket. Az utcára néztem hirtelen, s az jutott eszembe, hogy másik világ, más emberek, akik gyűlölnek engemet és most így megtudnának verni, akár hogy is összeverni talán, hogy rontom az ünnepüket és a nagyon kevés örömeiket, ami jut nekik. De nem nyultak hozzám, hanem néztek panaszosan, ajtót nyitottak a tömkelegben; hogy gyűlölnek engem.

Bementem a szerkesztőségbe és meg is irtam a riportot, de nem jelent meg. Egy kikeresztelkedett zsidó segédszerkesztő volt akkor, az nem adta nyomdába.

Ma visszagondolok rájuk, amikor mindenki eltaszítja őket és örülök, hogy akkor ők taszítottak ki a szemükkel, mert megéreztem, hogy rossz voltam velük. Akkor éreztem úgy először magam, mint a meggazdagodott rokon, ki jómódban él és hirtelen ráébred, hogy nyomorban hagyta a testvéreit. Most meg szeretném csókolni őket.

Bölcs Ödön: Menni kell.

*Menni kell, Uram, ez a te parancsod
S én immár csak neked hiszek.
Nem törődöm, ki ellenségem, barátom,
Áldozatot csupán neked viszek.*

*Fejemben zúg az egyedüllét búja,
Fülemben a szürke unalom,
De görcsös kezemben szorítom életem
És perceimet mégis uralom.*

*Jó emberek, im, itt a válasz-út,
Ki elment, vissza sohse néz már többet,
Erdők rejtik a mesék árvult királyát,
Mert szíve kincse mennyei öröklet.*

Miért kell nekünk a zsidó iskola?

Nemcsak nálunk, hanem mindenütt égető problémává lett a zsidó ifjuság nevelésének kérdése. A berlini Jüdische Rundschau vezető helyen foglalkozik vele és fejtegetésének során tiltakozik az ellen, mintha a zsidó iskola követelése azt jelentené, hogy amint ellene gyakran hangoztatják, ezentúl minden zsidó gyermek kizárólag zsidó iskolába járjon. Senki sem akarja elvenni a zsidó szülőknek azt a jogát, hogy gyermekeiket a rendes iskolába küldjék, de azoknak, akik gyermekeik számára a zsidó kultúra alapján álló nevelési rendszert óhajtanak, meg kell adni a lehetőséget ennek a megszerzésére.

A héber nyelv tanítása ép oly jogosultsággal bír, mint klasszikus társaié, a latiné és görögé. És a gyermek, a kit megtanítanak lelkesedni a latin és görög irodalmért, épp oly lelkesedéssel olvashatja a héber irodalmat, amelynek szépsége, mélysége és megtermékenyítő ereje páratlanul áll.

A zsidó hősök pedig, a Makkabeusok, a próféták és a zsidó martirok megihletik annyira a gyermek lelkét, mint akár Szigfrid, Hindenburg, Ludendorf vagy a háború más hőszai. De azért természetesen mindez nem jelenti azt, hogy az iskola kizárólag a zsidó multat teszi kultuszának tárgyává, hanem tekintettel lenne az életviszonyai által feltételezett összes ismeretek megszerzésére. Hogy a felügyeleti jog az államot illetné, nem kell külön hangsúlyozni.

Majd így folytatja:

Szükségünk van a zsidó iskolára gyermekeink zsidó lelkének kedvéért.

Szükségünk van a zsidó iskolára, hogy a zsidó kulturát tegyük ifjusági nevelésünk kiinduló pontjává.

Szükségünk van a zsidó iskolára, hogy a zsidó emberiséget az idealizmusra nevelje.

Szükségünk van a zsidó iskolára, hogy felébressze és felfokozza gyermekeink zsidó akarását.

Szükségünk van a zsidó iskolára, hogy pozitív és élő zsidó ismereteket közvetítsen gyermekeinknek!

Szükségünk van a zsidó iskolára gyermekeink derekas testi nevelése szempontjából!

És szükségünk van a zsidó iskolára azért is, hogy gyermekeinket, a meddig csak lehet, megóvjuk a zsidógyűlölet mérgétől.

Előre látható, hogy ez a mi követelésünk ismét állampolgári hűségünknek megszokott meggyanúsítására fog vezetni, és az asszimiláns irány követői, az ő felületességükben és

tudatlanságukban (hogy ne mondjam rossz-akaratukban) azzal a szemrehányással fognak illetni, hogy a tisztán zsidó kulturális alapon épült nevelés a golusban megmaradó zsidókat megfosztaná attól a képességtől, hogy teljes bensőséggel szolgálják a befogadó országot.

A zsidó történelem számtalan példája bizonyítja, hogy a tiszta, tudatos zsidó szellemben való nevelés a valóban szabad embert semmiképp sem hozza ellentétbe polgári kötelességeivel.

Beszéljünk-e Nehemiáról, akinek cionszeretetét még senkisem vonta kétségbe és aki mégis kora első nagyhatalmának udvarában fontos hivatalt viselt királyi urának teljes megelégedésére?

Szóljunk-e Samuel ibn Nagdeláról, aki amellet, hogy hittestvéreinek vallási és világi feje volt, Granada királyánál a birodalmi kancellár tisztségét töltötte be.

Avagy Maimonidesnek zsidó, tisztára zsidó lényé ellentétbe került-e a szultánnál viselt magas hivatalával, és az egész török intelligencia becsülésével?

Emlékezzünk-e Don Abarbanell Izsákról, akinek élénk és sokoldalú szellemi érdeklődési körében a zsidó nemzet ujjaszületésének reménye képezte a nyugvó pontot, és akit ez nem akadályozott abban, hogy intimusa és kincstárnoka legyen V. Alfonznak, Portugália uralkodójának és a nápolyi királyi háznak?

És ama Josef Naszi, akinek — bár II. Selim szultánnak, Naxos hercegségével tanácsadója volt — fontos hivatala megengedte, hogy 1556-ban felhívja golusban élő zsidó testvéreit a palesztinai kolonizációra?

És hány kisebb méretű ősi zsidó egyéniséget hagyunk említés nélkül, akiket tudatos tiszta zsidóságuk nem akadályozott abban, hogy a befogadó országuknak megbecsülhetetlen szolgálatokat tegyenek?

Éppen ez a zsidó történelemből meritett meggyőződés, amely a zsidó öntudatnak és az állampolgári hűségnek teljes összeegyeztethetőségét bizonyítja, — jogosulatlaná teszi azt a feltevést is, hogy a zsidó iskola a zsidó és nemzsidó gyermekek és emberek között türhetetlen idegenkedést támasztana, hogy maga a külön nevelés megnehezíti vagy lehetetlenné teszi a kölcsönös megértést.

Ellenkezőleg, a zsidó iskola csak tisztázni fogja a zsidóság társadalmi helyzetét, megszünteti a kölcsönös feszültséget és az a zsidó növendék, aki a zsidó iskolában tisztelni tanulja népének multját és tradícióit, tisztelettel fog meghajolni a befogadó nemzet multja és hagyományai előtt is.

Ez a zsidóiskola nemzetnevelő nagy hivatása.

Magyarországi zsidó dalok.

— Nigunim. —

Sajnos, mind ritkábban zendülnek föl nálunk a zsidó családok körében az anyiunknak kedves zsidó dalok (nigunim), amelyeknek édes dallamaival együtt szívtuk magunkba gyermekkorunkban a boldogító zsidó érzést, zsidó bánatoknak és zsidó könnyes örömeknek változó hangulatait. Ezek, a szülőről gyermekekre szállt, öröklött és megtartott kedves zsidó dalok hány zsidó családot mentettek meg a zsidóságnak! Csak kevesen tudják, hogy ilyen dalok nálunk Magyarországon is „készültek” és különösen a hiresebb rabbik *udvarainál*, ahonnan azután az ország különböző vidékeiről odautazgató hivek vitték azokat magukkal haza mindenfelé. Eme rabbik között első helyen említendő a boldogult máramaros-szigeti: Chánánje Jómtóv Lipe Teitelbaum, a mai rabbinak atyja és a boldogult munkácsi: Salómó Spira, a mainak nagyatyja. Mintha most is magam előtt látnám a máramaros-szigeti rabbi két derék gabbéját (a rabbi személye körül szolgálattelvő): *reb Májert és reb Usert*, amint ketten együtt buzgólkodnak, szabad idejükben, új dalok szerzésében olyan módon, hogy az egyik mindég csak *komponálja* a dallamokat, míg a másik, a kottához is értő, állandóan csupán jegyezgeti, leírja azokat.

Az énekelni tudó bocherekre várt azután a feladat, hogy a — rendesen „havdolo” után — körjük csoportosuló hiveknek addig énekelgessék a rabbi dalát, míg valamennyien megtanulják. Ez természetesen illő baksisok ellenében történt olyan formán, hogy kiki a bocher markába dugott egy 10, vagy 20 krajcárost, a bocher meg csak rendületlenül, de *csendesén* dúdolta a dalt, hogy a bész hámidras (tan- és imaház) másik sarkában *működő* kartársát és hallgatóit meg ne zavarja. Ha az új dalnak egy-egy újabb *fall*-ja (dallamrész) következett, akkor a hivek, akik rendesen nem egyforma gyorsasággal tanulhatták meg a dal *fall*-jait, külön pótdíjakkal túllicitálták egymást abban, hogy a bocher a dalnak melyik *fall*-ját énekelgesse ismétlegesse inkább, aminek az ügyeskedő bocher természetesen csak örült. — Nem egy hívő jött vissza a vasuti állomástól is és elutazását inkább elhalasztotta, csak hogy az újonnan tanult dal *megkezdését*, amelyet rendesen legtöbben felejtettek el, újból hallhassa. Mert hát a „rebbe” új dala nélkül egy valamire való menaggén sem érkezett szívesen vissza szükebb hazájába.

Ilyen módon terjedtek el hazánkban „a rab-

bik dalai”, amelyek azután idővel a különböző vidékeken különböző, sajátos toldalékokkal, hol magyaros, hol szláv cirádákkal bővültek, annyira, hogy azok eredetéről az utódok már alig tudnak valamit. . .

A munkácsi rabbi maga is nagy „menaggén” (dalos) volt és amellet ritka gyönyörűsége, édes énekhangjával a hiveit valósággal megbűvölte. A legmesszibb vidékekről is sereglettek hozzá a hivek, különösen a főünnepek alkalmából, mikor is minden előkészület (a nagy imaháza mellett emelt barakok, sátrak stb.), melyet az érkezők befogadására évről-évre fokozottabb mértékben megtettek, hiába való volt, mert mindig többen és többen voltak az érkezők.

Kottairó gabbéja ugyan nem volt a munkácsi rabbinak, de a fia: „*Hersele*” olyan kiváló talentum volt, hogy az egyszer hallott dalt is tökéletesen tudta énekelni és azt soha nem is felejtette el. — Ezek a zsidó dalok használatosságuk, illetve alkalmazásuk szerint általában két csoportra oszlanak. Az egyik csoportba tartoznak azok, amelyeket nem kimondottan egy bizonyos héber szövegre alkalmazott a szerző, hanem bármely hasonló beosztású ima-költemény melódiája lehet. Ilyenek legtöbbször a „zemirós” dalok, amelyeknek dallamrészeit annyiszor ismételve éneklük, ahányszor a költemény strófái szükségessé teszik. A költemény hosszabb vagy rövidebb strófái viszont nem okoznak nagyobb nehézséget a hívőnek, aki a dallamrészekhez mértén tudja magának beosztani a különböző terjedelmű strófákat is olyan formán, hogy ha a strófa hosszabb, mint a „*fall*”, azaz dallamrész, akkor szövegsűrítéssel, ha pedig rövidebb, akkor közbenközben szöveg nélkül való énekléssel, vagy egyes szavaknak ismételtetésével segíti ki magát, míg a dallamrész vége egybe nem esik a szövegstrófa végével.

A másik csoportba tartoznak azok a dalok, amelyek egy határozott héber szövegre készülnek és amelyeket azután csakis azzal az egy szöveggel énekelnek is. Így pl. nem lehet elképzelni, hogy egyik-másik rabbi a *Solóm álechem*-ja, *Bené hecholo*-ja (szombat első és utolsó lakomája alkalmából) vagy *Chaszál sziddur peszách*-ja stb. megszokott dallamát egy más, új dallammal fölcserélje, vagy, hogy ezeket a dallamokat más szövegre alkalmazza.

A rabbik udvaraiban készült dalokon kívül sok zsidó dal terjedt el a *marselik*-ok (alkalmi mulattatók) útján is, akik többnyire saját maguk szerzették a dallamokat is az alkalmi rimes felköszöntőikhez, amelyeket meghívásokra és meghívások nélkül is énekelgettek mindenfelé az országban. Ezekhez a

1. Solom aléchem.

- Eszter Lipót gyűjteményéből.

Solom a - léchem mál - áché hássorész mál - á - ché el - jön
 mál áché el - jön mi melech málché hámlodim hákódós borich hű. Kódós borich hű.
 Borich le - solom mál áché hássolom mál áché el - jön mi melech málché hámlodim
 hákódós borich hű hákódós borich hű

2. Melech ábbir

melech ábbir melech borich melech gódi melech melech dő - vés so - lom
 melech hadot melech vózik melech melech zach melech chajro lomim melech tór umé - tív
 melech gódiel um - gínod melech kábir melech melech melech dő - vés ráthámmim.

dalokhoz sorolhatók a kedves purimi dalok is, amelyeknek szintén többnyire a marselikok voltak a szerzői, valamint a nálunk igen kevés zsidó népdal is.

Szolgálatot vélek tenni a zsidó érzés, a zsidó tradíciók ápolása ügyének azzal, ha a zsidó dalokból összeállított gyűjteményemet a zsidó családok rendelkezésére bocsájtom. Hogy e dalok eredetiségükből és különösen sajátos hangulatosságukból semmit se veszítsenek, azokat a legegyszerűbb kísérettel, illetve csak kísérő akkordokkal láttam el.

A mai számban a munkácsi rabbi híres „Sólam áléchem” és „Melech ábbir” dalát mutatom be.

Csillag Lipót.

TOLLHEGYRŐL

„Keresztény cég! — az antiszemita párt igazolja!” Ezt a felírást olvassuk az egyik belvárosi kereskedő üzletének kirakatában. Az „igazolásra” pedig azért van szükség, mert az illető keresztény cég illető főnökének véletlenül olyan „zsidós” neve van, hogy az „Erger-berger” című antiszemita nótát is magára vehetné, ha nem volna a zsebében a keresztlevél. És hogy bebizonyítsa, hogy a keresztlevélhez nem állva jutott hozzá, igazoltatja magát az antiszemita párttal, amely kikeresztelkedett zsidót nem vesz fel, hanem csakis keresztény származásut huszadiziglen. Mindehhez pedig nem volna semmi közünk, ha nem hallanók, hogy a cég legbuzgóbb vevői ama izrák törzsökéből valók, akik meghalnak, ha nem vásárolhatnak keresztény cégnél. Sőt azt mondják, hogy a Lipótvárosban az izraelita bakfisok és menyecskék között újabban ilyen párbeszédnek folynak:

Első izra: Hol vetted ezt, drágicám?

Másik izra: Hát hol? kedvesem, — persze hogy Keresztény Cégnél.

Első izra: Én is ott veszek mindent, aranyom.

Másik izra: Tudod, tubicám, azok az antiszemiták olyan édesek! olyan cukik!

Szóval, a Keresztény Cég *divatba* is jön bizonyos zsidóknál, akár csak a karácsonyfa. És mit szóljunk ehhez mi? Nem a zsidó kereskedők érdekéről van szó, hanem hölgyeim és uraim, a morálról! Van-e nagyobb erkölcstelenség, mint ha zsidó támogat olyan céget, amely antiszemitizmusával tüntet? Énnél csak azoknak a zsidóknak az erkölcstelensége nagyobb, akik antiszemita lapot járatnak, hogy előkelőbb színben tűnjenek fel — a cselédjük előtt.

A פֿעֿל felírás mint államellenes izgatás. A „Miskolczi Napló” december 5-iki számában olvassuk a városparancsnok rendeletét, mely szerint a legnagyobb felháborodással tapasztalta, hogy nemcsak a mellékutcákon, de még Miskolc város főutcáján is vannak és hogy eddig is lehettek héber nyelvű feliratok. Ezeket 24 órán belül el kell távolítani és „jövőben hasonló titkos írásjelek alkalmazását, mint az ellenőrző állami közegek kijátszására irányuló törekvést, államellenes izgatást és a magyar nép kihevését kell tekintenem”. Meg kell nyugtatnunk a városparancsnok urat, hogy Londonban és Párisban is vannak פֿעֿל felírásu cégek és nem tekintik azokat az angolok vagy a franciák ellen irányuló törekvéseknek vagy államellenes izgatásnak. Sőt eláruljuk azt is, hogy Londonban a zsidók által sűrűn lakott részekben az utca neve hivatalosan héberül, illetőleg jiddisül is fel van tüntetve, sőt a *postahivatalon* is olvasható, hogy פֿעֿל א״י דע פּאָסט valaminthogy a földalatti villamosvasutak állomásai is meg vannak jelölve héberül, hogy a szegény zsidó utas, ha netalántán más nyelvet nem tud, így is megértse. Hasonlóképp van Newyorkban is és ezek a héber betűk nem ártottak sem Londonnak, sem Amerikának. Nem fognak tehát ártani Magyarországnak sem, különösen amikor itt csak a פֿעֿל felírásról van szó, ami már azért sem árt az új kurzusban, mert így legalább külön „keresztény címtár” nélkül is tudni fogják az „új kurzus” növendékei, hogy — hová nem szabad bemenniök!

Keresztény művészetről beszélt a székesfehérvári műkiállítás megnyitóján Andrassy Gyula gróf, akiről nem tételezzük fel, hogy ezzel csak az új kurzusnak akart némi hódoló áldozatot bemutatni. Ha a keresztény művészetet, amelynek „a jövőben a magyar művészetet dominálnia kell”, úgy értelmezik, hogy keresztény szellemű művészetet kell alkotni, akkor legfeljebb csak az a megjegyzésünk lehet, hogy kár egy egész nemzet művészetét ilyen korlátok közé fogni. Mert a magyar művészet sokkal tágabb és univerzálisabb fogalom, mint a keresztény művészet, amely tulajdonképpen csak egyházi művészetben csucsosodik ki. De ha a keresztény művészetet úgy értelmezik, hogy nem annyira keresztény művészetről, mint keresztény művészekről van szó, hogy a jövőben t. i. csak keresztény művészeknek szabad érvényesülni a keresztény Magyarországon, akkor jogosult lesz az a feltevés, hogy hasonlóképpen a vásárlókat is vallás szerint fogják osztályozni és önérvényes keresztény művész nem fog elfogadni pl. 40.000 koronát egy képért báró Kohner Adolftól, aki a Műcsarnok mostani tárlatának megnyitóján ennyiért vásárolta meg egy jeles keresztény művészünknek kitűnő képét. Nincs tudomásunk róla, hogy Székesfehérvárt keresztlevelet kértek volna a

művásárlóktól. És nem is tartanók helyesnek, ha a zsidók pl. szintén csak zsidó művészekről akarnának vásárolni. Az ilyen selekció a művészetben szinte lehetlenségnek látszik. Sőt eddig inkább azt tapasztaltuk, hogy zsidók tüntetőleg főképp keresztény művészekről vásárolnak, hogy elfogulatlanságukat demonstrálják, a zsidó művész meg két szék között hoppon marad. Pedig akárhány zsidó művész még a „keresztény művészet” terén is elsőrangú alkotott. Katona Nándor templomi jelenése pl. olyan vizionárius erővel hat, hogy a Szent Péter templomnak is disze lehetne. Mert a művészet az a fórum, amelytől a legtávolabb kell maradnia mindenfajta politikának.

Három tollhegyet
törölt a cenzura.

Hogy mi mindent találtak már ki a zsidókról, annak érdekes adaléka fenti kép, amelyet Drumont, a híres francia antiszemita „La France Juive” (A zsidó Franciaország) című könyvében közöl. Állítólagos női szabadkőmives rendet ábrázol, amelynek tagjai a felvétel alkalmából behunyt szemmel megcsókolnak egy kis kutyát vallásgyalázásuk jeléül. Ezt a szokást is természetesen a zsidók honosították meg, akik egész Franciaországot „elzsidósították” és szabadkőmives rituáléikkal a legmagasabb köröket is így „megméltolták”.

JEGYZETEK

54 sort törölt
a cenzura.

Ha nyájas olvasóink nem találnák meg itt az e rovattól megszokott finom élű poent, úgy gondoljanak arra, hogy bizony a cenzura a mi tollunk hegyét is egy kissé lereszelte. De talán jobb is így. — Minél kevesebb a maró gunyból és minél több megértés, minél kevesebb a sziporkázó könnyű „esprit”-ből és minél több életbölcesség, minél több nyugalom.

A müncheni példa. Bangháék és Fridrichék lapja, a „Nemzeti Ujság” örömmel ujságolja olvasóinak, hogy Münchenben 20 deák és egynehány öregasszony antiszemita tüntetést rendeztek. Szól pedig a tudósítás migyen:

Antiszemita tüntetés Münchenben. Bécs, november 24. A *Neues Wiener Jurnal* jelenti Münchenből: Berliin mintára tegnap Münchenben is voltak nemzeti jellegű tüntetések. A szakadó eső dacára a Feldherrenhalle előtt sok fiatalember, köztük számos diák gyűlt össze, akik nemzeti és antiszemita érzelmeiknek Hindenburg éltetésével és a zsidók *abcugolásával* adtak kifejezést. A tüntetés soká tartott és a szomszédos Theaterstrasseban folytatódott. Végül rendőrcsapat jelent meg, amely *simán szétoszlatta a tüntetőket.*

De ha a Nemzeti Ujságnak olyan nagyon tetszik ez a müncheni antiszemitizmus, talán helyes lenne megjegyezni benne. Mert mi igazán nem vennők már oly ragikusnak az antiszemitizmus ezen formáját. Semmit kifogásunk se lenne az ellen, ha a Nemzeti Ujság tábora müncheni minta szerint csak *abcugolással* adna kifejezést zsidógyűlöli érzelmeinek. Sőt az ellen sem lenne kifogásunk, ha ilyenkor aztán a budapesti rendőrség ugyancsak müncheni minta szerint *simán szétoszlattá a tüntetőket.*

Zsidó orvosok és természet- vizsgálók Egyeteme.

Eltrevaló és életbevágó eszmét vet fel Dr. Hirn Márton abonyi orvos a Magyar Zsidók Országos Szövetségének orvosi szakosztályával kapcsolatban hozzánk intézett levelében, amelyet fontosságánál fogva egész terjedelmében közlünk:

Igen tisztelt Szerkesztő Ur! Még egyszer igénybe veszem szives türelmét, a „Magyar Zsidó Orvosok és Természetvizsgálók Szövetsége” ügyében. Szerintem egy ilyen intézmény csak akkor lesz életképes és működésében áldásos, és a természettudományok zsidó művelőinek tekintélyét is csak úgy emelheti itthon és külföldön egyaránt, ha az intézmény nemcsak „diskusszió és eszmecserék színhelye”, hanem a fejlesztő és buvárkodó munka otthona is. Ha pedig ezt a célt is akarjuk szolgálni, — és a mai messze kiható politikai és társadalmi mozgalmakat, *főleg pedig az egyetemeken uralkodó jelen és jövő tendenciákat* mérlegeljük, és a zsidó dolgozni és haladni vágyó ifjúságnak jövőjét tekintetbe vesszük, — *meg kell adnunk a lehetőségét annak, hogy előteremtsük mindazon eszközöket, melyeket az egyetemeken a zsidó ifjak meg nem kaphatnak, vagy melyektől tendenciózusan félre szoríttatnak, vagyis lehetővé kell tennünk, hogy a zsidó szellemi képesség a tudományok fejlesztésében, buvárkodásában a mesterséges elnyomatás dacára is teljes erejében érvényesülhessen.* E célok-nak megfelelő intézet létesítése mindennél fontosabb. Szemem előtt lebeg a berlini „Kaiserin Friedrichhaus” nagyszerű intézménye, mely nagyrészen ugyancsak zsidó áldozatkészségnek köszöni létesülését. Nem kell róla sokat beszélnem, talán minden orvos, vagy természettudománnyal foglalkozó ember ismeri, aki valaha Berlinben megfordult. Röviden: *az intézet mindenkinek, ki a természettudományok bármely elképzelhető ágában tudományosan működni akar, csekély néhány márka havidíjért nemcsak elképzelhető minden eszközt és anyagot nyújtja, hanem a megfelelő szakértőket is, kik a buvárkodókat munkájukban vezetik és segítik.* Az intézet orvosi szempontból a budapesti zsidó kórházzal volna szervesítendő. Az intézetben, mely méltó konkurrens lenne a mostoha egyetemnek, *megfelelő előadások és kurzusok* volnának tarthatók, vezetésére és tanerőül itthoni és külföldi elismert szakembereinket kellene meghívni, hogy az intézmény színvonala a zsidóság kulturképességének megfelelő legyen. Mert lehetetlennek tartom, hogy a zsidó ifjúság megelégedjék azzal a 4%-al, a

melyet az Egyetem megszégyenítő módon részére juttatni fog. *Sőt a leghelyesebbnek tartanám, ha a zsidóság a „numerus clausus” egyáltalában nem venné igénybe, hanem teljesen távol tartaná magát az egyetemtől és ezt pótolni volna hivatva a „Zsidó természetvizsgálók Egyeteme”. A cél oly szép, és a hazai zsidóság tekintélye, önbizalma és öntudata fejlesztésére oly messzekiható, hogy lehetetlennek tartom, hogy a hazai zsidó orvosok és természettudománnyal foglalkozók, főleg pedig a hazai vagyonos zsidóság ilyen célra a legnagyobb áldozatot is meg ne hozná. Tartsa mindenki kötelességének ez irányban a legélénkebb és legeredményesebb propaganda kifejtését.* Szerkesztő urnak kiváló tisztelettel Dr. Hirn Márton.

ZSIDÓ · IRÓK

A megcsalt leány.

Irta: Schalom Asch.

— Történet, amilyen sokszor fordul elő. —

Reb Jankew, a Feigele apja megbetegedett. Ez tél elején történt. A tél küzd a nyárral, havat hullat a földre, a nyár nem akar tágitani, felküldi a napot, hogy harcoljon érte.

A hó elolvad és sár lesz belőle.

Most úgy esik, mintha vederből öntenék. Ilyen időben még rosszabbul érzi magát az öreg Reb Jankew, mint máskor. A lábai nem akarnak engedelmeskedni és így kénytelen ágyban maradni. A fűtésre nincsen pénz, még kenyér sincs a háznál, így hát egyelőre Feigeletől kér kölcsön az anyja. Az öreg az ágyban fekszik és köhög, öreg, sápadt ráncos arca kipirul, beesett ajkai alól kilátszanak sárga fogai, halántékán kidagadnak a vastag, kék erek. Elhívják az orvost. Orvosságot rendel. Az anya zálogba akarja tenni utolsó párnáját. Feigele ezt nem engedi. Kölcsönöz abból, amit keres. De ez nem elég. Zálogba teszi kabátját, hogy ne kellessen a hozományhoz nyulni.

Eleázár minden este eljön. Ugyanannál az asztalnál ülnek, ugyanannál a kerek béli lámpánál.

„Miért vagy olyan szomorú, Feigele?” kérdi Eleázár.

„Miért örüljek? Az apám olyan beteg!”

„Meggyógyul Isten segítségével!”

„Négy hét óta nem vittem egy krajcárt sem a takarékbába.”

„Minek neked a pénz?”

„Hogy minek nekem a pénz? — kérdi a leány rosszat sejtve és félve. — Így akarsz elvenni?”

„Mit jelent az, hogy: így? Hiszen te vagy az én kincsem, az egész életem. Minek nekem a pénz. Látnod ezt az öt ujjat? Annyit meg fognak szerezni, amennyi nekem kell. Kétszáz rubeled van a takarékbán. Minek nekem több?”

Feigele lesüti szemeit és hallgat.

„És az anyád?” kérdi aztán csendesen.

„De kérlek! Az anyámhoz mész feleségül vagy hozzám? Különben mit törödsz te egyáltalában az anyámmal?”

Feigele hallgat.

„Ismétlem neked még egyszer, úgy veszlek el, ahogyan vagy, te engem szintén... Nos meg vagy nyugodva?”

Mély csend, a lámpa az egész szobát bevilágítja. A falon a fiatalok árnyéka mozog. A függöny alól kihallatszik az öregek horkolása. Feigele feje az Eleázár vállán nyugszik, sűrű fekete haja egészen beárnyékolja arcát. A leány csendesen sír. Milyen jó vagy, Eleázár! Kiönti a szívét Eleázárnak, elbeszél mindent, milyen rosszul megy a soruk. Mindent a zálogba tettek, holnapra már nincsen egy krajcár pénz a házban.

Eleázár gyöngéden öleli át a leányt, köténye csücskével letörli arcáról a könnyeket és szól: „Ne sirj, Feigele, ne sirj! Minden jóra fordul majd. Végy holnap egy kevés pénzt ki a takarékból és add oda a háztartásra. Isten majd megsegít, az apád majd megint egészséges lesz és keresni fog ismét.”

„Aztán?” kérdi Feigele.

„Aztán minden jó lesz” szól Eleázár és szeretettel néz a leány szemébe. „Ugy ahogy vagy”, suttogják ajkai.

Feigele ránéz, boldog mosoly deriti fel arcát. Megint olyan jól érzi magát, olyan jól!

Következő napon először megy Feigele a takarékbába, hogy egy pár rubelt kivegyen és oda adja az anyjának a háztartásra. Az anyja mélyen sóhajt, a szája megvonaglik, homlokán a ráncok elmélyülnek, kendőjét mélyen a szemére huzza. Az öreg Reb Jankew arccal a fal felé fordul. Tudja, milyen pénz ez. Ezeket a rubeleket nehéz munkával kereste meg egyetlen gyermeke. Más szülők adnak a gyermeküknek, ő azonban még elveszi gyermekétől annak pénzét. Ugy érzi, mintha meglopna gyermekét. Tudja, hogy meg fog halni és halála előtt megrabolja... Mialatt e szomorú gondolatokkal tépelődik, szemei elhomályosodnak, halántékán kidagadnak az erek, sápadt arca kipirul... Tovább gyötri magát a gondolataival. Tudja, hogy

utjában áll gyermeke boldogságának és kéri az Istent, hogy küldje el érte minél előbb a halált.

Feigele úgy vágyja a boldogságot! Szeretne nagyon gazdag lenni, hogy sok-sok pénze legyen. Ha volna 1000 rubele, mind oda adná neki, Eleázárnak. „Tudd meg, hogy hü vagyok hozzád, vedd a pénzt és ne mondd, hogy egy krajcár pénz nélkül vettél el, úgy ahogy vagyok, hozomány nélkül...”

Mindketten az apa betegágyánál ülnek. Határtalan boldogság önti el a leány lelkét, oly jól érzi magát, mint még soha! Nagy könnycsep pereg végig arcán. Ül és sír, arcát eltakarja kötényével. Eleázár gyöngéden megfogja kezét és meleg hangon mondja: „Feigele, kérlek, ne sirj annyit!”

Az apa a fal felé fordulva fekszik. A nagy csendben hallani lehet a szive zakatolását. A fiatalok szótlanul ülnek egymás mellett. Feigele szive hálával van tele Eleázár iránt, akiben teljesen megbizhatik. Ha ez beszél, reszketve issza magába szavait és érzi, hogy terhet vesz le a lelkéről.

Az apa megfordul és ránéz Feigelera. Arcára boldog mosoly ül, úgy tűnik, mintha mondaná: „Ne féljetez gyerekek, szivből örülök a boldogságotoknak!” A leány oly boldog!

Az öreg még mindig beteg. Feigele egyik rubelt a másik után, egyik ötrubelest a másik után szedi ki a takarékból. Szegény öreg, beteg Reb Jankew az ágyban fekszik és tépelődik, elkeseredett, szomorú gondolatok vonulnak végig az agyán, arca mind sápadtabb, mind ráncosabb lesz.

Feigele már rendszeresen hozza a pénzt a takarékból. Mindég kevesebb lesz. Nemsokára nem marad semmi a könyvecskében. Az öreg Reb Jankew titkon azt kívánja, hogy bár ne lenne már terhére senkinek!

Ezen a napon meghalt szegény öreg és ugyanazon a napon vette ki Feigele az utolsó rubelt a takarékból. ... Egy napon vesztette el az apját és a hozományát.

Eleázár nemsokára megházasodott, de nem Feigelet vette feleségül. Az anyja nem engedte meg, hogy olyan leányt vegyen el, „kinek nincs semmije.”

Feigele megint a kerek bélű lámpa mellett ül és késő éjjelig varr; minden öltés hozzájárul az új takarékkönyvecske gyarapodásához. A hozománynak most még többnek kell lenni, mint eddig volt, mert a hozománnyal együtt szaporodik az ezüst hajszálak száma is a Feigele fekete hajában. Minél több pénze van a takarékbán, annál biztosabb, hogy senki sem csalja meg többé.

És így folyton a varrógép mellett ül, éjjel, nappal és gyűjti az új hozományt!

K · R · Ó · N · I · K · A

Nemes Gusztáv.

„Mindenkivel csak jót akart, mindenkivel békében élt” — írta a lesújtott család tragikus gyászában. Jót akart, békében élt, munkának élt, a magyar tudományt, a magyar kulturát gyarapította és mert Déván a románok által követelt hűségesküt letenni nem akarta, otthagya tanári állását és Kecskemétre ment.

Itt 36 sort törölt
a cenzura.

Gyászünnepe. A Pesti Izr. Nőegylet *leányárva-házának* elhunyt alapítványozói és alapítói emlékére tartani szokott gyászünnepe — tekintettel az általános anyagihiányra és a fennforgó közlekedési nehézségekre — ez évben a *Dohány-utcai templomban* tartják meg, é. p. *hétfőn*, folyó hó 29-én délután 1/2 4 órakor. Tekintettel a papirhiányra, az egyesület vezetősége kénytelen volt az idén a személyre szóló meghívókat mellőzni. Ehelyett *ezuton hívja meg* az egyesület pártfogóit és az elhunytak hozzátartozóit.

A **Budai Izr. Hitközség** f. évi december hó 2-án tartotta nagygyűlését, mely igen látogatott és valóban impozáns lefolyású volt. Kis J. Jenő, a nagygyűlés elnöke mély gondolatokat juttatott kifejezésre a zsidóság feladatairól, érdekeiről, a hitközség munkájáról és céljairól. Utána Fábrián Ferenc felolvasta titkári jelentését, melyet az egész nagygyűlés feszült figyelemmel hallgatott meg. Hozzászólottak: Salgó Henrik dv. főfelügyelő, dr. Berényi Sándor ügyvéd, Strausz Adolf keletakadémiai tanár, Miklós Márton igazgató és Hajdu Zsigmond kereskedő. Mindanyian a jelentésnek dicsérrel való elfogadását ajánlották.

December hó 4-én volt a tisztújító közgyűlés. Elnök lett: dr. Barsi Dezső orvos, alelnök: Baróti Samu háztulajdonos. Templomelöljáró: Löwy József sarkőkereskedő. Pénzügyi előjáró: dr. Bán Zoltán, a cseh iparbank igazgatója. Jótékonsági előjáró: Weisz Gyula nagykereskedő. Tanügyi előjáró: Wittenberg Ignác dv. főfelügyelő. Gazdasági előjáró: Weisz Jakab husz nagykereskedő. Pénztáros: Gans Ármán háztulajdonos. Ellenőr: Klein Andor kereskedő.

Magyar izr. kézmű és földművelési egyesület igazgató választmányának ülésén báró Dr. Kohner Adolf elnök megnyitó szavaiban azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy a társadalmi ellentétek, amelyek most a legnemesebb irányu erő kifejtését is alákötik, rövid időn belül megszűnnek, hogy helyet adjanak a köz javát célzó vállalt munkának. Az igazgató jelen-

téséből említésre érdemes azoknak a súlyos veszteségeknek a felsorolása, amik a legutóbbi 3—4 év alatt érték az egyesületet. — A rendkívüli károk helyrehozása súlyos feladat, amely csakis odaadó munkával és kivételes áldozatkészséggel oldható meg. — Az egyesület 1918-ban 472000 koronát költött iparosok, kertészek és földművesek nevelésére s erre a tevékenységre ma annál nagyobb a szükség, mert csakis ipari és mezőgazdasági termelésünk emelkedése gyógyíthatja meg beteg gazdasági életünket. Súlyos gondot okoz a vezetőségnek a pártfogoltak ruházása és ellátása, nemkülönben a kertésztelep üvegházainak fűtése, mert a megcsappant jövedelem erre fedezetet nem nyújt. Elhatározták, hogy az egyesület legközelebb felhívással fordul az emberbarátokhoz, hogy a súlyos helyzeten adományaikkal enyhítsenek és alapos a remény, hogy a megértő hitfelek örömmel fogják felkarolni ezt az intézményt, amely az élethez s a jövőhöz való legszorosabb kapcsolatot jelenti.

Érdekes ujitást vezetett be az ötödik kerületi imaegyesület Kramer Rezső elnök fiának barmicvája alkalmából. A felavatandó maga olvasta nemcsak a haftórát, hanem előzőleg a tóra maftirszövegét is, ami nincs ellene a tradíciónak, sőt az avatandó fiut a pontozatlan és különös írású tóraszöveg elsajátítására is serkenti. Kramer György barmicvájánál amely igen diszes közönség jelenlétében folyt le, természetesen nem hiányzott az agáda és a charifuth sem. Mint ujitást kell említenünk ezt is, hogy a Barvicva a templomban Dr. Weisz Sámuel rabbi szónoklatára rögtön kis beszéddel felelt, amelyben örök hithűséget fogadott a szent Frigyláda előtt.

Halálozás. Dr. Lederer Sándorné, a pesti izr. hitközség elnökhelyettesének hitvese a napokban elhunyt. Dr. Lederer gyásza iránt általános részvét nyilvánult meg.

A **pesti izr. hitközség** tantestületeinek küldöttségei melegen bucsúztak Kramer Marcelltól, aki mint a hitközség titkára mindig szíven viselte a tanszemélyzet ügyeit. Mandel Bernát tanár megkapóan tolmácsolta a tantestületek köszönetét Kramernak, aki meleg szavakkal viszonzta a küldöttségek üdvözléseit.

A **Makkabea** f. é. december 6-i második előadó estélyén dr. Richtmann Mózes tanár nagy érdeklődés mellett fejtette ki azokat a nacionális mozgalmakat, amelyek Herzl fellépése előtt a zsidóságban észlelhetők voltak. E szempontból a zsidóság történetét négy szakaszra osztotta: a nemzeti korra, a nemzetiségi korra, a vallásos nacionalizmus korára és az assimiláció és a feltámadt nemzeti eszme küzdelmének korára. Az első korban, amely az állami élet megszűnéséig tartott, a zsidóság politikai értelemben is nemzetet alkotott. A második korszakban a zsidóság az arab imperiumban élt és mint önálló nemzetiség autonóm jogokat élvezett. A harmadik korszak a X. században kezdődik, ez az Európában való igazi szétszórás kora, amelyben a zsidóság nationális jellege vallási törvényeiben nyert kifejezést, mint azt Jehuda Halévi költészete és Maimonides Misne Tauroja mutatja. A

francia forradalom megadta az egyenjogusítást, de a Code Napoleon mintájára az emancipáció cserébe a népi jelleg feladását kívánta. Innen kezdődik a zsidóság új fejlődési korszaka.

ÜZENETEK

Kroó József Sátoraljaujhely. Jól esett olvasnunk az első levelet, amelyet már magyar posta hozott Zemplénből. Hogy ott is szomorú nótát a „zsidó sorsa”; majd enyhülni fog, mire újra érik a gyümölcs Tokaj szőlőveszején és a bugondok elsimulnak. De ideiktatjuk az Ön nyolc sorát, talán valamikor csodálkozunk rajta, hogy így is volt valaha:

Bilincsbe vernek, gyaláznak és szidnak
És kinpadra hurcolva Judásnak hívják.

Kárpátok ormán hült vére az apánknak,
De itt élni nincs joga az üzött fajtánknak.

Kiss József... Bródy... adtunk ezer kincset...
De szemünkre lobbantják a kaftánt, a tincset...

Magyar mező nótáján dajkált az Anyánk,
De „takarodjunk innen!” ez nem a mi hazánk?!

Nem közölhető. Fohász. Bucsú. Zsidóének a Duna partján. Vágyódás. Szomorúság.

Ujra kapható! II-ik kiadás!

PATAI JÓZSEF:

KABALA

című könyve.
19 chasidikus novella.
Az első kiadás néhány hét alatt elfogyott.
Ára 20 korona
a „Mult és Jövő” előfizetőinek **15 korona.**

Patai József két új könyve:

Zsidó irások.

A zsidóság életbevágó aktuális kérdéseiről.

Sulamit, látod a lángot?

Versek Sulamithoz.
Bus alkonyatok óráiban.
Az öldöklések napjaiból.
Juda az örök nép.

Egy-egy kötet ára 15 K. A „Mult és Jövő” előfizetőinek 10 korona. ~ Megrendelhetők a „Mult és Jövő” kiadóhivatalában, Budapest, VI. ker., Podmaniczky-utca 6.

Drágaköves

ékszereket, arany- és ezüst-
árakat, régiségeket vesz a
legmagasabb áron

BÁLINT NÁNDOR ékszerész, Károly-körút 16.
Telefon 24-50.

Köszénbánya- s Téglagyár Társulat

(Drasche)

Budapest, VII. Király-utca 67.

„VESTA” OLAJGÁZKÁLYHA

Olcsó!

o

Tiszta!

o

Szagtalan!

Megtekinthető és olajjal együtt
kapható:

Szabó Rudolf & **Pernyéz Dezső és tsa**
V., Visegrádi-u. 19. V., Honvéd-utca 18.

Írógépet

azonnal szállít, becserél, szakszerűen javít

Eckstein Gyula írógép és iroda-
bútor-telep

Budapest, IV. Párisi-utca 1., I. emelet. Telefon 126-06.

Brillánsokat

gyöngyöket, ezüstöt, használt éksze-
reket mindenkinél drágábban vesz

SZÉKELY EMIL ékszerüzlete, Budapest, Király-
utca 51. Teréz-templommal szemben.

Cimre tessék figyelni. Telefon: József 105-35.

WEISZ SIMON

termény- és gyarmatáru nagykereskedése
BUDAPEST, VI., SZIV-UTCA 45.

Zongora-termék

Gramofon-salon

Hangszer-üzlet

STERNBERG

hangszer-gyár

Rákóczi-ut 60. számú saját zenepalotájában
(Zene-palota)

Iablaueg,
ornament tükörkeret, lecs, gyémánt és
üveggrasz legújtanysabban kapható
itt. WEISS GYULA táblaüveggyáreskedőnél,
BUDAPEST, V. Vadász-utca 29.
Telefon: 44-19.
Sürgőnyclm: Weiss 4419.

ZSÁK, ZSINEG és PONYVA SCHILLINGER MIKSA ögnyel,
Budapest, V. Rudolf-rakp. 7.
Alapított 1878. Zsák- és ponyvakölösönzés. Távirat Schillinger 4523.

AMERIKAI RENDSZER AZ ÉKSZERKERESKEDÉSEM TERÉN.
Rendkívül celszerű újítást lép-
tetett életbe a kituno hírnevű
Hellinger Henrik oras és ék-
szersz. A cég magánosoktól
és műtárgyaktól, melyeket a
legkedvezőbb feltételek mellett
aruba bocsát. Ezen újítással
ugy az eladó, mint a vevő
részére nagy előnyöket biztosít.
HELLINGER HENRIK
IV., Túr István utca 9., telemelet (Váci-utca sarok)
Főútel: V. NADOR-U. 3.

Masodik könyv.
Sabbath.
000
Az igazi Talmud
Az eredeti talmudi
szövegből fordította
Molnar Erno dr.
Hévesi Simon dr.
előszavával.
Masodik könyv. — Sabbath.
Ar. 2 korona.
Kapható: könyves boltokban,
tözsdeklben.

Cipo-
különlegességek
nagy
választékban
Gero Adolf Fia
cégnel
Budapest, IV.
Kossuth Lajos-utca 4.

Magyar Konfekcióművek r.-t.
ezelött: UNGAR LIPÓT
Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 2. sz.
Női-, férfi- és gyermek-
konfekcio és szormearu.
Országos Rabbiképző

B
Brilliánsokat, aranyat,
ezüstöt, ékszereket
magas árban vessz
Friedländer Armin
arany- és ékszergyár, Budapest, VII., Dohány-u. 1/a.
Telefon: 139-43.

HATSCHEK ES FARKAS
optikai, fényképezési és kinematográfiai szaküzlet
BUDAPEST
Főútel: IV. Károly-körút 26.
Főútel: VI. Andrássy-ut 31.
Fotocikkék és gépek allandoan raktaron.
Szemüvegek, csipetők és a többi optikai aruk.
ezüstöt, brilliánsokat, gyón-
gyöket, régiségeket teljes
értékben vesszék. Éksze-
rek nálam olcsón kaphatók.
SCHMELCZER BENŐ, IV. Károly király-ut 28
Telefon: 139-43.

KINEK VAN HASZNÁLT
HANGLEMEZE ?
Rögi vagy törött hanglemezeket a legmagasabb áron vessz
WAGNER
„Hangszerkirály”, Budapest, VIII., József-körút 15. sz.
Főútel: IX., Ráday-utca 18.

„Nemzeti Ruháruháza”
Budapest, VIII. ker., Rákóczi-ut 7.
(Pannónia szálló mellett)
Elsőrangú url-, fiu- és egyenruha szabóság. Külön mértékosztály.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára